

KIYMETLİ EVRAK HUKUKU

HUKUK BÜRO YÖNETİMİ VE SEKRETERLİĞİ
ÖNLİSANS PROGRAMI

YRD. DOÇ. DR. RAMAZAN DURGUT

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ AÇIK VE UZAKTAN EĞİTİM FAKÜLTESİ

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ AÇIK VE UZAKTAN EĞİTİM FAKÜLTESİ

**HUKUK BÜRO YÖNETİMİ VE SEKRETERLİĞİ
ÖNLİSANS PROGRAMI**

KIYMETLİ EVRAK HUKUKU

Yrd. Doç. Dr. Ramazan Durgut

Yazar Notu

Elinizdeki bu eser, İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi'nde okutulmak için hazırlanmış **bir ders notu niteliğindedir.**

ÖNSÖZ

Kıymetli evrak hukuku dersi kapsamında, öncelikle kıymetli evrak kavramı, kıymetli evrakın iptali, kıymetli evrakta defiler, kambiyo senetleri (poliçe, bono ve çek) ve emtia senetleri konuları işlenmiştir. Her ne kadar başta kredi kartı ve banka kartları ile elektronik para ve ödeme araçlarının yaygın olarak kullanılmaya başlaması ile ticari hayatta kullanımı azalsa da, teminat ve kredi işlevleri sahip olmaları sebebiyle bono ve çek hala yaygın olarak kullanılmaktadır. Klasik bir ödeme aracı olan bono ve çek ayrıntılı olarak anlatılmıştır. Ayrıca TTK ve Çek Kanununda 2017 yılında yapılan değişikliklerde işlenmiştir.

Yrd. Doç. Ramazan Durgut

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	I
KISALTMALAR	VIII
YAZAR NOTU	X
1. KIYMETLİ EVRAKIN TANIMI VE UNSURLARI, ADI SENETTEN FARKLARI.....	1
1.1. KIYMETLİ EVRAKIN TANIMI	7
1.2. KIYMETLİ EVRAKIN UNSURLARI	7
1.3. KIYMETLİ EVRAKIN KANUNLARDA DÜZENLENİŞ BİÇİMİ	9
1.4. KIYMETLİ EVRAKIN ADI SENETTEN FARKLARI.....	10
2. KIYMETLİ EVRAKIN SINIFLANDIRILMASI.....	17
2.1. İÇERDİĞİ HAKKIN TÜRÜNE GÖRE KIYMETLİ EVRAK.....	23
2.2. İÇERDİĞİ HAKKIN SENETTEN ÖNCE DOĞUP DOĞMAMASINA GÖRE KIYMETLİ EVRAK.....	24
2.3. KAMU GÜVENLİĞİNE SAHİP OLUP OLMAMALARI BAKIMINDAN KIYMETLİ EVRAK.....	24
2.4. TEMEL İŞLEM İLE ARASINDAKİ BAĞA GÖRE KIYMETLİ EVRAK	25
2.5. DEVİR ŞEKLİ AÇISINDAN KIYMETLİ EVRAK.....	26
2.5.1. Nama Yazılı Kıymetli Evrak	26
2.5.2. Emre Yazılı Kıymetli Evrak	27
2.5.3. Hamiline Yazılı Kıymetli Evrak.....	28
3. KIYMETLİ EVRAKTA DEFİLER VE KIYMETLİ EVRAKIN İPTALİ.....	35
3.1. KIYMETLİ EVRAKTA DEF'İ VE İTİRAZ KAVRAMI	41
3.2. NAMA YAZILI KIYMETLİ EVRAKTA DEF'İLER	41
3.3. EMRE YAZILI KIYMETLİ EVRAKTA DEF'İLER.....	42
3.3.1. Senet Metninden Anlaşılan Def'iler.....	42
3.3.2. Senetten Doğan Taahhüdün Geçersizliğine (Hükümsüzlüğüne) İlişkin Def'iler.....	43
3.3.3. Kişisel Def'iler	44
3.4. HAMİLİNE YAZILI KIYMETLİ EVRAKTA DEF'İLER.....	45
3.5. KIYMETLİ EVRAKIN İPTALİ	46
3.5.1. Zıya (Zayi Olma)	46
3.5.2. İptal Davası.....	47
3.5.3. İptal Kararı Olmaksızın Senedin İptali ve Senetsiz Ödeme Yapılması (Eksik Nama Yazılı Senet).....	48

4. KAMBİYO SENETLERİ.....	55
4.1. GENEL OLARAK	61
4.2. KAMBİYO TAAHHÜDÜNDE EHLİYET	62
4.3. KAMBİYO SENETLERİNİN İŞLEVLERİ	63
4.3.1. Ödeme Yöntemi Olma İşlevi.....	63
4.3.2. Kredi İşlevi	63
4.3.3. Teminat İşlevi	64
4.4. KAMBİYO SENETLERİNİN ORTAK ÖZELLİKLERİ	64
4.4.1. Sınırlı Sayı İlkesi	64
4.4.2. Özellikli Şekil Şartlarına Tâbi Olma İlkesi	64
4.4.3. Soyutluk İlkesi	64
4.4.4. Kambiyo Senetleri Kanunen Emre Yazılı Senetlerdendir	65
4.4.5. Müteselsil Sorumluluk İlkesi.....	66
4.4.6. İmzaların Bağımsızlığı İlkesi.....	66
4.4.7. Kambiyo Senetleri Alacak Senetleridir	66
4.5. KAMBİYO SENETLERİ VE TEMEL İLİŞKİ.....	66
5. POLİÇE; ŞEKİL ŞARTLARI, AÇIK POLİÇE, İMZALARIN BAĞIMSIZLIĞI.....	73
5.1. GENEL OLARAK	79
5.2. POLİÇENİN ZORUNLU ŞEKİL ŞARTLARI	79
5.2.1. Poliçe Kelimesi.....	79
5.2.2. Belirli Bir Bedelin Ödenmesi Hususunda Kayıtsız-Şartsız Ödeme Emri	80
5.2.3. Muhatabın Adı Soyadı.....	80
5.2.4. Vade.....	81
5.2.5. Ödeme Yeri.....	82
5.2.6. Kimin veya Kimin Emrine Ödenecekse Onun Adı (Lehtar)	82
5.2.7. Düzenleme Tarihi ve Yeri	82
5.2.8. Düzenleyenin İmzası	82
5.3. POLİÇEDE İSTEĞE BAĞLI KAYITLAR	82
5.3.1. Bedeli Nakden/Malen Alınmıştır Kaydı.....	83
5.3.2. Muacceliyet Kaydı.....	83
5.4. ŞEKİL ŞARTLARINDAKİ EKSİKLİKLER VE HÜKÜMLERİ	83
6. POLİÇEDE KABUL VE ÖDEME	90

6.1.	POLİÇEDE KABUL	96
6.1.1.	Kabul Beyanının Özellikleri	96
6.1.2.	Kabul İçin Arz Zamanı	96
6.1.3.	Kabule Arz Eden Kişi	97
6.1.4.	Poliçeyi Kabul Eden Kişi	97
6.1.5.	Kabule Arz Edilen Yer	97
6.1.6.	Kabulün Şekli	98
6.1.7.	Kabulden Rücu (Dönme)	98
6.1.8.	Kabule Arzın Zorunlu Olması	98
6.1.9.	Düzenleyinin Sorumsuzluk Kaydı	99
6.2.	POLİÇEDE ÖDEME	99
6.2.1.	Ödeme İçin İbraz Süresi	99
6.2.2.	Ödeme İçin İbraza Yetkili Kişi	100
6.2.3.	Poliçeyi Ödeyecek Kişi	100
6.2.4.	Ödeme Zamanı	101
6.2.5.	Poliçe Bedelinin Tamamen veya Kısmen Ödenmesi	101
6.2.6.	Poliçenin Ödeme İçin İbraz Edilmemesi	101
6.2.7.	Poliçenin Yabancı Ülke Parası Kaydını Taşınması	101
7.	POLİÇENİN DEVRİ VE AVAL	107
7.1.	POLİÇENİN DEVRİ	113
7.1.1.	Cironun Hukuki Niteliği	113
7.1.2.	Cironun Türleri	113
7.1.3.	Cironun Zamanı	115
7.1.4.	Cironun Alacağın Devri İle Karşılaştırılması	116
7.2.	Aval	116
8.	POLİÇENİN KABUL EDİLMEMESİ VE ÖDENMEMESİ	123
8.1.	POLİÇENİN KABUL EDİLMEMESİ	129
8.2.	POLİÇENİN ÖDENMEMESİ	130
8.3.	POLİÇENİN KABUL EDİLMEMESİ VEYA ÖDENMEMESİ DURUMUNDA BAŞVURMA HAKKI	130
8.4.	BAŞVURMA HAKKININ KAPSAMI	132
8.5.	BAŞVURMA HAKKININ DÜŞMESİ	133

8.6.	ZAMANAŞIMI	133
9.	BONO (EMRE YAZILI SENET)	139
9.1.	GENEL OLARAK	145
9.2.	BONONUN ŞEKİL ŞARTLARI	145
9.2.1.	Bono veya “Emre Yazılı Senet” Kelimesi.....	146
9.2.2.	Belirli Bir Bedeli Kayıtsız-Şartsız Ödeme Vaadi.....	146
9.2.3.	Vade.....	146
9.2.4.	Ödeme Yeri.....	147
9.2.5.	Lehdar.....	147
9.2.6.	Düzenleme Tarihi ve Yeri	147
9.2.7.	Düzenleyenin İmzası	148
9.3.	BONODA İHTİYARİ KAYITLAR.....	148
9.3.1.	“Bedeli Nakden/Malen Alınmıştır” Kaydı	148
9.3.2.	Muacceliyet Kaydı.....	148
9.3.3.	Faiz Kaydı.....	149
9.3.4.	Diğer Kayıtlar	149
9.4.	AÇIK (BEYAZ) BONO	150
9.5.	BONONUN CİROSU VE TEDAVÜLÜ	150
9.6.	SENET METNİNDE DEĞİŞİKLİKLER.....	151
9.7.	BONODA ÖDEME, ÖDEMENİN GERÇEKLEŞMEMESİ VE BAŞVURMA HAKLARI.....	152
9.8.	ZAMANAŞIMI	153
10.	ÇEK; POLİÇE VE BONODAN BAŞLICA FARKLARI, UNSURLARI	160
10.1.	GENEL OLARAK	166
10.2.	ÇEK DÜZENLENMESİNİN ÖN KOŞULLARI.....	167
10.2.1.	Karşılık	167
10.2.2.	Çek Anlaşması.....	167
10.2.3.	Çek Anlaşmasının ve/veya Karşılığın Bulunmaması	170
10.3.	ÇEKİN ŞEKİL ŞARTLARI	170
10.3.1.	Çek Kelimesi	171
10.3.2.	Belirli Bir Bedelin Ödenmesi İçin Kayıtsız ve Şartsız Havale.....	171
10.3.3.	Muhatap.....	171

10.3.4. Ödeme Yeri.....	172
10.3.5. Düzenlenme Yeri ve Tarihi	172
10.3.6. Düzenleyenin İmzası	174
10.4. ÇEKTE LEHTARIN ZORUNLU UNSUR OLMAMASI.....	175
10.5. ÇEK KANUNU'NA GÖRE ARANAN ANCAK EKSİKLİĞİ ÇEKİN GEÇERLİLİĞİNİ ETKİLEMİYEN KAYITLAR	176
10.6. TACİR ÇEKİ VE MATBU HAMİLINE YAZILI ÇEK.....	176
10.6.1. Tacir Çeki	177
10.6.2. Matbu Hamiline Yazılı Çek.....	178
11. ÇEK KONULMASI YASAK OLAN KAYITLAR, DEVİR VE TEDAVÜL	185
11.1. ÇEKTE KAYITLAR.....	191
11.2. ÇEKE KONULMASI YASAK OLAN KAYITLAR	191
11.2.1. Kabul Kaydı	191
11.2.2. Muhatabın Ciroosu	191
11.2.3. Aval Beyanı.....	192
11.2.4. Faiz Kaydı	192
11.2.5. Düzenleyenin Sorumsuzluk Kaydı.....	193
11.2.6. Çekin Geçerliliğini Etkileyen Yasak Kayıtlar.....	193
11.3. ÇEKİN DEVRİ VE TEDAVÜLÜ	193
11.3.1. Nama Yazılı Çekin Devri.....	194
11.3.2. Emre Yazılı Çekin Devri.....	194
11.3.3. Hamiline Yazılı Çekin Devri.....	195
12. ÇEKTE İBRAZ SÜRELERİ VE ÇEKİN ÖDENMESİ.....	202
12.1. İBRAZ SÜRELERİ.....	208
12.2. İBRAZ SÜRELERİNİN HESAPLANMASI.....	208
12.3. İBRAZ SÜRELERİNİN HUKUKİ NİTELİĞİ.....	209
12.4. İBRAZ SÜRELERİNİN GEÇİRİLMESİNİN SONUÇLARI	210
12.5. ÇEKTE VADE SORUNU VE ÇEK KANUNU DÜZENLEMESİ.....	210
12.6. ÇEKİN ÖDENMESİ.....	211
12.6.1. Ödemeye İlişkin Genel Kurallar	211
12.6.2. Muhatabın Ödeme Yükümlülüğü.....	212
13. ÇEKİN ÖDENMEMESİ, BAŞVURMA HAKKI, KARŞILIKSIZ ÇEK.....	219

13.1. ÇEKİN ÖDENMEMESİ VE KARŞILIKSIZLIK	225
13.1.1. Çekin Ödenmemesi	225
13.1.2. Çekten Cayma	225
13.1.3. Karşılıksızlık	226
13.2. ÖDENMEME DURUMUNUN TESPİTİ	226
13.3. BAŞVURMA HAKKI	227
13.3.1. Hamilin Başvurma Hakkı	227
13.3.2. Çek Tazminatı	228
13.3.3. Çeki Ödeyen Başvuru Borçlusunun Başvurma Hakkı	228
13.4. ÇEKİN KARŞILIKSIZ KALMASININ CEZAI YAPTIRIMI	229
13.5. ÇEKTE ZAMANAŞIMI	232
13.6. SEBEPSİZ ZENGİNLEŞME	232
14. EMTİA SENETLERİ	239
14.1. GENEL OLARAK	245
14.2. MAKBUZ SENEDİ VE VARANT	245
14.2.1. Çıkarmaya Yetkili Kuruluş	245
14.2.2. Makbuz Senedi ve Varantın Hukuki Niteliği	246
14.2.3. Makbuz Senedi ve Varantın Şekil Şartları	247
14.2.4. Makbuz Senedi ve Varantın Ciroşu	248
14.2.5. Malların Geri Alınması	249
14.3. MAKBUZ SENEDİ VE VARANTA KONU MALLAR ÜZERİNDEKİ TASARRUFLAR	249
14.3.1. Tasarruf İşlemlerinde Senet Esası	249
14.3.2. Tevdi Olunan Malların Geri Alınması	249
14.3.3. Tevdi Olunan Malların Sattırılması	250
14.4. BAŞVURMA HAKKI	250
14.5. ZAMANAŞIMI	250
14.6. MAKBUZ SENEDİ VE VARANTIN KAYBI	251
KAYNAKÇA	257

KISALTMALAR

BankK	Bankacılık Kanunu
bkz.	bakınız
C.	Cilt
c.	cümle
ÇekK	Çek Kanunu
dn.	Dipnotu
E.	Esas Numarası
FSEK	Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu
HD	Hukuk Dairesi
HGK	Yargıtay Hukuk Genel Kurulu
HMK	Hukuk Muhakemeleri Kanunu
İBD	İstanbul Barosu Dergisi
İİK	İcra ve İflas Kanunu
K.	Karar
karş.	karşılaştırınız
KHK	Kanun Hükmünde Kararname
KOBİ	Küçük ve Orta Büyüklükte İşletme
KoopK	Kooperatifler Kanunu
m.	Madde
TMK	Türk Medeni Kanunu
RG	Resmi Gazete
S.	Sayı

s.	sayfa
T.	Tarih
TBK	Türk Borçlar Kanunu
TCK	Türk Ceza Kanunu
TMS	Türkiye Muhasebe Standartları
TOBB	Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği
TPE	Türk Patent Enstitüsü
TST	Ticaret Sicili Tüzüğü
TTK / [e]TTK	Türk Ticaret Kanunu / [eski] Türk Ticaret Kanunu
UFRS	Uluslararası Finansal Raporlama Standartları
vd.	Ve Devamı
VUK	Vergi Usul Kanunu

YAZAR NOTU

Kıymetli evrak hukuku ders kitabının tüm öğrencilerime faydalı olmasını dilerim. Ders kitabını ve sunumlarını okurken yanınızda Türk Ticaret Kanunu ile Çek Kanununu bulundurmanız ve her geçen madde numarasından sonra ilgili maddeyi okumanız tavsiye edilir.

1. KIYMETLİ EVRAKIN TANIMI VE UNSURLARI, ADI SENETTEN FARKLARI

Bu Bölümde Neler Öğreneceğiz?

- 1.1.Kıymetli Evrakın Tanımı
- 1.2.Kıymetli Evrakın Unsurları
- 1.3.Kıymetli Evrakın Kanunlarda Düzenleniş Biçimi
- 1.4.Kıymetli Evrakın Adi Senetten Farkları

Bölüm Hakkında İlgi Oluşturan Sorular

- 1.Kıymetli evrak nedir?
- 2.Kıymetli evrakı diğer senetlerden farklı kılan hususlar nelerdir?
3. Baknot, milli piyango bileti, uçak bileti, bagaj kuponu kıymetli evrak mıdır?

Bölümde Hedeflenen Kazanımlar ve Kazanım Yöntemleri

Konu	Kazanım	Kazanımın nasıl elde edileceği veya geliştirileceği
Kıymetli Evrakın Tanımı	Kıymetli evrakı tanımlayabilmek	Okuyarak
Kıymetli Evrakın Unsurları	Kıymetli evrakın unsurlarını öğrenmek	Okuyarak
Kıymetli Evrakın Kanunlarda Düzenleniş Biçimi	Kıymetli evrakın hangi kanunlarda düzenlendiğini görmek	Okuyarak
Kıymetli Evrakın Adi Senetten Farklılıkları	Kıymetli evrakı nitelikli yapan unsurların farkına varmak	Okuyarak

Anahtar Kavramlar

- **Kıymetli Evrak**
- **Senet**
- **Soyutluk**
- **Evraksız Kıymetli Evrak**
- **Dolaşım Yeteneği**

GİRİŞ

Kıymetli evraka ilişkin düzenlemeler, hukuk sistemimizde birden fazla kanunun birçok yerinde yer almaktadır. Esas olarak 6102 sayılı TTK'nın 3.kتابında düzenlenmiş olan kıymetli evrak, ticaret dünyasında önemli bir yere sahiptir.

1.1. KIYMETLİ EVRAKIN TANIMI

Türk Ticaret Kanunu'nda kıymetli evraka ilişkin genel hükümlerde, kıymetli evrakın tanımı yapılmıştır. Kıymetli evrak; öyle senetlerdir ki, bunların içerdikleri hak, senetten ayrı olarak ileri sürülemediği gibi başkalarına da devredilemez (TTK m. 645). Bu tanımdan, kıymetli evrakta aşağıda belirtilen ortak unsurların (özelliklerin) mevcut olduğu anlaşılmaktadır:

1.2. KIYMETLİ EVRAKIN UNSURLARI

(1) **Senet:** Kıymetli evrak, her şeyden önce bir senedin varlığını gerektirir. Senet ise bir kimsenin kendisi aleyhine düzenlediği ve bir irade açıklaması içeren yazılı belgedir. Yazılılık kapsamına sadece yazı ve elle atılan imza girmez; ayrıca elektronik imza da girebilir. 5070 sayılı Elektronik İmza Kanunu m. 5 uyarınca “*Güvenli elektronik imza, elle atılan imza ile aynı hukuki sonucu doğurur*”.

Bu kuralın istisnası da vardır. Elektronik İmza Kanunu m. 5/2 uyarınca “*Kanunların resmî şekle veya özel bir merasime tabi tuttuğu hukukî işlemler ile teminat sözleşmeleri güvenli elektronik imza ile gerçekleştirilemez.*” Bu nedenle kıymetli evrak türleri arasında yer alan **kambiyo senetleri, özel şekle tâbi tutan hükümler uyarınca (TTK m. 756, 778, 818/1-r) elektronik imza ile düzenlenemez.** Islak imza şeklinde olmalıdır, yani tükenmez veya dolma kalemle imzalanmalıdır.

(2) **Devredilebilir Hak:** Kıymetli evrak, sadece devredilebilir nitelikteki hakları içerir. Bu haklar özel hukuk kapsamında ve malvarlıksal (parasal) değeri olan haklardır. **Ancak kamu hukukuna dâhil olan haklar ve özel hukuka dâhil olsa bile devredilemeyen haklar, kıymetli evraka bağlanamaz.** Örneğin pasaportlar, yabancılar için ikamet tezkeresi, nüfus cüzdanı, sürücü belgesi, öğretmenevi giriş kartı, taşınmaz mülkiyetinin devri için tapu memurunca düzenlenen senet, vasiyetname başkasına devredilemez.

Daha somut olarak belirtmek gerekirse kıymetli evraka yerleşen hak, bir **alacak** (kambiyo senetleri, anonim şirket “tahvilleri”) veya **ortaklık hakkı** (anonim şirket “pay senedi”) yahut eşya üzerindeki bir **ayni hak** (mülkiyet hakkını temsil eden “makbuz senedi”, rehin hakkını temsil eden “varant”) niteliğinde olabilir.

(3) **Hakkın senede bağlanması (hak senet birlikteliği):** Kıymetli evrakta hak ve senet arasında kuvvetli bir ilişki vardır. Hak, senede yerleşmiştir. Bu unsur, kıymetli evraktaki hakkın

devir edilmesi ve talep edilmesi açısından önem taşır. Gerçekten **hakkın senede olan bağlılığı sebebiyle, senetten ayrı olarak devredilebilmesi veya ileri sürülmesi mümkün değildir (TTK m. 647/1)**. O halde kıymetli evraktaki hakkı talep eden, senedi “ibraz” etmek ve hakkın yerine getirilmesi karşılığında senedi “teslim etmek” zorundadır (TTK m. 646/1). Buna mukabil borçlu da borcunu, kıymetli evrakı ibraz eden meşru hamile ifa etmek (ödemek) mecburiyetindedir (TTK 646/1).

Evraksız (varakasız) kıymetli evrak: Kıymetli evrakta hakkın senede bağlanması esasının istisnası, sermaye piyasası hukukunda kaydi sistemin kabul edilmesi ile oluşmuştur [Sermaye Piyasası Kanunu (SerPK) m. 13]. Bu sistemde normalde kıymetli evrak niteliğindeki sermaye piyasası araçlarının (örneğin menkul kıymetlerin) senede bağlanmadan ihracı ve tedavülü (dolaşımı) mümkün hale getirilmiştir. Bu sayede tek tek düzenlenmek yerine, çok sayıda çıkarılan sermaye piyasası araçlarının basımı, saklanması ve kaybedilmesinin doğurabileceği masrafların ve olumsuzlukların ortadan kaldırılması amaçlanmıştır.

Sermaye piyasası araçlarının senede bağlanmaksızın elektronik ortamda kayden ihracı esastır (SerPK m. 13/1). Kaydi sistemde sermaye piyasası araçlarına ilişkin haklar; Merkezi Kayıt Kuruluşu tarafından bilgisayar ortamında kayden tutulur (SerPK m. 13/3). Kayden izlenen sermaye piyasası araçları üzerindeki hakların üçüncü kişilere karşı ileri sürülebilmesinde, Merkezi Kayıt Kuruluşuna yapılan bildirim tarihi esas alınır (SerPK m. 13/5). Kurul, kayden ihraç edilecek sermaye piyasası araçlarını ve kayden izlenecek hakları belirler; türleri ve ihraççıları itibarıyla kaydileştirmesine, kayıtların tutulmasına ve üyelik şartlarını kaybeden ihraççıların paylarının kayden izlenmesinin sona erdirilmesine ilişkin usul ve esasları düzenler (SerPK m. 13/1).

(4) Tedavül (dolanım) yeteneği: Kıymetli evrak devredilebilir niteliktedir. Dolayısıyla kıymetli evrakın az veya çok tedavül (dolanım) yeteneği ve işlevi vardır. Kıymetli evrakın devrinin, senedin türüne (nama, emre, hamiline yazılı olmasına) göre farklı şekle ve şartlara tâbi kılınması, vardığımız sonucu değiştirmez. Tedavül işlevi, kıymetli evrakı adi senetlerden ayıran önemli bir özelliktir.

Ticari hayattaki örneğin kredi sağlamaya, ödeme yöntemlerine ve hareketsiz değerlerin piyasaya/ticari ilişkilere dâhil edilmesine yönelik ihtiyaçlar, kıymetli evrak kavramının doğmasına neden olmuştur. Bu nedenle kıymetli evrakın tedavül işlevi, aslında onu doğuran ticari ihtiyaçların doğal sonucudur.

1.3. KIYMETLİ EVRAKIN KANUNLARDA DÜZENLENİŞ BİÇİMİ

Kıymetli evraka ilişkin yasal düzenleme Türk Ticaret Kanununun (TTK) üçüncü kitabında m. 645-849 arasındadır. Bu hükümler İsviçre Borçlar Kanununundan alınmıştır. İsviçredeki düzenleme esasını ise Cenevre Yeknesak Kuralları oluşturmaktadır.

Kıymetli evraka ilişkin önemli kavramlar, Türk Ticaret Kanunu'nda 645 vd. maddelerinde düzenlenmiştir. Dersimizin konusunu oluşturan bu önemli kavramlar arasında, özellikle kıymetli evraka ilişkin *genel hükümlerin*, devir şekli ölçütüne göre *kıymetli evrak türlerinin ve kambiyo senetlerinin* yer aldığını belirtmek gerekir. Bunun dışında Türk Ticaret Kanunu'nun diğer kitaplarında da (şirketler hukuku, deniz ticareti ve sigorta hukuku) kıymetli evrak türlerine ilişkin özel hükümler bulunduğu işaret edelim.

Ayrıca Türk Ticaret Kanunu'nu dışında başka kanunlarda da kıymetli evraka ilişkin hükümler vardır. Örneğin Türk Medeni Kanunu (TMK), Türk Borçlar Kanunu (TBK), İcra ve İflâs Kanunu (İİK), Sermaye Piyasası Kanunu (SerPK), 5941 sayılı Çek Kanunu (ÇekK) ve Türk Ceza Kanunu'nda (TCK) da kıymetli evraka ilişkin hükümler mevcuttur.

Borçlar Kanunu'nda bir kıymetli evrak türünün (nama yazılı kıymetli evrakın) devir şekli olan alacağın temlikine (devrine) ve mevcut bir borç için kambiyo taahhüdünde bulunulmasının sonucuna ilişkin kurallar vardır (TBK m. 133/2, 183 vd.).

Türk Medeni Kanunu'nda rehin hakları ve rehin hakları ile teminat altında alınan borçları içeren senetlerle ilgili bazı kıymetli evrak çeşitleri düzenlenmiştir (TMK m. 898 vd.; 903 vd.; 930 vd.; 964 vd., 970 vd.).

Çek Kanunu çekin ödeme için ibrazına, ödenmesine, karşılıksız çeke ve bu eylemden doğan sorumluluğa ilişkin bazı hükümler içermektedir (ÇekK m. 3 vd.). Hemen belirtelim ki, Çek Kanunu'nun adından hareketle, çeke ilişkin tüm konuların burada düzenlendiği zannedilmemelidir. Çekin şekil şartları, tedavülü ve cirosu, muhatap tarafından kabulü, ödenmesi ve ödenmemesi gibi genel hükümler (konular), Türk Ticaret Kanunu'nda düzenlenmiştir. Kısacası çekin asıl düzenlendiği yer Türk Ticaret Kanunu'dur (TTK m. 780 vd.).

Yine Sermaye Piyasası Kanunu ve bu kanuna dayanılarak çıkarılan tebliğlerde menkul kıymet niteliğindeki (örneğin oydan yoksun hisse senetleri, hisse senedi ile değiştirilebilir tahviller,

ipotek ve varlık teminatlı borçlanma senetleri, depo edilen mevduat sertifikası gibi) muhtelif kıymetli evrak türleri düzenlenmiştir.

İcra ve İflâs Kanunu'nda (m. 167 vd.) kambiyo senetlerine özgü icra takibi usulü düzenlenmiştir.

Türk Ceza Kanunu'nda *özel belgede sahtecilik* suçunun konusunun, bazı tür kıymetli evrak olması halinde (emre veya hamile yazılı kambiyo senedi, emtiayı temsil eden belge, hisse senedi, tahvil), *resmî belgede sahtecilik* suçuna ilişkin hükümlerin uygulanacağı kabul edilmiştir (TCK m. 210/1).

1.4. KIYMETLİ EVRAKIN ADİ SENETTEN FARKLARI

Hukuk öğretisi ve kanun koyucu kıymetli evrakı adi senetlerden farklı tutmaktadır. TTK md.646'da yer alan senet ifadesi ile tüm senetler değil sadece borç senetleri kastedilmiştir. Ancak kıymetli evrak anlam olarak sıradan bir borç senedini değil nitelikli borç senedini ihtiva etmektedir. Kıymetli evrak, adi senetlerden şu hususlar bakımından ayrılmaktadır:

(1) Kıymetli evrakta yer alan hak para ile ölçülebilen, dolaşım yeteneğini haiz bir özel hukuk hakkı olması gerekirken, adi senetlerde yer alan çok daha geniş bir içeriğe sahip olabilir. Örneğin; bir heykelin teslimine ilişkin borcu adi senet ihtiva edebilir.

(2) Kıymetli evraklarda –bazı istisnalar dışında- borçlar şarta bağlanamaz. Örneğin; kambiyo senetlerinde ödeme borcu vade dışında başka bir şarta bağlanamamaktadır.

(3) Kıymetli evrakta tek taraflı bir borç yer alabilirken, adi senetlerde hem tek tarafa yüklenmiş hem de iki tarafa da yüklenmiş borç söz konusu olabilir.

(4) Kıymetli evrak özellikli şekil şartlarına tabi olup, şekil şartları genel olarak kıymetli evrak bakımından geçerlilik şartıdır. Adi senetlerde ise durum farklı olup şekil geçerlilik şartı değil sadece ispat bakımından önemlilik arz etmektedir.

(5) Kıymetli evraklar adi senetlerden farklı olarak nama, emre veya hamiline düzenlenebilir. Adi senetlerin emre veya hamiline düzenlenmesi imkânsızdır.

(6) Kıymetli evrak hak ile senet arasındaki sıkı bağ sebebiyle, kıymetli evrakın zayı olması halinde hakkın ileri sürülebilmesi için senedin kanuni aşamalara uyularak iptal ettirilmesi gerekirken, adi senetlerde hak senetsiz de ileri sürülebildiğinden iptal ettirilmesine ihtiyaç yoktur.

(7) Kıymetli evrakta senet, ihtiva ettiği hakkın bir unsuru iken, adi senet hakkın varlığını değil sadece ispatını sağlayan bir araçtır.

(8) Kıymetli evraklarda zamanaşımı süresi olarak 6 aydan 3 yıla kadar çeşitli süreler öngörülmüşken, adi senetler için genel olarak zamanaşımı süresi 10 yıl istisnai durumlarda 5 yıl olarak düzenlenmiştir.

(9) Kıymetli evrakta alacaklı ve borçlu sıfatı birleşse bile alacak ve borç devam etmekte, diğer bir ifadeyle senet hukuk sisteminde mevcudiyetini muhafaza etmekte ve dolaşım yeteneğini korumaktayken, adi senetlerde, senede bağlanmış olan alacak ve borç aynı kişide birleşirse borç sona ereceğinden adi senet hükümsüz kalacaktır.

Bütün bu bilgiler ışığında görülmektedir ki adi senetler, borçlunun ödeme gücünün bulunmaması ya da alacağın çeşitli kişilere devri gibi hallerde devralan açısından yeterli emniyeti sağlayamamaktadır. Ticari hayatın gerektirdiği hız ve devralanın hakkın mevcudiyetinden ve tahsil edilebilirliğinden emin bir şekilde işlem yapma arzusu kıymetli evraka dair özel düzenlemelerin sevk edilmesi gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Uygulamalar

Bay A, 1.000.000 TL ödeyeceğini söyleyerek mütaahhit Bay B ile inşaat yapımına ilişkin bir anlaşma yapmış ve işini sağlama almak için de Bay B'den inşaatın teslim borcunu içeren bir senet talep etmiştir.

Uygulama Soruları

1. Bay A'nın Bay B'den aldığı senet kıymetli evrak mıdır?
2. Bay A, Bay B'dan 1.000.000 TL borca ilişkin bir senet talep edeceğini size söylese, tavsiye olarak hangi tür senedi talep etmesini söylerdiniz?

Bu Bölümde Ne Öğrendik Özeti

Kıymetli evrakın tanımını ve kıymetli evrakı adi senetlerden farklı kılan hususları belirterek kıymetli evrakı anlamaya çalıştık.

Bölüm Soruları

1) Bir senedin içerdiği hak senetten ayrı olarak ileri sürülemiyorsa ve senetten ayrı olarak başkalarına devredilemiyorsa bu senet aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Kıymetli evrak
- B) Adi senet
- C) Nüfus cüzdanı
- D) Noter ihbarnamesi
- E) Protesto evrakı

2) Aşağıdaki kıymetli evraklardan hangisi ıslak imza ile düzenlenmek zorundadır?

- A) Varant
- B) Makbuz senedi
- C) Kambiyo senetleri
- D) İhbarname
- E) Ödeme makbuzu

3) Aşağıdakilerden hangisi kıymetli evrakın unsurlarından birisidir?

- A) Kamu hakkı
- B) Devredilemezlik
- C) Muhatap
- D) Lehdar
- E) Devredilebilir hak

- 4) I. Pasaport
II. Vasiyetname
III. Nüfus cüzdanı
IV. Sürücü belgesi
V. Varant

Yukarıdakilerden hangisi/hangileri kıymetli evraktır?

- A) I-V
- B) II-IV
- C) I-II-IV
- D) V
- E) III-V

5) Aşağıdakilerden hangisi kıymetli evrakın unsurlarından birisi değildir?

- A) Mülkiyet hakkı
- B) Tedavül yeteneği
- C) Devredilebilir hak
- D) Hak senet birlikteliği
- E) Senet

6) I. Kıymetli evrakta yer alan hak para ile ölçülebilen, dolaşım yeteneğini haiz bir özel hukuk hakkı olması gerekirken, adi senetlerde yer alan çok daha geniş bir içeriğe sahip olabilir.

II. Kıymetli evraklarda –bazı istisnalar dışında- borçlar şarta bağlanamaz.

III. Kıymetli evrakta iki taraflı bir borç yer alabilirken, adi senetlerde tek tarafın borcu yer alır.

IV. Kıymetli evrak özellikli şekil şartlarına tabi olup, şekil şartları genel olarak kıymetli evrak bakımından geçerlilik şartıdır.

Yukarıdaki ifadelerden hangisi/hangileri yanlıştır?

- A) I-II
- B) II-III
- C) III
- D) II-IV
- E) III-IV

7) Aşağıdakilerden hangisi kıymetli evrak ile adi senet arasındaki farklılıklardan birisi değildir?

- A) Kıymetli evraklar adi senetlerden farklı olarak nama, emre veya hamiline düzenlenebilir.
- B) Kıymetli evrak kanuni aşamalara uyularak iptal ettirilebilir.
- C) Kıymetli evrakta senet, ihtiva ettiği hakkın bir unsuru iken, adi senet hakkın varlığını değil sadece ispatını sağlayan bir araçtır.
- D) Kıymetli evraklarda zamanaşımı süresi olarak 6 aydan 3 yıla kadar çeşitli süreler öngörülmüşken, adi senetler için genel olarak zamanaşımı süresi 10 yıl istisnai durumlarda 5 yıl olarak düzenlenmiştir.
- E) Kıymetli evrakta borçlar şarta bağlanabilirken adi senetlerde borcun şarta bağlanması mümkün değildir.

8) Türk Ticaret Kanunu'nda yer alan kıymetli evraka ilişkin hükümler hangi kanundan alınmıştır?

- A) Şili Ticaret Kanunu
- B) İsviçre Borçlar Kanunu
- C) Fransız Medeni Kanunu
- D) İtalyan Ceza Kanunu
- E) İspanyol Usul Kanunu

9) Aşağıdaki kanunlardan hangisi kıymetli evraka ilişkin hükümlerin yer aldığı kanunlardan değildir?

- A) Türk Ticaret Kanunu
- B) Türk Ceza Kanunu
- C) Sermaye Piyasası Kanunu
- D) Nüfus Hizmetleri Kanunu
- E) İcra ve İflas Kanunu

10) Aşağıdakilerden hangisi kıymetli evraka ilişkin hükümlerin yer aldığı kanunlardan birisidir?

- A) Çek Kanunu
- B) Türk Petrol Kanunu
- C) Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu
- D) İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu
- E) Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu

CEVAPLAR: 1) A 2) C 3) E 4) D 5) A 6) C 7) E 8) B 9) D 10) A

2. KIYMETLİ EVRAKIN SINIFLANDIRILMASI

Bu Bölümde Neler Öğreneceğiz?

- 2.1.İçerdiği Hakkın Türüne Göre Kıymetli Evrak
- 2.2.İçerdiği Hakkın Senetten Önce Doğup Doğmamasına Göre Kıymetli Evrak
- 2.3.Kamu Güvenliğine Sahip Olup Olmamları Bakımından Kıymetli Evrak
- 2.4.Temel İşlem ile Arasındaki Bağa Göre Kıymetli Evrak
- 2.5.Devir Şekli Açısından Kıymetli Evrak

Bölüm Hakkında İlgi Oluşturan Sorular

- 1.Kıymetli evrak hangi tür hakları içerebilir?
- 2.Kıymetli evrakta devir çeşitleri nelerdir?
3. Anonim şirket hisse senetleri ne tür bir kıymetli evraktır?

Bölümde Hedeflenen Kazanımlar ve Kazanım Yöntemleri

Konu	Kazanım	Kazanımın nasıl elde edileceği veya geliştirileceği
İçerdiği Hakkın Türüne Göre Kıymetli Evrak	İçerdiği hakka göre kıymetli evrakı sınıflandırabilmek	Okuyarak
İçerdiği Hakkın Senetten Önce Doğup Doğmamasına Göre Kıymetli Evrak	Hangi kıymetli evrak türünde hakkın senetten önce doğduğunu öğrenmek	Okuyarak
Kamu Güvenliğine Sahip Olup Olmaması Bakımından Kıymetli Evrak	Hangi tür kıymetli evrakın kamu güvenliğine sahip olup olmadığını öğrenmek	Okuyarak
Temel İşlem ile Arasındaki Bağa Göre Kıymetli Evrak	Temel ilişki ile arasındaki bağa göre kıymetli evrakı sınıflandırmak	Okuyarak
Devir Şekli Açısından Kıymetli Evrak	Kıymetli evrakta devir çeşitlerini öğrenmek	Okuyarak

Anahtar Kavramlar

- **Ciro**
- **İmza**
- **Alacağın Temliki (Devri)**
- **Senedin Teslimi**
- **Alacak senetleri**

GİRİŞ

Kıymetli evrakın hukuk sistemimizde ve ticaret hayatında önemli bir yeri bulunmaktadır. Ancak kıymetli evrak hukukunu anlamak da bu nedenle önemlidir. İşte bu sebeple kıymetli evrakı türlerine göre sınıflandırmak önem arz edecektir. Kıymetli evrak içerdiği hakkın türüne, içerdiği hakkın senetten önce doğup doğmamasına, düzenlenmesine neden olan temel işlem ile arasındaki bağı ve devir şekline göre türlere ayrılabilir.

2.1. İÇERDİĞİ HAKKIN TÜRÜNE GÖRE KIYMETLİ EVRAK

Kıymetli evrak içerdiği hakkın türüne göre temel olarak alacak senetleri, pay senetleri ve emtia senetleri olmak üzere üçe ayrılır.

(1) Alacak senetleri: Bu senetler alacak hakkını ve çoğunlukla para alacağını temsil ederler. Para alacağını temsil eden senetlerin en önemlileri tahviller (TTK m. 504 vd.) ile kambiyo senetleri olan poliçe, bono ve çekdir. Paradan başka alacağı temsil eden senetlere örnek yalnızca konişmentodur (TTK m. 1228 vd.). Emre yazılı olmayan taşıma senedi de eTTK düzenlenmiş olması sebebiyle paradan başka alacağı temsil eden senetlere örnek olarak verilmektedir, TTK m.856 ve 858 gerekçelerinde taşıma senedinin ispat aracı olduğu belirtilmektedir. Bu nedenle artık kıymetli evrak olarak kabul edilmemektedir. Son olarak belirtelim ki konişmento da eşya teslimine yönelik alacak hakkını temsil etmektedir.

(2) Pay (ortaklık / hisse) senetleri: Bu senetler, sermayesi paylara bölünmüş ticaret şirketleri tarafından çıkarılırlar. Anılan türdeki ticaret şirketleri **anonim şirket ve sermayesi paylara bölünmüş komandit şirkettir**. Şirket sermayesinin belirli bir oranını temsil eden bu kıymetli evrak, sahiplerine belirli bir ortaklık hakkı ve mevki sağlar. Ancak her türlü ticaret şirketinin çıkardığı ve ortaklık payını temsil eden senet, kıymetli evrak niteliğinde olmayabilir. Örneğin tartışmalı olmakla birlikte, limited şirketin ortaklık payını göstermek için kıymetli evrak niteliğini taşımayan, ispat aracı şeklindeki senetler çıkarılması da mümkündür (TTK m. 593/2).

Belirtmek gerekir ki hamiline yazılı pay senedi yerine çıkarılan ilmühaberler ve halka açık anonim ortaklıklar tarafından çıkarılabilen oydan yoksun pay senetleri de bu gruba dahil edilmektedir.

(3) Emtia Senetleri: 6102 sayılı TTK ile emtia senedi kavramı artık yasal bir ifade olarak kullanılmamakta ise de bilimsel bir ifade olarak emtia senetleri ifadesi kullanılmaya devam edilmektedir. **Bu senetler emtia (eşya) üzerindeki aynı hakkı içerirler**. Bu aynı hak mülkiyet hakkı olabileceği gibi, rehin hakkı gibi sınırlı bir aynı hak niteliğinde de olabilir. **Mülkiyet hakkını temsil eden makbuz senedi ve rehin hakkını temsil eden varant**, emtia senetleri grubuna dâhildir (TTK m. 834 - 835).

(4) Ortaklığa Katılma Senetleri: Bu tür senetler, ortaklık hakkı vermeyen fakat ortaklığın mali haklarından birini ya da birkaçını sağlayan senet türleridir. Bu nevi senetlere örnek olarak: kardan pay alma hakkı veren tahviller, hisse senedine dönüştürülebilir tahviller, kurucu intifa

senetleri, rüçhan-kar payı ve faiz hakkının kullanılmasına dair kuponlar ve talonlar (ayrı kullanılmaları kıstasıyla) verilebilir.

(5) Karma Nitelikli Senetler: Bu tür senetlerde para alacağı içeren bir alacak hakkı ve ayrı bir taşınmaz rehni veya taşınmaz yükü söz konusudur. Örneğin, ipotekli borç senedi ve irat senedi bu gruba dahildir.

2.2. İÇERDİĞİ HAKKIN SENETTEN ÖNCE DOĞUP DOĞMAMASINA GÖRE KIYMETLİ EVRAK

Bu ölçüte göre kıymetli evrak, kurucu ve açıklayıcı olmak üzere ikiye ayrılır.

(1) Kurucu Kıymetli Evrak: Kurucu kıymetli evrakta hak, senedin düzenlenmesiyle ortaya çıkar. Senedin düzenlenmesinden önce hak da mevcut değildir. Kambiyo senetleri olan poliçe, bono ve çek bu türden kıymetli evraktır. Örneğin bir bononun temsil ettiği hak, bononun düzenlenmesi ve verilmesi ile oluşur.

(2) Açıklayıcı Kıymetli Evrak: Açıklayıcı kıymetli evrakta hak, senedin düzenlenmesinden önce de vardır. Bununla birlikte senet düzenlendikten sonra artık hak kıymetli evraka yerleşir. Örneğin bir anonim ortaklık kurulduğu andan itibaren paylar da oluşur. Ancak bu payların sonradan senede bağlanması halinde, artık mevcut olan paylar kıymetli evrak niteliğindeki pay senetleri ile temsil edilirler.

Kısaca belirtmenin faydalı olacağını düşündüğümüz bir hususa değinmek gerekirse, doktrinde kıymetli evrakın her zaman açıklayıcı olduğunu belirten kurucu kıymetli evrakı kabul etmeyen bir görüş mevcuttur. Bu görüşe göre, kıymetli evrak olarak kabul edilen bir senet hakkı doğurmaz yalnızca genel hükümlere tabi olan mevcut bir hakkı senede bağlayarak kıymetli evrak hükümlerine tabi kılar. Bu görüşe göre örneğin, kambiyo senetlerinde temel ilişkiden doğan hak zaten senet düzenlenmeden önce de mevcuttur.

2.3. KAMU GÜVENLİĞİNE SAHİP OLUP OLMAMALARI BAKIMINDAN KIYMETLİ EVRAK

Kıymetli evrak kamu güvenliğine sahip olup olmama açısından ikiye ayrılmaktadır.

(1) Kamu güvenliğine sahip kıymetli evrakta: Bu tür kıymetli evraklarda, senedi devralan, senedi devreden tasarruf yetkisi ve senedin içeriği açısından korunmaktadır. Kamu

güvenliğine sahip kıymetli evrak emre ve hamiline yazılı kıymetli kıymetli evraktır. Nama yazılı kıymetli evraklar bu gruba dâhil değildir. Emre ve hamiline yazılı senetlerde devralan, devreden yetkili olmadığı durumlarda -bazı istisnalar hariç- korunmakta olduğundan kamu güvenliğini haizdir. İkinci grup olan

(2) Kamu güvenliğine sahip olmayan kıymetli evrak: Bu tür kıymetli evraklarda ise nama yazılı kıymetli evraklardır. Bu tür kıymetli evrakta devir için zilyetliğin tesliminden başka yazılı bir devir beyanı da gerekmektedir. Bu sebeple bu tür senetlerde borçlu ancak senedin hamiline veya senette yazılı olan kişiye ya da onun hukuki halefi olduğunu kanıtlayan kişilere ödeme yapmak durumundadır. Devralan da devreden tasarruf yetkisi olup olmadığını incelemek durumundadır. Alacağın devri hükümlerine göre devredilen nama yazılı senetlerde, borçlu devreden karşı ileri sürebildiği defileri devralana karşı da ileri sürebilir.

2.4. TEMEL İŞLEM İLE ARASINDAKİ BAĞA GÖRE KIYMETLİ EVRAK

Bu bakımdan kıymetli evrak sebepten soyut (mücerret) veya sebebe bağlı (illi) olarak iki türe ayrılır.

(1) Sebepten Soyut Kıymetli Evrak: Kıymetli evrakın dayandığı temel işlem, borç doğuran herhangi bir sözleşme olarak karşımıza çıkabilir. Örneğin satım sözleşmesi, ödünç sözleşmesi, kira sözleşmesi veya bağışlama sözleşmesi bu niteliktedir. Kıymetli evrak böyle bir sözleşmeden dolayı düzenlenmiş olabilir. İşte soyut kıymetli evrak, düzenlenmesine neden olan temel işlemle bağımsızdır. Anılan temel işlem geçersiz olsa bile soyut kıymetli evrak geçerli olmaya devam eder. Örneğin kambiyo senetleri (poliçe, bono ve çek) soyutturlar. Düzenlenmelerine sebep olan işlem geçersiz olsa bile kambiyo senetleri geçerliliğini korurlar.

(2) Sebebe Bağlı Kıymetli Evrak: Buna karşılık sebebe bağlı kıymetli evraktaki hak ile temel işlem (hukuki ilişki) arasında bağlantı vardır. Senedin dayandığı temel ilişkideki sakatlık, kıymetli evraktaki hakkın varlığını ve geçerliliğini de etkiler. Bu tür kıymetli evraka pay senetleri örnek olarak verilebilir. Bir anonim şirket henüz kurulmamış ise söz konusu anonim şirket için pay senetleri çıkarılmış olsa bile bunlar hükümsüzdür ve devirleri geçersizdir (TTK m. 486/1).

2.5. DEVİR ŞEKLİ AÇISINDAN KIYMETLİ EVRAK

Kıymetli evrakın en temel özelliği, tedavül (dolanım) fonksiyonudur. Gerçekten kıymetli evrak, temsil ettiği hakkın el değiştirmesi ve devredilmesi için düzenlenir. Türk Ticaret Kanunu'nda da kıymetli evrak devir şekline göre sınıflandırılarak düzenlenmiştir. Gerek tedavül fonksiyonu gerek kanundaki düzenleniş tarzı dikkate alındığında, kıymetli evrakın devir şekli açısından sınıflandırması büyük önem taşır.

Devir şekilleri bakımından kıymetli evrak üç türe ayrılır. Kıymetli evrak, **nama, emre ve hamiline yazılı** olarak düzenlenebilir. Devir şekli açısından kıymetli evrak türlerinde sınırlı sayı ilkesi vardır. Değişik söyleyişle, kıymetli evrakın bu üç tür dışında bir başka türde düzenlenmesi mümkün değildir. Şimdi devir şekli açısından her bir kıymetli evrak türünü daha yakından inceleyelim.

2.5.1. Nama Yazılı Kıymetli Evrak

Belli bir kişi namına (adına) yazılı olup da onun emrine kaydını içermeyen ve kanunen de emre yazılı senetlerden sayılmayan senetler, nama yazılı kıymetli evraktır (TTK m. 654). Örneğin kambiyo senetleri (poliçe, bono ve çek) ile anonim şirket pay senetleri nama yazılı kıymetli evrak şeklinde düzenlenebilir.

Kanunen emre yazılı kıymetli evrakın nama yazılı düzenlenebilmesi için emre yazılı olmadığı veya nama yazılı olduğunun özel olarak belirtilmiş olması zorunludur. Bu halde, senedin emre yazılı olmadığına yönelik kayda “menfi emre kaydı” denir. “Emre yazılı değildir” veya buna benzer bir kayıt, menfi emre kaydıdır.

Devir Şekli: Nama yazılı kıymetli evrakın devri, alacağın devrine (temlik) ilişkin beyan ve senedin teslimi (zilyetliğin geçirilmesiyle) ile olur (TTK m. 647/1). Devir beyanı, yazılı olmalı ve imzalanmalıdır. Devir beyanı senedin üzerinde yer alabileceği gibi, ayrı bir kâğıda da yazılabilir.

Nama yazılı kıymetli evrakın devrine, alacağın devri (temliki) hükümleri uygulanır (TBK m. 183 vd.). Bu nedenle senedin borçlusunu, senedin alacaklısı ile arasındaki temel ilişkiden doğan def'ileri (savunma ve itirazları), sonradan hak sahibi olan başka kişilere karşı da ileri sürebilir. Doğrudan doğruya taraflar arasındaki hukuki ilişkiden kaynaklanan bu def'ilere, şahsi def'iler

denir. Örneğin nama yazılı kıymetli evrakın düzenlenmesine neden olan temel ilişkiden doğan bir def'i, senedi sonradan devralan hak sahiplerine de ileri sürülebilir.

Senedin hamili, senedi elinde bulunduran demektir. Ancak senedi elinde bulunduran her şahıs, meşru hamil değildir. Senette adı yazılı olan ve senedi elinde bulunduran hak sahibi ile bu kişiden senedi usulüne uygun temlik beyanı (veya birden çok devir halinde beyanlar zinciri) ile devralan hamillere meşru hamil denir. Nama yazılı kıymetli evrakın borçlusu, ancak meşru hamile/hamillere borcunu ifa edebilir. Bu nedenle kıymetli evrakın borçlusu, borcunu ifa ettiği kişinin meşru hamil olup olmadığını araştırmak mecburiyetindedir.

Gerçekten TTK m. 655/1'de "*Borçlu, ancak senedin hamili bulunan ve senette adı yazılı olan veya onun hukuki halefi olduğunu ispat eden kişilere ödemek zorundadır.*" denilmektedir. Bu durum (meşru hamil olmak) ispat edilmediği halde ödemede bulunan borçlu, senedin gerçek sahibi olduğunu ispat eden bir üçüncü şahsa karşı borcundan kurtulmuş olmaz (TTK m. 655/2).

2.5.2. Emre Yazılı Kıymetli Evrak

TTK m. 824'e göre **emre yazılı olan veya kanunen emre sayılan kıymetli evrak**, emre yazılı senetlerdendir. O halde kıymetli evrakın emre yazılı olabilmesi için, **lehine senet düzenlenen kişinin adından sonra "emrine" kaydı konulmalıdır. Ancak kıymetli evrak kanunen emre yazılı senet ise artık bu kaydın konulmasına gerek yoktur.** Çünkü kanunen emre yazılı senetler, zaten *kanun gereği* emre yazılı kabul edilmektedir. Örneğin kambiyo senetleri (poliçe, bono, çek) kanunen emre yazılı senetlerdendir (TTK m. 681, 778/1, 788/1).

Kanunda aksine hüküm bulunmadığı sürece her türlü kıymetli evrak emre yazılı düzenlenebilir. Ancak ipotekli borç ve irat senetleri (TMK m. 914) ile anonim şirket pay senetleri (TTK m. 484) emre düzenlenemez.

Devir Şekli: Emre yazılı kıymetli evrakın devri, **ciro ve teslimle (zilyetliğin devriyle)** olur (TTK m. 647/1). İlk ciroyu senedin lehdarı yapabilir. Lehdar, senedin lehine düzenlendiği kişidir. Giro senedin arkasına yapılır. Senedin arkasında yer kalmamış ise ciro alonj üzerine yapılabilir. Alonj (allonge) senede yapıştırılan/eklemlenen ve senedin parçası olan kâğıda denir.

Devir (temlik), tahsil ve rehin cirosu şeklinde üç tür ciro vardır.

Ciro iki türlü yapılabilir. Birincisi, tam cirodur. Tam ciro, devralanın adı yazılarak ve “ödeyiniz” ibaresi eklenerek, senede imza atılmasıdır. Örneğin “Ramazan Durgut’a ödeyiniz”, imza (Murat Yılmaz), bir tam cirodur.

Ramazan Durgut’a ödeyiniz.
Murat Yılmaz
İmza

İkincisi, beyaz cirodur. Beyaz ciroda ise devralan belirtilmez ve sadece imza atılır. Ad belirtilmeksizin sadece “ödeyiniz” veya “hamiline ödeyiniz” ibaresi ile atılan imza da beyaz cirodur (TTK m. 682/3).

Ödeyiniz.
Murat Yılmaz
İmza

Cevdet Ali
İmza

2.5.3. Hamiline Yazılı Kıymetli Evrak

TTK m. 658’e göre “*Senedin metninden veya şeklinden, hamili kim ise o kişinin hak sahibi sayılacağı anlaşılan her kıymetli evrak, hamile veya hamiline yazılı senet sayılır*”.

Kanunda aksine açıklık olmadığı sürece, tüm kıymetli evrak hamiline yazılı düzenlenebilir. Yeter ki senedin metin veya şeklinden, senedin hamilinin hak sahibi sayıldığı anlaşılsın. Kanunda, örneğin kambiyo senetlerinden poliçe (TTK m. 671) ve bono (TTK m. 776) bakımından aksine hüküm vardır. **Poliçe ve bono hamiline yazılı olamaz.** Yine anonim şirket pay senetlerinin hamiline düzenlenebilmesi için pay bedellerinin şirkete ödenmiş olması şarttır (TTK m. 484/2). Buna karşılık kambiyo senetlerinden çek, hamiline yazılı düzenlenebilir (TTK m. 785).

Devir Şekli: Hamiline yazılı kıymetli evrak, tedavül yeteneği en fazla olan senetlerdir. Çünkü bunlar, el değiştirmesi en basit ve hızlı olan senetlerdir. Hamiline yazılı kıymetli evrakın devri için; devri konusunda anlaşmaya varılan kıymetli evrakın sadece **teslimi (zilyetliğin devri)** yeterlidir (TTK m. 647/1). Kısacası hamiline yazılı senetlerin devir şekli, teslimdir. Senedi

elinde bulunduran (zilyet), senedin meşru hamili sayılır. Zira TMK m. 985'e göre zilyetlik, mülkiyete (hak sahipliğine) karine teşkil eder. Buna göre devir anlaşması olmaksızın senedin devralındığını ve meşru hamilin aslında gerçek hak sahibi olmadığını iddia eden, iddiasını ispat etmekle yükümlüdür (TMK m. 6).

Uygulamalar

YARGITAY HUKUK GENEL KURULUNUN E. 2007/12-206 K. 2007/202 T. 11.4.2007 SAYILI KARARI

“...Bono, poliçe ve çek kanun gereği emre düzenlenen senetlerdir. Bu senetler üzerine ciranta tarafından konulan ciro edilemeyeceği kaydı senedi nama yazılı bir kambiyo senedi haline getirmez. Bunun aksine keşideci tarafından konulan ciro edilemeyeceği kaydı senedi nama yazılı hale getirir.

Bu şekilde, keşideci tarafından konan kayıtla nama yazılı hale gelen senedin ciro edilme imkanı kalmaz. Ancak alacağın temlik yolu ile devredilebilir. Bu yasağa rağmen yapılan ciro da alacağın temlik hükümlerine tabi olur ([e]TTK. m.591) Bu durumda senedi temellük edene karşı keşideci her türlü defilerini ileri sürebilir...

Somut olayda takip konusu bono üzerine keşideci tarafından "ciro edilemez" şerhi konulmuş, lehtar tarafından senet ciro edilmemiş ve bizzat icra takibine konu edilmiştir. Hal böyle olunca, bono üzerine konulan "ciro edilemez" şerhinin senedin kambiyo senedi olma niteliğini engellemeyecektir...”

Uygulama Soruları

Yukarıda verilen Yargıtay kararında hangi tür senetlerden bahsedilmiştir ve söz konusu senetler nasıl devredilmelidir?

Bu Bölümde Ne Öğrendik Özeti

Kıymetli evrakın hangi kıstaslara göre sınıflandırıldığını ve devir şekilleri açısından kıymetli evrak türlerinin neler olduğu ayrıntılı bir biçimde ele alınmıştır.

Bölüm Soruları

1) Aşağıdakilerden hangisinde sayılan senet türlerin tamamı içerdiği hakkın türüne göre kıymetli evrak türleridir?

- A) Alacak senetleri – Pay senetleri – Kurucu kıymetli evrak
- B) Emtia senetleri – Alacak senetleri – Açıklayıcı kıymetli evrak
- C) Alacak senetleri – Emtia senetleri – Ortaklığa katılma senetleri
- D) Kurucu kıymetli evrak – Açıklayıcı kıymetli evrak
- E) Sebepden soyut kıymetli evrak – Sebebe bağlı kıymetli evrak

2) Senedin düzenlenmesinden önce hakkın var olması ve senedin düzenlenmesi ile hakkın senede yerleştiği kıymetli evrak türü aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Açıklayıcı kıymetli evrak
- B) Kurucu kıymetli evrak
- C) Kamu güvenliğine sahip kıymetli evrak
- D) Kamu güvenliğine sahip olmayan kıymetli evrak
- E) Sebepden soyut kıymetli evrak

3) Aşağıdaki sınıflandırmalardan hangisi kıymetli evrak sınıflandırmalarından birisi değildir?

- A) İçerdiği hakkın türüne göre kıymetli evrak
- B) İçerdiği hakkın senetten önce doğup doğmamasına göre kıymetli evrak
- C) Kamu güvenliğine sahip olup olmamaları bakımından kıymetli evrak
- D) Temel işlemle arasındaki bağa göre kıymetli evrak
- E) Vade türüne göre kıymetli evrak

4) Nama yazılı kıymetli evrakın devir yöntemi aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Devir beyanı ve zilyetliğin teslimi
- B) Sadece zilyetliğin teslimi
- C) Ciro ve zilyetliğin teslimi
- D) Sadece devir beyanı
- E) Sadece ciro

5) Emre yazılı kıymetli evrakın devir yöntemi aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Devir beyanı ve zilyetliğin teslimi
- B) Sadece zilyetliğin teslimi
- C) Sadece devir beyanı
- D) Ciro ve zilyetliğin teslimi
- E) Sadece ciro

6) Poliçe ve bononun devir şekli açısından aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Kanunen emre yazılıdır.
- B) Hamiline yazılı olamazlar.
- C) Nama yazılı olarak düzenlenebilirler.
- D) Sadece zilyetliğin teslimi ile devredilebilirler.
- E) Bono kural olarak ciro ve zilyetliğin teslimi ile devredilebilir.

7) Hamiline yazılı kıymetli evrakın devir yöntemi aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Devir beyanı ve zilyetliğin teslimi
- B) Sadece zilyetliğin teslimi
- C) Sadece devir beyanı

- D) Ciro ve zilyetliğin teslimi
E) Sadece ciro

8) Kıymetli evrakın devir şekli açısından aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Kıymetli evrakın en temel özelliği tedavül yeteneğidir.
B) Türk Ticaret Kanunu kıymetli evrakı devir şekillerine göre sınıflandırmıştır.
C) Devir şekilleri bakımından kıymetli evrak üç türe ayrılır.
D) Devir şekli bakımından kıymetli evrak türlerinde sınırlı sayı ilkesi vardır.
E) Poliçe bono ve çek kanunen hamilini yazılı kıymetli evraklardır.

9) Devralanın belirtilmediği ve sadece imzanın atıldığı ciro aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Beyaz ciro
B) Tam ciro
C) Kısmi ciro
D) Eksik ciro
E) Açık ciro

10) Aşağıdaki senetlerden hangisi emre düzenlenemez?

- A) Çek
B) Poliçe
C) Varant
D) Bono
E) Anonim Şirket Pay Senedi

CEVAPLAR: 1) C 2) A 3) E 4) A 5) D 6) D 7) B 8) E 9) A 10) E

3. KIYMETLİ EVRAKTA DEFİLER VE KIYMETLİ EVRAKIN İPTALİ

Bu Bölümde Neler Öğreneceğiz?

- 3.1.Kıymetli Evrakta Def'i ve İtiraz Kavramı
- 3.2.Nama Yazılı Kıymetli Evrakta Def'iler
- 3.3.Emre Yazılı Kıymetli Evrakta Def'iler
- 3.4.Hamiline Yazılı Kıymetli Evrakta Def'iler
- 3.5.Kıymetli Evrakın İptali

Bölüm Hakkında İlgi Oluşturan Sorular

- 1.** Bir kimsenin imzası taklit edilerek düzenlenen çek geçerli midir?
- 2.** Akıl hastası olan bir kişiye borcun var diyerek imzalatılan bir bononun ödenmesi için ön yüze kefil olarak imza atan kişinin sorumluluğuna gidilebilir mi?
- 3.** Üzerine kahve dökülen ve miktar kısmının okunamaz hale geldiği bir çekle ilgili yapılabilecek bir işlem var mıdır?

Bölümde Hedeflenen Kazanımlar ve Kazanım Yöntemleri

Konu	Kazanım	Kazanımın nasıl elde edileceği veya geliştirileceği
Kıymetli Evrakta Def'i ve İtiraz Kavramı	Genel olarak defi ve itiraz kavramları hakkında fikir sahibi olmak	Okuyarak
Nama Yazılı Kıymetli Evrakta Def'iler	Nama yazılı kıymetli evrakta defi imkanlarını öğrenmek	Okuyarak
Emre Yazılı Kıymetli Evrakta Def'iler	Emre yazılı kıymetli evrakta defi imkanlarını öğrenmek	Okuyarak
Hamiline Yazılı Kıymetli Evrakta Def'iler	Hamiline yazılı kıymetli evrakta defi imkanlarını öğrenmek	Okuyarak
Kıymetli Evrakın İptali	Kıymetli evrakın iptal prosedürünü öğrenmek	Okuyarak

Anahtar Kavramlar

- Defi
- İtiraz
- İptal
- Hatır senedi
- Bile bile borçlu zararına hareket

GİRİŞ

Kıymetli evrakta def'iler, borçlunun sahip olduğu savunma olanaklarıdır. Bu savunma olanakları, kendi içinde ayrımlara tâbi tutulmaktadır. Bu ders kapsamında öncelikle anılan savunma olanaklarının neler olduğu ve kimlere karşı ileri sürülebileceği açıklanmıştır. Ayrıca kıymetli evrakın değişik nedenlerle zayi olması (yitirilmesi/yok olması) halinde iptali irdelenmiştir.

3.1. KIYMETLİ EVRAKTA DEF'İ VE İTİRAZ KAVRAMI

Kıymetli evrakta def'iler, borçlunun sahip olduğu savunma olanaklarını ifade eder. Aslında kıymetli evrak hukukunda def'i kavramı, dar anlamda def'iler ile itirazları karşılayan bir üst kavram olarak kullanılmaktadır. İtiraz, talep edilen hakkın mevcut olmadığına yönelik savunmadır. Örneğin talep edilen alacağın hiç doğmadığı, sonradan geçersiz hale geldiği veya ödendiği şeklindeki savunmalar birer itirazdır.

Buna karşılık def'i şeklindeki savunmalarda, talep edilen hakkın varlığı inkâr edilmez; hakkı yerine getirmekten kaçınmaya yönelik özel bir neden ileri sürülür. Örneğin talep edilen alacağın vadesinin gelmediği veya ertelenmiş olduğu bir def'idir. Aynı şekilde talep edilen alacağın zamanaşımını süresinin dolduğu savunması da yine def'i kavramına dâhildir.

İtiraz ve def'i ayrımının sonuçları: İtirazlar ile def'iler arasındaki bu ayırmadan, uygulamaya yönelik farklı sonuçlar doğar. Mahkemeler yargılama esnasında itiraz teşkil eden olguları, kendiliğinden (re'sen) dikkate alır. Hâlbuki def'ilerin ilgili kişi tarafından ileri sürülmesi gerekir. İleri sürülmemiş olan def'iyi, yapılan yargılamada mahkemenin nazara alması söz konusu değildir.

Kıymetli evrakta def'lerin ileri sürülmesi, devir şekli açısından kıymetli evrakın türüne göre farklılık arz eder. Şimdi sırasıyla bunları inceleyelim.

3.2. NAMA YAZILI KIYMETLİ EVRAKTA DEF'İLER

Nama yazılı kıymetli evrakın devri, alacağın devri (temlik) hükümlerine tâbidir (TBK m.183 vd.). Bu bağlamda **borçlu, senedi devredene karşı sahip olduğu tüm def'ileri, senedi sonradan devralan herkese karşı ileri sürebilir.** Böylece borçlu, senedin dayandığı temel ilişkiden kaynaklanan (kişisel) def'i'leri bile senedi devralanlara karşı ileri sürebilir.

Örneğin alıcı Bay (A)'nın bir satış sözleşmesinden doğan satış bedelinin ifası uğruna, nama yazılı bir bono düzenleyerek satıcı Bay (B)'ye verdiğini varsayalım. Eğer satış bedeli, bono dışında başka bir yoldan zaten ödenmişse veya satın alınan mallar teslim edilmemişse yahut

satış sözleşmesi dönme (fesih) nedeniyle geçersiz hale gelmişse, anılan her bir olgu kişisel def'idir. Bu def'iler, sonraki hamillere karşı ileri sürülebilir.

Nama yazılı kıymetli evrakta kişisel def'ilerin üçüncü kişilere ileri sürülebilmesi açısından, üçüncü kişinin iyiniyetli olup olmaması fark yaratmaz. Değişik söyleyişle üçüncü kişinin/hamilin, senedi devralırken ilgili def'iyi bilip bilmemesi sonuca etkili değildir. Zira alacağın temlik, temlik konusu alacağın varlığına ve içeriğine ilişkin tüm özellikleri ile birlikte devredilmesi demektir. Bu sayede alacakla ilgili her türlü savunmalar, devralana karşı ileri sürülebilir.

Nama yazılı kıymetli evrakta borçlu, ayrıca senet metninden anlaşılan ve senetten doğan taahhüdün geçersizliğine ilişkin def'ileri de her alacaklıya/hamile karşı ileri sürebilir. Bu def'ilerin neler olduğu, bir sonraki başlık altında açıklanmıştır.

Nama yazılı kıymetli evrakta, def'ilerin ileri sürülebilmesi açısından, borçlunun en üst seviyede korunması söz konusudur. Çünkü önceki paragrafta açıklandığı üzere, bu tür senetlerin devri alacağın temlik hükümlerine tâbidir. Bu kapsamda kişisel def'iler dahi sonraki hamillere/alacaklılara ileri sürülebilmektedir. Hâlbuki aşağıda inceleyeceğimiz üzere emre ve hamiline yazılı kıymetli evrakta durum farklıdır ve özellik arz eder.

3.3. EMRE YAZILI KIYMETLİ EVRAKTA DEF'İLER

Emre yazılı kıymetli evrakta def'iler temel olarak üçe ayrılır. Bunlar senet metninden anlaşılan def'iler, senetten doğan taahhüdün geçersizliğine (hükümsüzlüğüne) ilişkin def'iler ve kişisel def'iler olmak üzere gruplandırılır (TTK m.825). Aşağıda bu def'i türleri açıklanmıştır.

3.3.1. Senet Metninden Anlaşılan Def'iler

Senet metninden anlaşılan def'iler, **senedin incelenmesi ile görülebilecek savunmalardır**. Burada senet ile kast edilen, senedin ön yüzü ve metni, arka yüzü ve alonjudur. Bu yüzden **senet metninden anlaşılan def'iler mutlak def'iler olup, niteliğine göre bazen sadece ilgili borçlu ve bazen de her borçlu tarafından her hamile karşı ileri sürülebilirler**.

Örneğin bir kambiyo senedinin kanunda öngörülen zorunlu şekil şartlarının birinden yoksun olması, senedin vadesinin gelmemesi, senedin zamanaşımına uğraması her borçlu tarafından herkese karşı ileri sürülebilir. Buna mukabil ciroya konulan sorumsuzluk ve ciro yasağı

kayıtları (TTK m. 685/2), sadece bu kayıtları koyan ilgili borçlu (ciranta) tarafından herkese karşı ileri sürülebilir. Sonuç olarak bütün bu def'iler, senet metninden anlaşılan def'ilerdir.

3.3.2. Senetten Doğan Taahhüdün Geçersizliğine (Hükümsüzlüğüne) İlişkin Def'iler

Senetten doğan taahhüdün geçersizliğine (hükümsüzlüğüne) ilişkin def'iler, senedin metninden yahut ön veya arka yüzünden anlaşılmazlar. Bu def'iler, ortada şekil şartları açısından geçerli bir senedin varlığına rağmen, borçlulardan birinin veya bazılarının sorumluluğu ile sınırlı olarak, bu senedin hüküm doğurmaması halinde söz konusudur. **Bu sonuç, sadece hükümsüzlük sebebi şahsında gerçekleşen kişi hakkında doğar.**

Geçersizlik şahsında gerçekleşen borçlu, geçersizlik def'ini herkese karşı ileri sürebilir. Bu yüzden **senetten doğan taahhüdün geçersizliğine ilişkin def'iler mutlak def'iler olup, ilgili borçlu tarafından her hamile karşı ileri sürülebilirler.** Senedi sonradan iktisap eden hamiller iyi niyetli olsalar bile, anılan def'ilerin ileri sürülmesi mümkündür.

Örneğin bir kambiyo senedindeki borçlulara ait imzalardan birisi, yetkisiz temsilci tarafından atılmışsa veya bu imza sahte ise, anılan borçlu sorumluluk altına girmez. Senet, anılan borçlular bakımından geçersizdir (hükümsüzdür). Ancak bu geçersizlik hali, yalnızca geçersizlik şahsında gerçekleşen borçlu/borçlular tarafından ileri sürülebilir. İmzaların bağımsızlığı ilkesi (TTK m. 677) gereği bu geçersizlik, başka borçlular tarafından ileri sürülemez. Örneğin senette borçlu sıfatıyla atılmış imzalardan birisinin gerçekte var olmayan hayali bir kişiye ait olması halinde, bu imzanın geçersiz olduğu kuşkusuzdur. Bu da, senetten doğan taahhüdün geçersizliğine ilişkin bir def'idir. Ancak bu durum diğer senet borçlularının sorumluluğunu kaldırmaz. Yine ehliyetsizlik, senetten doğan taahhüdün geçersizliğine ilişkin bir mutlak def'idir. Ehliyetsizlikten kasıt, senede imza atan kişinin, borç altına girme yetkisinin bulunmamasıdır.

Borçlunun imza attıktan sonra senedin rızası dışında elinden çıktığı (kaybetme, çalınma vs.) savunmasını, herkese (iyiniyetli olup olmadığına bakılmaksızın üçüncü kişilere) karşı ileri sürüp süremeyeceği sorusu akla gelebilir. Bu sorun ayrıca borçlunun imza sırasında senede yansıyan iradesinin fesadı (hata, hile veya korkutma) hallerinde de söz konusu olabilir. Bu sorunda objektif bir ölçüte başvurarak ayırım yapılması gerekir. Bu ölçüt, geçerli bir senedin varlığı veya tedavüle çıkarıldığı görünüşünün borçluya isnad edilebilir (yükletilebilir) olup olmadığıdır. Değişik söyleyişle geçerli senet (taahhüt) görünüşü, borçlunun riziko alanına dâhil

edilebiliyorsa, bu def'i ileri sürülemez. Ancak bu görünüş, borçluya isnad edilemiyorsa, bu def'inin üçüncü kişilere karşı ileri sürülmesi olanaklıdır. Örneğin borçluya cebir (tehdit) sonucu zorla senet imzalatılmışsa, bu durum ona yükletilemez. O halde cebir ve tehdit, senetten doğan taahhüdün geçersizliğine ilişkin def'ilerdendir. Buna karşılık gözleri iyi görmeyen ve gözlük kullanan bir kişinin, gözlük kullanmaksızın hata ile senede imza koyması halinde, bu senetten dolayı iyiniyetli üçüncü kişilere karşı sorumlu tutulması olanaklıdır. Çünkü geçerli senet (borç) görünüşünün oluşmasına neden olan, sözü edilen borçludur. Senedin kaybedilmesi hallerinde de bu durum, kural olarak borçluya isnat edilebilir niteliktedir; o halde senedi kaybeden borçlu iyiniyetli üçüncü kişilere karşı sorumlu tutulabilir.

Nitekim TTK m. 659/3'te hamiline yazılı senetler açısından "*senedin, borçlunun rızası olmaksızın tedavüle çıkarıldığı yolunda bir def'i ileri sürülemez*" hükmü yer almaktadır. Kanaatimce tartışmalı olmakla birlikte aynı kural emre yazılı senetler açısından da uygulanır. Nama yazılı senetlerde ise bu kurala ihtiyaç yoktur. Çünkü nama yazılı senetlerin devri alacağın devri (temliki) hükümlerine bağlandığından, bu tür def'iler zaten her alacaklıya karşı ileri sürülebilir.

TTK m. 659/3'teki hüküm sadece iyi niyetli üçüncü kişileri korumaya yönelik bir hüküm olarak kabul edilmelidir. Yoksa bu hükmün lafzından (ifadesinden), kötüniyetli kişilere karşı da rıza hilafına elden çıkma def'i'nin ileri sürülemeyeceği sonucu çıkarılamaz. Bu hususa, aşağıda "Hamiline Yazılı Kıymetli Evrakta Defiler" başlığı altında tekrar değinilecektir.

3.3.3. Kişisel Def'iler

Kişisel def'iler, taraflar arasındaki doğrudan doğruya mevcut olan hukuki ilişkilerden kaynaklanır. Bu hukuki ilişki, senedin düzenlenmesine/verilmesine neden olan temel ilişki veya özel bir anlaşma şeklinde ortaya çıkabilir.

Temel ilişkiye şu şekilde bir örnek verebiliriz: Bay (A), Bay (B)'den bir ev kiralamıştır. Kiracı (A), ilk iki ayın kira bedeli olarak (B)'ye 5000 TL'lik bir bono vermiştir. Ancak kiralanılan ev, kullanıma elverişsiz olduğu için iade edilmiş ve kira sözleşmesi feshedilmiştir. İşte sonradan

(B)'nin bono bedelini (A)'dan talep etmesi halinde borçlu (A), kiralanan yerin kullanılmaksızın iade edildiğini ve bono bedelini ödeme borcunun bulunmadığını savunabilir.

Taraflar arasında doğrudan doğruya mevcut olan hukuki ilişki, özel bir anlaşmadan da kaynaklanabilir. Örneğin senetteki vadenin veya ödeme yerinin taraflar arasında değiştirilmesi konusundaki senet dışı anlaşmalar bu niteliktedir.

Emre yazılı senetlerde kişisel def'iler, kural olarak taraflar arasında ileri sürülebilir; üçüncü kişilere karşı ileri sürülemez. Bunun istisnası, sonraki hamilin bilerek borçlunun zararına hareket etmesidir. Bu halde kişisel def'iler, üçüncü kişilere karşı da ileri sürülebilir.

Bilerek borçlunun zararına hareket edildiğinden bahsedebilmek için, hamil tarafından sadece kişisel def'inin mevcut olduğunun bilinmesi yeterli değildir. Bilerek borçlunun zararına hareket, kişisel def'inin ileri sürülmesine engel olmak (bir tür danışıklı dövüş) amacı taşıyan bir devirle senedin elde edilmesidir. Kişisel def'iler, senede bu şekilde sahip olan sonraki hamile karşı da ileri sürülebilir.

3.4. HAMİLİNE YAZILI KIYMETLİ EVRAKTA DEF'İLER

Hamiline yazılı kıymetli evrakta def'iler konusunda, emre yazılı senetlere ilişkin ve yukarıda (3) altında yer alan kurallar uygulanır (TTK m. 659). Sadece TTK m. 659/3'te emre yazılı senetlerde açıkça mevcut olmayan “*senedin, borçlunun rızası olmaksızın tedavüle çıkarıldığı yolunda bir def'i ileri sürülemez*” hükmü yer almaktadır. Ancak bu hüküm sadece iyi niyetli üçüncü kişileri korumaya yönelik bir hüküm olarak kabul edilmelidir.

Dolayısıyla TTK m. 659/3'teki bu kural, hamiline yazılı senedin rıza dışı elden çıktığı olgusunun hiçbir durumda üçüncü kişilere ileri sürülemeyeceği şeklinde anlaşılmalıdır. Rıza dışı elden çıkan senedi, kötü niyetle (durumu bilerek) veya ağır kusurla (durumu bilmemekte ağır kusurlu davranarak) iktisap eden üçüncü kişilerin, bu hüküm kapsamında korunması söz konusu değildir. Çünkü konuyla ilgili bir başka hüküm olan Türk Medeni Kanunu (TMK) m. 990'da da “*Zilyet, iradesi dışında elinden çıkmış olsa bile, para ve hamile yazılı senetleri iyi niyetle edinmiş olan kimseye karşı taşınır davası açamaz*” denilerek, kötü niyetle hareket eden kişilerin korunmayacağı açıklanmıştır. Buradaki taşınır davası, konusu taşınırın iadesine yönelik olan davadır.

3.5. KIYMETLİ EVRAKIN İPTALİ

Kıymetli evrak değişik nedenlerle kaybedilebilir, çalınabilir veya yırtılabilir ve sonuç olarak ibrazı mümkün olmayabilir. Bu tür istisnai hallerde kıymetli evrakın iptali, bir ihtiyaç olarak ortaya çıkar. Kıymetli evrakın niteliği gereği hakla senet arasında kuvvetli bağ bulunması ve senedin tedavül yeteneği nedenleriyle, kıymetli evrakın iptal usulü kanunda özel olarak düzenlenmiştir. Kıymetli evrakın iptaline ilişkin genel hükümler, Türk Ticaret Kanunu'nda yer almaktadır (TTK m.651-652). Aynı kanunda ayrıca, nama, emre ve hamiline yazılı kıymetli evrak türleri açısından kıymetli evrakın iptaline ilişkin özel hükümler de mevcuttur. Nama yazılı kıymetli evrakın iptaline ilişkin olarak kanunda genel kurallar konulmamış; bunun yerine hamiline yazılı senetlerin iptali hükümlerinin nama yazılı kıymetli evrakın iptalinde de uygulanacağı kabul edilmiştir (TTK m. 657).

Hamiline yazılı senetlerin iptali ise kanunda ayrıntılı bir şekilde düzenlenmiştir (TTK m.661-669). İşte bu hükümler, nama yazılı kıymetli evrakın iptali hakkında da uygulanır. Emre yazılı senetlerin iptali hakkında kanunda genel bir hüküm öngörülmemiş; bono, çek ve cirosu mümkün olan diğer emre yazılı senetlerin iptali bakımından poliçenin iptaline ilişkin TTK m. 757-765 hükümlerine yollama yapılmıştır (TTK m. 778/1ı, 818/1s). Aşağıda her bir özel düzenlemenin ayrıntısına girmeksizin, kıymetli evrakın iptaline ilişkin genel esaslar ele alınmıştır.

3.5.1. Zıya (Zayi Olma)

Kıymetli evrakın iptali, ancak senedin zayi olması halinde mümkündür. **Zayi olmanın kapsamına, senedin kaybedilmesi, çalınması, yırtılması, yanması, üzerine bir şey dökülmesi nedeniyle okunamaması gibi haller girer.** Bu olgulardan anlaşılacağı üzere senedin zayi olduğundan söz edebilmek için mutlaka senedin ortadan kalkması ve yok olması gerekmez. Önemli olan hamil tarafından senedin ibrazının veya hakkın talebinin mümkün olmamasıdır. Buna karşılık geçici süre ile kıymetli evraka ulaşamamak, zıya kavramına dâhil değildir. Örneğin kıymetli evrakın saklandığı kasanın şifresinin bozulması, söz konusu kasanın

uzman kişiler tarafından tamiri (ve en kötü ihtimalde kasanın kırılarak açılması) mümkün olduğu sürece, senedin zayi olduğundan söz edilemez.

3.5.2. İptal Davası

Kıymetli evrakın zayi olması halinde, *hak sahibi* mahkemeye başvurarak senedin iptaline karar verilmesini talep edebilir (TTK m 651). İptal davasını açan, rızası dışında senet elinden çıkmış olan hak sahibidir.

3.5.2.1. Ödeme Yasağı

Hak sahibinin iptal davası açarken, mahkemeden ilk önce ödeme yasağı talep etmesi yerinde olur. Borçlu yönelik ödeme yasağı, bir başka kişinin senetten doğan alacağı tahsiline veya hakkı kullanmasına engel olur (TTK m. 662; 757).

3.5.2.2. Mahkemenin İptal Kararı

Kıymetli evrakın iptaline mahkeme karar verir. İptal kararı için davacının, senet elinde iken senedi zayi ettiğini ispatlaması gerekir. Bu konuda kesin ispat aranmaz. Hâkimde, rıza dışı elden çıkma olgusunun muhtemel olduğu kanaatini oluşturacak olguların ispatlanması yeterlidir. İspat bağlamında senedi tanıtıcı özelliklerin, senedin zorunlu içeriğine (örneğin borcun miktarı, vadesi, düzenleme tarihi, lehdar, düzenleyen vs.) ilişkin bilgilerin mahkemeye sunulması gerekir. İptal davası sürecinde mahkeme, senedin türüne göre kanunda belirtilen şekilde ilânlar yaparak senedi elinde bulunduranın mahkemeye senedi ibraz etmesini duyurur. İptal kararı verilebilmesi için bu ilânlar sonucunda senedin ortaya çıkmaması gerekir. Eğer senet ortaya çıkmışsa, mahkeme iptal davası açana bir süre vererek, senedi elinde bulunduran kimseye karşı dava açmasını ister. Uyuşmazlık, istirdat (senedin iadesi) davası denilen bu dava ile çözüme bağlanır.

İlânlar sonucunda senedin ortaya çıkmaması üzerine verilecek iptal kararı ile birlikte, hak sahibi için iki ihtimal doğar (TTK m. 652). **Birincisi, senetteki alacağın vadesi henüz gelmemiş ise yeni senet düzenlenmesini mahkemeden talep etmektir.** İkincisi, senetteki alacağın vadesi

gelmiş ise alacağın tahsilini mahkemeden talep etmektir. Bu halde mahkeme kararı, zayi edilen kıymetli evrakın yerine geçer.

Ancak iptal kararı hak sahibine, kıymetli evrak elinde iken sahip olduğu korumadan daha ileri bir koruma da sağlamaz. Bu bağlamda senedin esas borçlusunun ödememe için sahip olduğu hukuki savunmaları (defileri) ileri sürmesine hiçbir engel yoktur.

Kıymetli evrakın iptali kararının iki temel özelliği vardır. **Birincisi hak sahibinin hakkını senetsiz olarak ileri sürmesine imkân vermesidir.** İkincisi ise, iptal davası bir çekişmesiz yargılama usulü olduğundan, dava sonucunda verilen iptal kararının, davacının maddi hukuk bakımından gerçek hak sahibi olduğunu tespit eden kesin hüküm niteliğinde olmamasıdır.

Örneğin zayi edilen kıymetli evrak, iptal kararı verilene kadar tedavül etmiş ve üçüncü kişilerce iyi niyetle iktisap edilmiş olabilir. İptal edilen senedi elinde bulunduran hamil, lehine iptal kararı alana karşı, iptal kararının haksız olduğu gerekçesi ile bazı davalar açabilir. Değişik söyleyişle her ikisi arasındaki uyuşmazlık, başka bir davanın konusunu oluşturabilir. Bu kapsamda hamil, senet bedelinin (lehine iptal kararı alana) ödenmiş olması halinde, sebepsiz zenginleşme davası açabilir. Aynı hamil, senet bedeli henüz ödenmemişse, lehine iptal kararı alana karşı hak sahipliğinin tespiti (uygulamadaki adıyla muarazanın men'i) davası açabilir. Yine anılan hamil, lehine iptal kararı alan yeni senet düzenlettirmiş ise, bu senedin iadesi (istirdat) davası açabilir.

3.5.3. İptal Kararı Olmaksızın Senedin İptali ve Senetsiz Ödeme Yapılması (Eksik Nama Yazılı Senet)

Kıymetli evrakın iptali, bir önceki başlıkta açıklandığı üzere, *kural olarak* mahkemeye dava açılarak istenir. İptale de bu dava sonucunda mahkeme karar verir. Ancak sadece nama yazılı kıymetli evrakta, bu kurala istisna getirilmiştir. Bu istisnai imkân sayesinde iptal kararı olmaksızın, senedin iptali ve senetsiz ödeme yapılması mümkündür.

Gerçekten **TTK m. 657/2'ye göre nama yazılı senet borçlusu, alacaklı tarafından kendisine senedin iptal edildiğini ve borcun ödendiğini gösteren, resmen düzenlenmiş veya usulen onaylanmış bir belge verildiği takdirde senet ibraz edilmeksizin ve iptaline karar verilmeksizin ödemek hakkını da saklı tutabilir. Bu hakkın saklı tutulduğu senetlere, eksik nama yazılı senetler denir.** Bu saklı tutma kaydının, senetten anlaşılması gerekir.

Resmen düzenlenmiş veya usulen onaylanmış belgeler, noter tarafından düzenlenen veya sadece imzalarının noter tarafından tasdik edildiği resmi belgelerdir.

Uygulamalar

YARGITAY 19. HUKUK DAİRESİNİN E. 2008/1677 K. 2008/3416 T. 3.4.2008 SAYILI KARARI

“... Davacılar vekili, müvekkili şirketle dava dışı M.D. arasında kira sözleşmesi imzalandığını, müvekkilinin M.D.'ye bir adet teminat senedi verildiğini 2005 yılında kira sözleşmesinin feshedildiğini, kira borcu kalmadığını, senedin davalıya ciro edilerek takibe konulduğunu, senedin teminat senedi olduğunun sözleşmede yer aldığını ileri sürerek takip konusu senetten dolayı müvekkillerinin davalıya borcu olmadığını tespitine karar verilmesini talep ve dava etmiştir.

Davalı vekili cevabında, müvekkilinin senedi ciro yoluyla devraldığını, iyi niyetli olan davalı aleyhine bu davanın açılmayacağını belirterek davanın reddini istemiştir.

Mahkemece iddia, savunma ve toplanan delillere göre senedin teminat olarak verildiğinin kira sözleşmesinde yer aldığı, bedelsizlik iddiasının 3. kişiye karşı ileri sürülebileceği gerekçesiyle davacının davalıya borçlu olmadığını tespitine karar verilmiş, hüküm taraf vekillerince temyiz edilmiştir.

Kambiyo senetleri ile ilgili **bedelsizlik def'i** senet lehdarına karşı ileri sürülebilecek bir defidir. Senedi ciro yoluyla devralanlara karşı ileri sürülebilmesi için devralan hamilin senedi devralırken bile bile borçlunun zararına hareket etmiş olması gerekir. Mahkemece davacıların davalının kötü niyetli olup olmadığı konusundaki delilleri değerlendirilip sonucuna göre bir karar verilmesi gerekirken, yazılı gerekçeyle davanın kabulünde isabet görülmemiştir...”

Uygulama Soruları

Yukarıda verilen Yargıtay kararında sözü edilen bedelsizlik defii nedir, kim tarafından kime karşı ileri sürülebilir, bilgilerinizi kullanarak değerlendiriniz.

Bu Bölümde Ne Öğrendik Özeti

Kıymetli evrakta özellik arz eden defî kavramını ele alarak nama, emre ve hamiline yazılı kıymetli evraklarda hangi tür defîlerin ileri sürülebileceği hangilerinin ileri sürülemeyeceği belirtilmiştir. Ayrıca kıymetli evrakın zayi olması ve buna bağlı olarak iptali konu olarak işlenmiştir.

Bölüm Soruları

- 1) Emre yazılı kıymetli evrakta kişisel def'iler ile ilgili bilgilerden hangisi yanlıştır?
- A) Kişisel def'iler, taraflar arasında yapılan özel anlaşmalardan kaynaklanabilir.
B) Kişisel def'iler, taraflar arasındaki temel ilişkiden kaynaklanabilir.
C) Kişisel def'iler, taraflar arasında ileri sürülebilir.
D) Kişisel def'iler, herkese karşı ileri sürülebilir.
E) Kişisel def'iler, bilerek borçlu zararına hareket eden sonraki hamile karşı ileri sürülebilir.
- 2) Aşağıdakilerden hangisi emre yazılı kıymetli evrakta, senet metninden anlaşılan bir def'i değildir?
- A) Kanunda öngörülen zorunlu şekil şartlarından birinin eksik olması
B) Senedin vadesinin gelmemesi
C) Senedin zamanaşımına uğraması
D) Senetteki imzanın sahte olması
E) Ciro yasağı kaydı
- 3) Aşağıdakilerden hangisi senetten doğan taahhüdün hükümsüzlüğüne ilişkin def'ilerden değildir?
- A) Senedin vadesinin gelmemiş olması
B) İmzada sahtelik
C) Ehliyetsizlik
D) Cebir sonucu senet imzalamak
E) Yetkisiz temsil
- 4) Kıymetli evrakın iptali ile ilgili aşağıdakilerden hangisi yanlıştır?
- A) Kıymetli evrak zayi olduğunda mahkemece iptal edilir.
B) Kıymetli evrakın iptalini, kıymetli evrak zayi olduğu veya zıyım ortaya çıktığı anda senet üzerinde hak sahibi olan kişi isteyebilir.
C) Dilekçe sahibinin istemi üzerine mahkeme, zayi olduğu iddiasıyla iptali istenen senedin borçlu tarafından ödenmesine engel olmak için ödeme yasağı kararı verebilir.
D) İptal kararı üzerine, vade gelmişse, hak sahibi hakkını senetsiz olarak ileri sürebilir.
E) İptal kararı üzerine, yeni bir senedin düzenlenmesi asla mümkün değildir.
- 5) Emre yazılı kıymetli evrakta kişisel def'ilerle ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenemez?
- A) 3.kişilere karşı da ileri sürülebilir.
B) Bilerek borçlu zararına hareket eden, sonraki hamillere karşı da kişisel def'iler ileri sürülebilir.
C) Kişisel def'iler taraflar arasındaki yapılan özel anlaşmalardan da kaynaklanabilir.
D) Kişisel def'iler, taraflar arasındaki doğrudan doğruya mevcut olan hukuki ilişkilerden (temel ilişki) kaynaklanır.
E) Kişisel def'iler sadece taraflar (temel ilişki tarafları) arasında ileri sürülebilir.
- 6) Aşağıdakilerden hangisi kıymetli evrakın zayi olmasının kapsamına girmemektedir?
- A) Yanma
B) Kaybetme
C) Çalınma
D) Yırtılma
E) Kasada unutmama

7) Senedin zayi olması durumunda mahkemenin senedin iptaline karar verebilmesi için davacının aşağıdakilerden hangisini ispatlaması gerekmektedir?

- A) Davacı senet elinde iken senedi zayi ettiğini ispatlamalıdır.
- B) Davacı senedi devrettikten sonra senedin zayi olduğunu ispatlamalıdır.
- C) Davacı, düzenleyenin borcunu ödemediğini ispatlamalıdır.
- D) Davacı, senedi yanlış kişiye devrettiğini ispatlamalıdır.
- E) Davacının ispatlaması gereken hiçbir husus yoktur.

8) Mahkemenin senede ilişkin iptal kararı ile ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) İptal kararı, hak sahibinin hakkını senetsiz olarak ileri sürmesine imkân verir.
- B) İptal kararı, davacının gerçek hak sahibi olduğunu tespit eden kesin hüküm niteliğindedir.
- C) İptal kararı hak sahibine, senet elinde iken sahip olduğu korumadan daha ileri bir koruma sağlamaz.
- D) İptal kararı, senetteki alacağın vadesi gelmiş ise zayi edilen senet yerine geçer.
- E) İptal kararı ile birlikte, senetteki alacağın vadesi gelmemişse yeni senet düzenlenmesi mahkemeden talep edilir.

9) Hak sahibinin senet iptali davası açarken, yargılama aşamasında senedin tahsilini önlemek amacıyla mahkemeden öncelikle ... kararı talep etmesi yerinde olur.

Yukarıdaki ifadede noktalı yere aşağıdakilerden hangisi gelmelidir?

- A) Haciz
- B) Ciro yasağı
- C) Ödeme yasağı
- D) Tedbir
- E) Devir yasağı

10) Senedin incelenmesi ile görülebilecek savunmalar aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Senetten doğan taahhüdün geçersizliğine (hükümsüzlüğüne) ilişkin defiler
- B) Senet metninden anlaşılan defiler
- C) Kişisel defiler
- D) İmzanın sahte olduğu savunması
- E) Senedin ehliyetsiz bir kimse tarafından imzalanmış olduğu savunması

CEVAPLAR: 1) D 2) D 3) A 4) D 5) A 6) E 7) A 8) B 9) C 10) B

4.KAMBIYO SENETLERİ

Bu Bölümde Neler Öğreneceğiz?

- 4.1.Genel Olarak Kambiyo Senedi
- 4.2.Kambiyo Taahhüdünde Ehliyet
- 4.3.Kambiyo Senetlerinin İşlevleri
- 4.4.Kambiyo Senetlerinin Ortak Özellikleri
- 4.5.Kambiyo Senetleri ve Temel Borç İlişkisi

Bölüm Hakkında İlgi Oluşturan Sorular

- 1.Kambiyo senetleri nelerdir?
- 2.Kambiyo senetlerinin işlevleri nedir?
3. Kambiyo senetlerine atılacak imzanın özelliği nedir?

Bölümde Hedeflenen Kazanımlar ve Kazanım Yöntemleri

Konu	Kazanım	Kazanımın nasıl elde edileceği veya geliştirileceği
Kambiyo Taahhüdünde Ehliyet	Kimlerin kambiyo taahhüdünde bulunabileceğini öğrenmek	Okuyarak
Kambiyo Senetlerinin İşlevleri	Kambiyo senetlerinin işlevleri hakkında bilgi sahibi olmak	Okuyarak
Kambiyo Senetlerinin Ortak Özellikleri	Kambiyo senetlerinin ortak özellikleri hakkında fikir edinmek	Okuyarak
Kambiyo Senetleri ve Temel İlişki	Kambiyo senedi ile temel ilişki arasındaki bağlantıyı kavramak	Okuyarak

Anahtar Kavramlar

- **Borçlanma Ehliyeti**
- **Kambiyo senedi**
- **Temel ilişki**
- **Islak imza**
- **Havale**
- **Ödeme vaadi (soyut borç tanınması)**

GİRİŞ

Kambiyo senetleri (poliçe, bono ve çek), Türk Ticaret Kanunu'nda ayrıntılı olarak düzenlenen bir kıymetli evrak türüdür. Ticari hayatta sıklıkla kullanılan bu senetlerin işlevleri, ortak özellikleri ve tâbi oldukları kurallar bu dersin konusunu oluşturmaktadır.

4.1. GENEL OLARAK

Kambiyo senetleri poliçe, bono ve çekdir. Bu senetler dışındaki bir başka senedin kambiyo senedi olması söz konusu değildir.

(1) Poliçe: Poliçede temel olarak üç kişi mevcuttur. Bunun için **üçlü bir hukuki ilişkiden** söz edilir. Poliçe *düzenleyen (keşideci)* tarafından *muhatap* üzerine düzenlenir (çekilir/yöneltir) ve *lehdara* teslim edilir. Bu ilişki, bir **havale ilişkisidir**. Bunun anlamı, poliçenin iki tür yetkilendirme içermesidir: Düzenleyen, düzenlediği poliçenin muhatabına belli bir bedeli ödeme yetkisi; poliçenin lehdarına da bu bedeli alma yetkisi verir. Şimdi bir poliçe örneği verelim:

Sayın muhatap, işbu poliçe karşılığında, ...**Ramazan Durgut'a...** veya emrine, ..**10.10.2016..** tarihinde, ...**İstanbul'da...**, ..**50.000TL(ellibintürklirası)..** ödeyiniz.

Muhatap

Ömer Kaya

(Düzenleyen)

Serdar Kara

(imza) Edirne- 09.09.2015

(2) Bono: Bono **ikili bir ilişkidir**. Bono, *düzenleyen* tarafından yazılarak *lehdara* verilir. Bono, belirli bir kişinin (muhatabın) üzerine düzenlenmez (çekilmez/yöneltmez). Bonoda *düzenleyen*, lehdara karşı belli bir bedeli **ödeme vaadinde (soyut borç tanınması / mücerret borç ikrarı)** bulunur. Bono da düzenleyen aynı zamanda senedin borçlusudur. Bu nedenle bononun düzenlenmesi, poliçeden bazı farklılıklar taşır. Şimdi bir bono örneği verelim:

İşbu bono karşılığında,...**Ramazan Durgut'a...** veya emrine, ..**10.10.2016..** tarihinde, ...**İstanbul'da...**, ..**50.000TL(ellibintürklirası)..** ödeyeceğim.

(Düzenleyen)

Serdar Kara

(imza) Edirne- 09.09.2015

(3) Çek: Çek, poliçede gibi, **üçlü bir ilişkidir**. Bu ilişki, **bir havale ilişkisidir**. Çek, *düzenleyen* tarafından *muhatap* üzerine düzenlenir (çekilir/yöneltir) ve *lehdara* teslim edilir. Çek, iki tür yetkilendirme içerir. Düzenleyen, düzenlediği çekin muhatabı bankaya belli bir bedeli ödeme

yetkisi; çekin lehdarına da bu bedeli alma yetkisi verir. Ancak poliçeden farklı olarak **çekte muhatap, mutlaka bir banka olmak zorundadır**. Şimdi bir çek örneği verelim:

X BANKASI (muhatap) 0030-Kadıköy/İST (Banka Şubesi)	İstanbul,10.10.2016 (Düzenlenme yeri ve tarihi)
İşbu çek karşılığında,... Ramazan Durgut'a... , veya emrine, yalnız ..50.000TL(<i>ellibintürklirası</i>).. ödeyiniz.	
Hesap No:..... Çek no:..... Vergi Kimlik No:..... (Çekin Seri Numarası)	(Düzenleyen) Serdar KARA (imza)

Çekler bankalar tarafından, önceden belirlenen usul ve esaslara göre, bastırılarak müşterilerine verilmekte ve müşterilerde ilgili kısımları doldurarak çek düzenlemektedirler. Başka bir anlatımla matbu (basılmış) çek kullanılması gerekmektedir. Her ne kadar bono (emre yazılı senet) düzenlemek içinde matbu (basılmış) senet kullanmak mümkünse de, zorunlu değildir. Buna karşılık bankalar tarafından usulüne uygun olarak basılan kullanmaksızın çek düzenlenemez.

4.2. KAMBİYO TAAHHÜDÜNDE EHLİYET

TTK m. 670'ye göre, **sözleşme ile borçlanmaya ehil olan kişiler** kambiyo senetleri (poliçe, çek ve bono) ile borçlanma yetkisine de sahiptirler. Bu hükmün getiriliş amacı, ehliyetsiz olan ve özellikle fiil ehliyeti olmayan kişilerin korunmasıdır. **Fiil ehliyetine** sahip olan kimse, kendi fiilleriyle hak edebilir ve borç altına girebilir.

Ayırt etme gücüne sahip ve kısıtlı olmayan her ergin kişinin fiil ehliyeti vardır (TMK m. 10). Erginlik, on sekiz yaşın doldurulmasıyla başlar (TMK m.11/1). Evlenme, kişiyi -on sekiz yaşından küçük olsa bile- ergin kılar (TMK m. 11/2). Yine Onbeş yaşını dolduran küçük, kendi isteği ve velisinin rızasıyla mahkemece ergin kılınabilir(TMK m. 12). Yaşının küçüklüğü yüzünden veya akıl hastalığı, akıl zayıflığı ya da bunlara benzer sebeplerden biriyle akla uygun biçimde davranma yeteneğinden yoksun olmayan herkes, ayırt etme gücüne sahiptir (TMK m. 13). İşte ayırt etme gücüne sahip, ergin ve kısıtlanmayan kimseler, borçlanma ehliyetine sahip olup kambiyo senedi düzenleyebilirler. Buna karşılık küçüklerin (ergin olmayanların) ve kısıtlıların fiil ehliyeti yoktur (TMK m. 14). Yine ergin olmasına rağmen ayırt etme gücü

olmayan kişilerinde (örneğin 30 yaşındaki bir akıl hastasının) fiil ehliyeti yoktur. Fiil ehliyeti olmayan kişiler (tam ehliyetsizler ve sınırlı ehliyetsizler) kendi başlarına hiç veya sınırlı borçlanma ehliyetleri olduğundan, kambiyo taahhüdü altına giremezler.

TTK m. 670/1'e göre, sözleşme ile borçlanmaya ehil olan kişi, kambiyo senetleri ile borçlanmaya ehildir. **Sözleşmeyle borçlanmaya ehil olan kişi, kambiyo senedinde herhangi bir sıfatla (düzenleyen, muhatap, ciranta, avalist vs.) imza atarak sorumluluk altına girebilir.** Ehliyetsizlik, senetten doğan taahhüdün hükümsüzlüğüne ilişkin olan, herkese karşı ileri sürülebilecek bir mutlak def'iidir. Senedi sonradan iktisap eden hamiller iyi niyetli olsalar bile, ehliyetsizlik def'i ileri sürülebilir.

4.3. KAMBIYO SENETLERİNİN İŞLEVLERİ

Kambiyo senetlerinin ödeme yöntemi olmak, kredi sağlamak ve teminat olmak işlevleri vardır. Bunlar kambiyo senetlerinin ekonomik işlevleridir.

4.3.1. Ödeme Yöntemi Olma İşlevi

Taraflardan birinin borcunun bir miktar paranın ödenmesi olan sözleşmelerde; borçlu, nakit para ile ödeme yapmasını karşı tarafın kabul etmesi kayıt ve koşulu ile bir kambiyo senedi verebilir. Bu suretle kambiyo senedi ile ödemede bulunmak söz konusu olur. Buna ödeme aracı olma işlevi denir.

4.3.2. Kredi İşlevi

Borç sözleşmelerinde kambiyo taahhüdünde bulunan borçlu senedin vadesinin bitimine kadar kredi temin etmiş sayılır. Bu da kambiyo senetlerinin (aynı zamanda) kredi aracı işlevi görmesi sonucunu doğurur. Örnek olarak bir satış sözleşmesinde satın aldığı malın bedeli için bir bono veren alıcı (borçlu); satın aldığı malı satarak senedin vadesinde borcunu öder; satıcı da (alacaklı) bonoyu dolanıma (tedavüle) koyarak (ciro + zilyetliğin geçirilmesi) malın bedelini "elde etmiş" olur.

Police ve bono da vade mümkün olduğundan, kredi işlevi vardır.

Ancak çekte vade olmayıp, ibraz süreleri mevcuttur. Buna bağlı olarak da çekin sadece ödeme aracı olarak işlev gördüğüne, kredi aracı işlevi olmadığı kabul edilmektedir. Ancak ticari

hayatta çekin kullanımında düzenleme tarihi olarak ileri bir tarihin yazılarak (ileri tarihli çek / vadeli çek), kredi işlevi görmesi sağlanmaktadır.

4.3.3. Teminat İşlevi

Kambiyo senetleri teminat aracı olarak da kullanılabilir. Borç sözleşmelerinde muhtelif yükümlülüklerin yerine getirilmesini güvence altına almak için kambiyo senetleri teminat olarak verilebilir. Örnek olarak; bankalar borçlu cari hesap kredisini güvence altına almak için kredi verdikleri kişiden bono ya da banka kabullü poliçe alırlar. Kredi alan borcunu zamanında ödemez ise, banka alacağını kambiyo senedini takibe koyarak kolayca tahsil eder.

Kambiyo senedinin teminat amacı ile verildiğini iddia eden kişi bu hususu ispat etmekle yükümlüdür. Teminat olarak verilen kambiyo senedi alacaklı tarafından üçüncü kişilere ciro + zilyetliğin geçirilmesi yolu ile devredilirse kambiyo senedini düzenleyen kişi iyiniyetli üçüncü kişilere karşı TTK m. 687 nedeniyle “kayıtsız koşulsuz” sorumlu olur. Buna kambiyo senetlerinin teminat işlevi denir.

Poliçe, bono ve çekin teminat işlevi vardır.

4.4. KAMBIYO SENETLERİNİN ORTAK ÖZELLİKLERİ

4.4.1. Sınırlı Sayı İlkesi

Kambiyo senetlerinde sınırlı sayı ilkesi (numerus clausus) geçerlidir. Kambiyo senetleri sadece poliçe, bono ve çek olduğuna göre, bu senetler dışındaki bir başka senedin kambiyo senedi olarak nitelendirilmesi mümkün değildir.

4.4.2. Özellikli Şekil Şartlarına Tâbi Olma İlkesi

Kambiyo senetlerinde kanunda özel olarak belirlenmiş (özellikli) şekil şartları mevcuttur. Bir senedin kambiyo senedi olarak nitelendirilebilmesi için kanunda belirtilen şekil şartlarını taşıması gerekir. Bu şartlar yoksa o senedi poliçe, bono veya çek olarak kabul etmek mümkün değildir.

4.4.3. Soyutluk İlkesi

Kambiyo senetlerinde soyutluk ilkesi geçerlidir. Kambiyo senetlerinde, temel ilişkinin (temel borç ilişkisinin / alt ilişkinin) senette belirtilmesi söz konusu değildir. Hatta bu temel ilişki,

senette açıklanamaz. Bu durum senedin dayandığı bir temel ilişkinin bulunmadığını göstermez. Ancak kıymetli evrak olarak kambiyo senedinde yer alan alacağın varlığı ve içeriği konusunda senet önem taşır ve belirleyicidir. Bu yüzden kambiyo senetlerinin soyutluğu ilkesinden söz edilir.

Soyut borç tanınması, borçlar hukukunda da kabul edilmiştir. Gerçekten TBK m. 18'ye göre, **borcun sebebini belirtmese bile borç tanınması (ikrarı) geçerlidir.** Ancak kambiyo senetlerinde soyutluk ilkesi iki yönden en ileri seviyede benimsenmiştir.

Birincisi, kambiyo senedinden doğan taahhüdün temel ilişki ile ilişkilendirilmesi, senedin veya kambiyo taahhüdünün geçersizliği sonucunu doğurur (TTK m. 672, 777, 781). Çünkü kambiyo taahhüdünün şarta bağlanamaması kuralı emredicidir. Ancak uygulamada senede yazılan “bedeli nakden alınmıştır” veya “bedeli malen alınmıştır” kayıtları, taahhüdü şarta bağlı kılmayacağından, geçerlidir. Bu tür kayıtlar daha çok ispata yöneliktir. Temel ilişkiyi açıklayan bir nitelik de taşımayan bu kayıtlar, borçlunun senedin karşılığının ödenmediği yönündeki kişisel def'ilerini engellemek içindir.

İkincisi, kambiyo senetlerinde kişisel def'iler (temel borç ilişkisinden doğan def'iler) kural olarak üçüncü kişilere karşı ileri sürülemez. Bu özellik, kambiyo senetlerinin kanunen emre yazılı senet olmasının bir sonucudur. Ancak hamilin bilerek borçlunun zararına hareket etmesi halinde ise, tıpkı diğer emre yazılı senetlerde olduğu gibi, kambiyo senetlerinde de bir istisna olarak kişisel def'iler üçüncü kişilere karşı ileri sürülebilir.

4.4.4. Kambiyo Senetleri Kanunen Emre Yazılı Senetlerdendir

Kambiyo senetleri kanunen emre yazılı olduklarından, nama yazılı hale getirilebilmeleri için lehdarın adından sonra açıkça “emre değildir” veya “nama yazılıdır” şeklinde kayıt konulmalıdır (TTK m. 681/2, 778/1a, 785 ve 788/2). Aksi takdirde kambiyo senetleri, düzenlenip şekil şartları tamamlandığı andan itibaren, emre yazılı senet sayılırlar. Poliçe, bono ve çek nama yazılı olarak düzenlenebilir.

Kambiyo senetlerinden **sadece çek hamiline yazılabilir.** Poliçe ve bononun hamiline yazılı olması olanaklı değildir.

Tüketicinin Korunması Hakkında Kanununa göre, **tüketicinin yapmış olduğu işlemler nedeniyle kıymetli evrak niteliğinde sadece nama yazılı ve her bir taksit ödemesi için ayrı**

ayrı olacak şekilde senet düzenlenebilir. Bu fıkra hükümlerine aykırı olarak düzenlenen senetler tüketici yönünden geçersizdir. (TKHK m. 5/5).

Taksitli satışlarda kambyo senedi düzenlenmesinde, kanunda sözü edilen bu kurala uyulmaması halinde ortaya çıkacak geçersizliğin kapsamı ve kimlere karşı ileri sürülebileceği öğretide tartışmalıdır. Kanaatimizce, Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un anılan hükmüne aykırı hareket edilmesine rağmen, örneğin kambyo senedinin *nama yazılı olmaması* veya tüm satış bedeli için *tek bir kambyo senedi* verilmesi halinde senet geçerlidir. Bu durum sadece kambyo senedinin verilmesine neden olan temel ilişkiden kaynaklanan ve senetten doğan taahhüdün geçersizliğine ilişkin bir mutlak def'i teşkil eder. Bu mutlak def'i, sadece tüketici tarafından herkese karşı ileri sürülebilir.

4.4.5. Müteselsil Sorumluluk İlkesi

Kambyo senetlerinde müteselsil sorumluluk ilkesi geçerlidir. Alacaklı, ibraz ettiği senet ödenmediği takdirde senet bedelinin tamamı için diğer borçlulardan birine veya bazısına yahut hepsine birden başvurabilir (TTK m. 724, 788/1d, 818/1k). Bu durum, kambyo senetlerinin tedavül işlevini artırmakta ve ona güven duyulmasını sağlamaktadır.

4.4.6. İmzaların Bağımsızlığı İlkesi

Kambyo senedi, borçlanmaya ehil olmayan kimselerin imzasını, sahte imzaları, hayali şahısların imzalarını yahut yetkisiz temsilcilerin imzalarını taşırsa, diğer imzaların geçerliliği bu yüzden hiçbir şekilde etkilenmez. İşte borçlulardan birisinin imzasının herhangi bir nedenle bağlayıcı olmamasının, diğer borçluların sorumluluğunu etkilememesine, imzaların bağımsızlığı (istiklali) ilkesi denir (TTK m. 677).

4.4.7. Kambyo Senetleri Alacak Senetleridir

Kambyo senetlerinin hepsi, birer para alacağı senedir. Bu yüzden alacak hakkından başka bir hakkın senede yazılması ve bu senedin kambyo senedi sayılması olanaklı değildir.

4.5. KAMBYO SENETLERİ VE TEMEL İLİŞKİ

Kambyo senetlerinin düzenlenmesine neden olan bir temel ilişki mevcuttur. Bu temel ilişki genellikle bir borçlar hukuku sözleşmesidir. Örneğin satım, kira, ödünç, bağışlama ve ortaklık

sözleşmeleri bu kapsamda anılabilir. İşte böyle bir temel ilişkiye dayalı olarak kambiyo senedi düzenlenip verilmesi ile kambiyo (taahhüdü) ilişkisi meydana gelir.

Her kambiyo ilişkisinin altında mutlaka bir temel ilişki bulunur. Hatır için kambiyo senedinin düzenlenmesi halinde bile, yine bir temel ilişki vardır. Bu ilişki hatır ilişkisi şeklinde ortaya çıkar. Bu tür senetlere “hatır senetleri” denir.

Temel ilişkiden doğan borcun ifasına yönelik (ifası yerine/uğruna) kambiyo senedinin düzenlenip verilmesine ise **kambiyo sözleşmesi** denir. Kambiyo sözleşmesi bir teslim (zilyetliğin nakli) sözleşmesidir.

Kambiyo ilişkisinin meydana gelmesi, kural olarak temel ilişkiyi sona erdirmez. Bu halde iki alacak ortaya çıkar.

Birincisi, temel (alt) ilişkiden kaynaklanan alacaktır. İkincisi, kambiyo alacağıdır. Nitekim TBK m. 133/2’ye göre, mevcut borç için kambiyo taahhüdünde bulunulması veya yeni bir alacak senedi ya da yeni bir kefalet senedi düzenlenmesi, tarafların açık yenileme iradeleri olmadıkça yenileme sayılmaz. Temel (alt) ilişkiden doğan borcun yenilenmemesi ise, varlığını devam ettirmesi anlamına gelir. Bu da, kambiyo senedinin kural olarak “ifa uğruna” verildiğini gösterir. Ne zamanki kambiyo senedi ödenir, işte o zaman temel ilişkiden doğan borç dahi sona erer.

İşaret edelim ki, kambiyo senedinin vadesi geldiğinde alacaklı adi alacağı veya kambiyo alacağını talep etmekte özgürdür. Yoksa mutlaka kambiyo alacağını talep etmek zorunda değildir. İki alacağın (hakkın) birden var olması ve tercihe göre bunlardan birinin talep edilebilir olmasına *hakların yarışması* denir. Ancak, elbette iki alacağın bir arada talep edilmesi ve mükerrer ödeme istenmesi olanaklı değildir. Alacaklı adi alacağı talep ederse, kambiyo senedini zedelenmemiş olarak geri vermekle yükümlüdür.

Buna karşılık kambiyo senedinin “ifa yerine” düzenlenmesine de engel yoktur. Ancak bunun için, tarafların bu konuda (senedin “ifa yerine” verildiği konusunda) anlaşmaya varmış olmaları gerekir. İfa yerine verilen kambiyo senedi, temel ilişkiden doğan borcu ortadan kaldırır.

Uygulamalar

YARGITAY 12. HUKUK DAİRESİNİN E. 2013/15635 K. 2013/23568 T. 24.6.2013 SAYILI KARARI

“...Alacaklı tarafından bonoya dayalı olarak kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla icra takibine başlandığı, borçlular tarafından imzaya itiraz ve şikayet yoluyla takibin iptalinin talep edildiği, mahkemece bilirkişi raporuyla senetteki ilk ciro imzasının lehtar M.B.'ye ait olmadığı belirlendiğinden takip alacaklısının yetkili hamil olmadığı, bu sebeple takip hakkı bulunmadığı gerekçesi ile her iki davacı açısından takibin iptaline karar verildiği görülmektedir.

Takibe konu bononun şekli unsurları taşıdığı, itirazda bulunan borçlu A.H.E'nin aval veren konumunda olup, lehtarın ise M.B. olduğu, ciro imzasının lehtara ait olmadığı bilirkişi raporuyla tespit edildiği, alacaklının ciranta konumunda yetkili hamil olduğu görülmektedir.

T.T.K.nun 778. maddesinin (Eski T.T.K.690) göndermesiyle bonolar hakkında da uygulanan aynı kanunun 677. maddesinde (eski T.T.K.589); "Bir poliçe, poliçeyle borçlanmaya ehil olmayan kişilerin imzasını, sahte imzaları, hayali kişilerin imzalarını veya imzalayan ya da adlarına imzalanmış olan kişileri herhangi bir sebeple bağlamayan imzaları içerirse, diğer imzaların geçerliliği bundan etkilenmez." hükmü yer almaktadır.

Borçlu A.H.E., takip dayanağı bonoda aval veren konumunda olup, imzasına bir itirazı bulunmamaktadır. İmzaların istiklali ilkesi gereği aval veren imzası sebebiyle sorumludur. Takip dayanağı bono üzerinde şeklen lehtarın cirosunun bulunduğu görülmekte olup buna göre, beyaz ciroyla senedi elinde bulunduran alacaklı yetkili hamildir. O halde ilk ciro imzasının lehtara ait olmadığı gerekçesiyle avalist borçlu A.H.E'yi de kapsar şekilde takibin iptaline karar verilmesi isabetsizdir...”

Uygulama Soruları

Yukarıda verilen Yargıtay kararında kambiyo senetlerinin ortak özelliklerinden hangisi / hangileri üzerinde durulmuş ve nasıl bir karar verilmiştir, bilgilerinizi kullanarak değerlendiriniz.

Bu Bölümde Ne Öğrendik Özeti

Kambiyo senetlerinin nasıl düzenleneceği neler olduğu ve bu senetlerin ortak özelliklerinden bahsederek kambiyo senetleri ile temel ilişki arasındaki bağ ele alınmıştır.

Bölüm Soruları

1) Aşağıdaki kambiyo senetlerinden hangisinde farklı sayıda taraf mevcuttur?

- A) Emre yazılı bono
- B) Hamiline yazılı çek
- C) Nama yazılı poliçe
- D) Nama yazılı çek
- E) Emre yazılı çek

2) Aşağıdakilerden hangisi yanlıştır?

- A) Sözleşme ile borçlanmaya ehil olan kişi kambiyo senetleri ile borçlanmaya ehildir.
- B) Ayırt etme gücüne sahip ve kısıtlı olmayan her ergin kişinin fiil ehliyeti vardır.
- C) Çek ve poliçe havale ilişkisidir.
- D) Bonoda ikili bir ilişki söz konusudur.
- E) Poliçede lehdar ödeme vadesinde bulunur.

3) Aşağıdakilerden hangisinde kambiyo senetlerinin ekonomik işlevleri tam olarak sayılmıştır?

- A) Kredi – Teminat
- B) Teminat
- C) Ödeme Yöntemi Olma – Kredi – Teminat
- D) Ödeme Yöntemi – Kredi
- E) Kredi

4) Bir bankanın borçlu cari hesap kredisini güvence altına almak için kredi verdikleri kişiden bono ya da banka kabullü poliçe alması, kambiyo senedinin hangi işleviyle ilgilidir?

- A) Kredi işlevi
- B) Teminat işlevi
- C) Ödeme yöntemi olma işlevi
- D) Rehin işlevi
- E) Garanti işlevi

5) Aşağıdakilerden hangisi kambiyo senetlerinin ortak özelliklerinden birisi değildir?

- A) Kanunen hamile yazılı senetlerden olmaları
- B) İmzaların bağımsızlığı ilkesinin geçerli olması
- C) Alacak senetleri olmaları
- D) Soyutluk ilkesinin geçerli olması
- E) Sınırlı sayıda olmaları

6) Aşağıdaki hangisi kambiyo senetleri bakımından söylenemez?

- A) İmzaların bağımsızlığı ilkesine tabi olma
- B) Emre yazılı senetlerden olma
- C) Müteselsil sorumluluk ilkesinin geçerli olması
- D) Özellikli şekil şartlarına tabi olma
- E) Temel ilişkinin senette açıklanması gerekliliği

7) I. Kambiyo sözleşmesi bir teslim (zilyetliğin nakli) sözleşmesidir.

II. Kambiyo ilişkisinin meydana gelmesi, kural olarak temel ilişkiyi sona erdirmez.

III. Her kambiyo ilişkisinin altında mutlaka bir temel ilişki bulunur.

IV. Kambiyo senedinin vadesi geldiğinde alacaklı mutlaka kambiyo alacağını talep eder.

V. Kambiyo senetlerinin hepsi, birer para alacağı senedir.

Yukarıdakilerden hangisi/hangileri yanlıştır?

- A) I – IV
- B) II – IV
- C) Yalnız V
- D) III – V
- E) Yalnız IV
- F) I – III

- 8) I. 13 yaşındaki çocuk
II. 21 yaşında akıl hastası olan genç
III. 50 yaşında evli bayan

Yukarıdakilerden hangisi/hangileri kambiyo senetleri ile borçlanma yetkisine sahiptir?

- A) Yalnız III
- B) I ve III
- C) II ve III
- D) I ve II
- E) I, II ve III

9) Aşağıdakilerden hangisi çek ve poliçelerin sahip olduğu ortak niteliklerden birisi değildir?

- A) Üçlü ilişkinin söz konusu olması
- B) Muhatabın bulunması
- C) İkisinin de yetkilendirme içermesi
- D) Muhatabın banka olma zorunluluğu
- E) Lehbara senet üzerindeki bedeli alma yetkisinin verilmesi

10) Aşağıdakilerden hangisinde kambiyo senetleri tam olarak sayılmıştır?

- A) Poliçe, çek, bono
- B) Çek, emre yazılı senet
- C) Hisse senedi, tahvil
- D) Sigorta poliçesi, noter senedi
- E) Varant, makbuz senedi

CEVAPLAR: 1) A 2) E 3) C 4) B 5) A 6) E 7) E 8) A 9) D 10) A

**5. POLİÇE; ŞEKİL ŞARTLARI, AÇIK POLİÇE,
İMZALARIN BAĞIMSIZLIĞI**

Bu Bölümde Neler Öğreneceğiz?

5.1.Genel Olarak Poliçe

5.2.Poliçenin Şekil Şartları

5.3.Şekil Şartlarındaki Eksiklikler ve Hükümleri

5.4.Açık Poliçe

Bölüm Hakkında İlgi Oluşturan Sorular

- 1.Poliçe nedir ve şekil şartları nelerdir?
- 2.Açık poliçe neyi ifade eder?
- 3.Sigorta poliçesi kambiyo senedi midir?

Bölümde Hedeflenen Kazanımlar ve Kazanım Yöntemleri

Konu	Kazanım	Kazanımın nasıl elde edileceği veya geliştirileceği
Genel Olarak Poliçe	Poliçe hakkında genel bir fikir edinmek	Okuyarak
Poliçenin Şekil Şartları	Poliçede bulunması gereken unsurları öğrenmek	Okuyarak
Şekil Şartlarındaki Eksiklikler ve Hükümleri	Poliçede bulunması gereken hususların eksikliği durumunda doğacak sonuçlar hakkında bilgi sahibi olmak	Okuyarak
Açık Poliçe	Açık poliçenin ne demek olduğunu öğrenmek	Okuyarak

Anahtar Kavramlar

- **Police**
- **Düzenleyen (keşideci)**
- **Lehdar**
- **Muhatap**
- **Islak imza**
- **Açık police**

GİRİŞ

Police bir kambiyo senedir. Üçlü bir borç ilişkisi (keşideci-lehdar-muhatap) içerir. Poliçenin, kanunda belirtilen zorunlu şekil şartlarını taşıması gerekir. Bu şekil şartlarının eksikliği durumunda kanuni bazı hüküm ve sonuçlar doğmaktadır.

5.1. GENEL OLARAK

Poliçe, bir kambiyo senedir ve poliçede üçlü bir hukuki ilişki vardır. Poliçe, *keşideci* tarafından *muhataba* keşide edilir (çekilir/yöneltilir) ve *lehdara* teslim edilir. Bu ilişki bir havale ilişkisidir. Uygulama alanı sadece poliçe ile de sınırlı olmayan havale ilişkisinin konusu, nakit, kıymetli evrak veya başka misli şeyleri verme konusunda yetkilendirir (TBK m. 555 vd.). Yetkiyi verene “havale eden”, ifayı/ödemeyi yerine getirme konusunda yetki alana “havale ödeyicisi”, ifayı ve ödemeyi isteyene de “havale alıcısı” denir.

Poliçede keşideci, senedi düzenleyendir ve senedin ilk borçlusudur. Senette alacaklı olarak gösterilen ise lehdardır. Lehdar, poliçeyi başka kişilere ciro ile devrederek poliçenin tedavül etmesini sağlayabilir. Senedi devralan kişi, senedin yeni hamili olur. Senedi ciro ile devreden her kişi ise *ciranta* sıfatını kazanır.

Muhatap, ibraz edilen poliçeyi kabul ettiği zaman senedin asıl borçlusu olur. Muhatap poliçeyi kabul etmediği sürece kambiyo ilişkisine girmez.

5.2. POLİÇENİN ZORUNLU ŞEKİL ŞARTLARI

Poliçenin zorunlu şekil şartları (unsurları), kanunda belirtilmiştir (TTK m. 671). Bunlar, bir poliçe örneği de verilerek, aşağıda sırasıyla açıklanmıştır.

Sayın muhatap, işbu poliçe karşılığında, ...**Ramazan Durgut'a...**, veya emrine, ..**10.10.2016..** tarihinde, ...**İstanbul'da...**, ..**50.000TL(ellibintürklirası)..** ödeyiniz.

Muhatap

Ömer Kaya

(Keşideci)

Serdar Kara

(imza)

Edirne- 09.09.2015

5.2.1. Poliçe Kelimesi

Senet metninde "**Poliçe**" kelimesi ve eğer senet Türkçe'den başka bir dille yazılmışsa o dilde “poliçe” kelimesinin karşılığı olarak kullanılan kelime yazılı olmalıdır (TTK m. 671/1a). Poliçe sözcüğünün senet metninde yer alması gerekir. **Poliçe kelimesi yazılmamış olan, ancak diğer**

şekil şartlarının tamamını taşıyan senet, açıkça emre yazılı olması kaydıyla “emre yazılı havale” sayılır (TTK m. 826).

5.2.2. Belirli Bir Bedelin Ödenmesi Hususunda Kayıtsız-Şartsız Ödeme Emri

Poliçe belirli bir bedelin ödenmesi hususunda kayıtsız-şartsız ödeme emri (havale) içermelidir (TTK m. 671/1b). Ödeme emrinin şarta bağlanması, örneğin temel ilişkiden doğan edimin yerine getirilmesi koşuluna tâbi kılınması, senedin geçersizliği sonucunu doğurur.

Muayyen bedelin, belirli bir tutar para olması gerekir. **Paradan başka bir şeyin bedel olarak gösterilmesi mümkün değildir.** Bedel olarak altın gösterilemez. Aksi halde poliçe geçersiz olur. Zira altın para değil, mal hükmündedir.

Bedelin mutlaka Türk Lirası olarak gösterilmesi zorunlu değildir. Yabancı para üzerinden keşide edilen poliçe de geçerlidir. Yabancı para üzerinden keşide edilen poliçede aynen ödeme kaydı yoksa borçlu TBK m. 99'e göre bir seçimlik yetkiye sahiptir. Borçlu ister yabancı para ile öder; isterse yabancı parayı hesap ölçütü olarak kullanır ve yapılacak hesaplama göre ülke parası (TL) ile öder. Aynen ödeme kaydı varsa, poliçe bedelinin yabancı para üzerinden ödenmesi gerekir. Aynen ödeme kaydı bulunan hallerde alacaklı, TL ile ödemeyi kabul etmek zorunda değildir.

Bedelin açık ve kesin bir tutar olarak yazılması zorunludur. Belirlenebilir olması yeterli değildir. Örneğin senet dışı bir faturaya veya sözleşmeye atıf yoluyla bedel belirtilemez. Aksi halde poliçe geçersiz olur. Ödeme emrinin kayıtsız-şartsız yapılması şarttır. **Bedel yanında faiz (anapara faizi) şartı öngörülmesi, yalnızca görüldüğünde ve görüldüğünden belirli süre sonra vadeli poliçelerde mümkündür.** Poliçe bedeli hem yazı ve hem de rakamla gösterilip de iki bedel arasında fark bulunursa, yazı ile gösterilen bedele itibar olunur. Poliçe bedeli yalnız yazı ile veya yalnız rakamla birden fazla defa gösterilmiş olur ve bedeller arasında fark bulunursa, en az olan bedel geçerli sayılır (TTK m.676).

5.2.3. Muhatabın Adı Soyadı

Muhatap tacir ise ticaret unvanı yazılır. Muhatabın adının senet metninde gösterilmesi şart değildir. Muhatabın adı, metnin dışında da yer alabilir. Muhatap hayali bir kişi de olabilir. Diğer şartları var ise, hayali kişiye çekilen poliçe de geçerlidir. Muhatap birden fazla da olabilir. Bu durumda her bir muhatap poliçeyi ayrı ayrı kabul etmesi gerekmektedir. Bu durumda

muhatapların müteselsil sorumlulukları söz konusu olacaktır. Muhatap bizzat keşideci de olabilir. Bir kişinin kendisi üzerine poliçe keşide etmesi geçerlidir (TTK m.673). Bu durum, özellikle merkez-şube arası ilişkilerde gündeme gelebilir.

5.2.4. Vade

Poliçeye dört tür vade konulabilir.

a) Görüldüğünde vade: Görüldüğünde vadeli poliçe, hamil tarafından muhataba ibrazında ödenir. **İbraz süresi, poliçenin keşide tarihinden itibaren bir yıldır (TTK m.704/1).** İbraz süresi içinde poliçenin muhataba ödeme için ibraz edilmesi lâzımdır. Aksi takdirde diğer borçlulara müracaat hakkı düşer (TTK m.730).

b) Görüldüğünden belirli bir süre sonra vade: Poliçeye örneğin “*görüldüğünden 30 gün sonra*” veya “*görüldüğünden 6 ay sonra*” şeklinde bir vade yazılabilir. Dikkat edileceği üzere poliçenin vadesi baştan belli değildir. Vadenin ne zaman geleceği, poliçenin muhataba kabul için ibrazına bağlıdır. Kabul için ibraz süresi, bu poliçelerde de keşide tarihinden itibaren bir yıldır. Kabul sırasında tarih de yazılacağından, poliçede belirtilen sürenin ne zaman işlemeye başlayacağı saptanmış olur. **Her nasılsa kabul tarihi kabul sırasında yazılmamış ise, noter marifetiyle tarih tespit protestosu keşide edilmelidir (TTK m.705/1).** Bu protesto da keşide edilmemiş ise kabul, kabul için ibraz süresinin son günü yapılmış varsayılır. **Keşideci bu süreyi uzatıp, kısaltabilir. Cirantalar ise sadece kısaltabilir (TTK m.693/3).**

c) Belirli bir günde vade: Örneğin poliçeye “*10 Mart 2010 tarihinde ödeyiniz*” yazılmasında, böyle bir vade vardır.

d) Keşide tarihinden belirli bir süre sonra vade: Örneğin “*Keşide tarihinden 70 gün sonra ödeyiniz*” biçimindeki vadeler geçerlidir ve bu türe girer.

Poliçeye, kanunda öngörülen yukarıdaki vade çeşitlerinden başka bir vade türünün yazılması halinde poliçe hüküm ifade etmez. Örneğin birbirini takip eden (değişken/alternatifli) vadeleri

gösteren poliçeler batıldır (TTK m.703/2). Poliçeye vade yazılmamış olması halinde ise poliçe batıl kabul edilmeyecek, görüldüğünde vadeli sayılacaktır (TTK m.672).

5.2.5. Ödeme Yeri

Ödeme yeri, poliçede gösterilmelidir (TTK 671/1e). Ödeme yerinin gösterilmemiş olması halinde poliçe mutlaka batıldır denilemez. Muhatabın adının yanında gösterilen yer ödeme yeri olarak kabul edilir. Ancak ödeme yeri olarak kabul edilecek hiçbir yer yoksa poliçe batıldır (TTK m.672).

5.2.6. Kimin veya Kimin Emrine Ödenecekse Onun Adı (Lehtar)

Lehtar, poliçeye yazılmalıdır (TTK m. 671/1f). Lehtar unsuru bulunmayan senet, poliçe olarak hüküm doğurmaz. Keşideci, bizzat kendisini lehtar olarak gösterebileceği gibi bir üçüncü kişiyi de lehtar olarak yazabilir.

5.2.7. Düzenleme Tarihi ve Yeri

Poliçede keşide (düzenleme) tarihinin ve yerinin gösterilmesi şarttır (TTK m. 671/1g). Keide yeri poliçede belirtilmemişse düzenleyenin adının yanında yazan yer keşide yeri olarak kabul edilir. Keşide yeri olarak kabul edilecek bir yeri ve keşide tarihi olmayan poliçe hükümsüzdür (TTK m. 672).

5.2.8. Düzenleyenin İmzası

Poliçe, onu keşide eden (düzenleyen) tarafından imzalanmalıdır (TTK 671/1h). İmza, el yazısı ile atılmalıdır. Mühür ile atılan imza yeterli değildir. İmza, senet metninin altına atılır. Böylece imzanın senet metnini kapsaması sağlanır. Poliçenin zorunlu şekil şartları yukarıda belirtilenlerden ibarettir.

5.3. POLİÇEDE İSTEĞE BAĞLI KAYITLAR

Poliçeye uygulamada bazı isteğe bağlı kayıtlar da konabilmektedir. Bu tür kayıtların uygulamada en fazla görülenleri şu şekildedir:

5.3.1. Bedeli Nakden/Malen Alınmıştır Kaydı

Bu kayıt ile düzenleyen ile lehtar arasında temel ilişkiye ışık tutulmakta ve bu temel ilişkide düzenleyenin lehtardan para veya mal alındığı belirtilmektedir. Diğer bir ifadeyle bu kayıt, poliçenin bedelsiz veya karşılıksız verilmediğini gösterir.

5.3.2. Muacceliyet Kaydı

Genelde bir poliçe vadesinde ödenmediği takdirde diğer poliçelerin muaccel olacağına ilişkin muacceliyet kaydı konulmaktadır. Örneğin, sırayla 01/02/2016, 01/03/2016 ve 01/04/2016 vade tarihli üç poliçenin ilkinde “işbu poliçenin ödenmemesi durumunda bundan sonraki poliçeler muaccel olacaktır” şeklinde konulan bir kayıt muacceliyet kaydıdır.

Ancak bu gibi durumlarda poliçeler geçerli fakat muacceliyet kaydı geçersiz olacaktır zira poliçeye kanunda öngörülen vadeler dışında bir vade konulamamaktadır. Poliçenin geçerli kabul edilmesinin sebebi ise yukarıdaki örnekte olduğu gibi üzerinde ayrıca kanunen izin verilmiş olan “belirli bir günde vade”ni yazılı olmasıdır.

5.4. ŞEKİL ŞARTLARINDAKİ EKSİKLİKLER VE HÜKÜMLERİ

Şekil şartlarındaki bazı eksiklikler, *kesin bir şekilde*, senedin poliçe olarak hüküm ifade etmesine engel olur. Bunlar, poliçe kelimesi, belirli bir bedelin ödenmesi hususunda kayıtsız-şartsız ödeme emri, muhatap, lehtar, keşide tarihi ve keşidecinin imzasıdır. Bazı şekil şartlarının

eksikliği halinde ise, kanundaki yedek hukuk kuralı devreye girer ve anılan şekil şartı kanun gereği tamamlanır.

Tamamlanabilir zorunlu şekil şartları üç tanedir. Bunlar vade, ödeme yeri ve keşide yeridir.

Poliçeye, genelde bir vade yazılır. Bununla birlikte, **vadenin yazılmaması halinde poliçe görüldüğünde vadeli sayılır ve görüldüğünde ödenir** (TTK m.672/2).

Ödeme yerinin yazılmamış olması halinde, muhatabın adının veya unvanının yanında belirtilen bir yer ismi var ise, sözü edilen yer ödeme yeri kabul edilir (TTK m.672). Ödeme yeri olarak kabul edilecek hiçbir yer yoksa poliçe batıldır (TTK m.672/1).

Keşide yeri gösterilmeyen poliçe, keşidecinin adının ve soyadının (imzasının) yanında gösterilen yerde keşide edilmiş sayılır (TTK m.672/4). Burada da bir yer belirtilmemişse, senet hükümsüzdür.

Uygulamalar

YARGITAY 12. HUKUK DAİRESİNİN E. 1991/4423 K. 1991/5094 T. 26.4.1991 SAYILI KARARI

“...10.5.1985 tanzim tarihli 90.000 TL lık senette 23.3.1987 tarih ve 25.3.1986 aynı tanzim tarihli 90.000 TL lık diğ er bir senette 25.6.1987, 25.6.1986 genel aynı tanzim tarihli 90.000 TL lık bir başka senette 25.9.1987 ve 25.8.1987 olmak üzere 2 Őer vade tarihi vardır. [e]TTK`nun 615.maddesine göre vadesi başka Şekilde yazılan veya birbirini takip eden vadeleri gösteren poliçeler batıldır...”

Uygulama Soruları

Yukarıda verilen Yargıtay kararını, poliçenin şekil şartları bakımından değerlendiriniz.

Bu Bölümde Ne Öğrendik Özeti

Poliçenin şekil şartlarının neler olduğunu ayrıntılı bir şekilde anlatılmıştır. Poliçeye isteğe bağlı bir şekilde konulabilecek kayıtlar ele alınarak şekil şartlarının eksikliği halinde doğacak sonuçlar belirtilmiştir.

Bölüm Soruları

1) Poliçenin hukuki niteliği nedir?

- A) Havale
- B) Ödeme vaadi
- C) Kredi
- D) Üçüncü kişi aleyhine sözleşme
- E) Üçüncü kişi yararına sözleşme

2) Hem yazı hem de rakamla gösterilip de iki bedel arasında farkın bulunduğu poliçelerle ilgili hangisi doğrudur?

- A) Poliçe geçersizdir
- B) Hangi bedel küçükse o geçerli olur.
- C) Rakamla yazan bedel geçerli olur.
- D) Yazıyla yazan bedel geçerli olur.
- E) Bedel kısmının değiştirilmesi gerekmektedir.

3) Aşağıdakilerden hangisi poliçeye konulabilecek vade türlerinden değildir?

- A) Görüldüğünde vade
- B) Alternatifli/Değişken vade
- C) Görüldükten belirli bir süre sonra vade
- D) Düzenleme (keşide) gününden belirli bir süre vade
- E) Belirli bir günde vade

4) Poliçede ilişkisinde taraf sayısı ve tarafları aşağıdakilerden hangisidir?

- A) 3'lü ilişki – Muhatap, Düzenleyen, Lehdar
- B) 2'li ilişki – Düzenleyen, Lehdar
- C) 4'lü ilişki - Muhatap, Düzenleyen, Lehdar, Ciranta
- D) Tek taraflı – Muhatap
- E) 3'lü ilişki – Muhatap, Düzenleyen, Ciranta

5) Aşağıdakilerden hangisi poliçenin zorunlu şekil şartlarından birisi değildir?

- A) Poliçe kelimesi
- B) Vade
- C) Muhatabın Adı Soyadı
- D) Ödeme yeri
- E) Cirantanın Adı Soyadı

6) Poliçede yer alan hususlardan aşağıdakilerden hangisi niteliği itibariyle diğerlerinden farklıdır?

- A) Poliçe kelimesi
- B) Vade
- C) Ödeme yeri
- D) Muacceliyet kaydı
- E) Düzenleyenin imzası

7) Aşağıdakilerden hangisi yanlıştır?

- A) Muhatabın hayali bir kişi olması poliçeyi geçersiz kılar.
- B) Muhatap bizzat düzenleyen de olabilir.
- C) Muhatap birden fazla da olabilir.

D) Muhatap tacir ise ticaret unvanı yazılır.

E) Birden fazla muhatap varsa poliçeyi kabul eden muhataplar arasında müteselsil sorumluluk söz konusu olacaktır.

8) Aşağıdakilerden hangisi yanlıştır?

A) Ödeme yeri belirtilmemişse muhatabın adının yanında yazan yer ödeme yeri olarak kabul edilir.

B) Düzenleyen imzayı el yazısı ile atmalıdır.

C) Poliçede ödeme emrinin kayıtsız şartsız yapılması şarttır.

D) Poliçelerde belirli bir günde vade olamaz.

E) Lehdarı belirtilmeyen poliçe geçersizdir.

9) Aşağıdakilerden hangisinde tamamlanabilir zorunlu şekil şartları sayılmıştır?

A) Vade-Ödeme Yeri

B) Ödeme Yeri-Düzenleme Yeri

C) Vade-Ödeme Yeri-Düzenleme Yeri

D) Vade-Düzenleme Yeri

E) Vade-Düzenleme Yeri-Düzenleme Tarihi

10) Aşağıdaki unsurlardan hangisinin eksikliği poliçenin hükümsüzlüğüne sebep olmaz?

A) Lehdar

B) Muhatap

C) Poliçe kelimesi

D) Düzenleme tarihi

E) Vade

CEVAPLAR: 1) A 2) D 3) B 4) A 5) E 6) D 7) A 8) D 9) C 10) E

6.POLİÇEDE KABUL VE ÖDEME

Bu Bölümde Neler Öğreneceğiz?

6.1.Poliçede Kabul

6.2.Poliçede Ödeme

Bölüm Hakkında İlgi Oluşturan Sorular

- 1.Poliçede kabul nedir?
- 2.Poliçe kabule ibraz edilmese bile ödenmesi istenebilir mi?
3. Poliçede yabancı ülke parası kaydı varsa ödeme nasıl yapılır?

Bölümde Hedeflenen Kazanımlar ve Kazanım Yöntemleri

Konu	Kazanım	Kazanımın nasıl elde edileceği veya geliştirileceği
Poliçede Kabul	Poliçede kabul hakkında fikir sahibi olmak	Okuyarak
Poliçede Ödeme	Poliçede ödeme ile ilgili bilgi edinmek	Okuyarak

Anahtar Kavramlar

- **Kabul**
- **İbraz**
- **Ödeme**
- **Vade**
- **Rücu**
- **Ödememe**

GİRİŞ

Poliçenin düzenlenmesi ve tedavül etmesi, muhatabın borç altına girmesi sonucunu doğurmaz. Muhatabın asıl borçlu sıfatını kazanabilmesi için, senedi kabul etmiş olması gerekir. Ancak muhatabın poliçeyi kabul zorunluluğu mevcut değildir. Poliçe, keşide edildiği tarihten vadeye kadar kabul için ibraz edilebilir veya doğrudan vadede ödeme için ibraz edilebilir.

6.1. POLİÇEDE KABUL

6.1.1. Kabul Beyanının Özellikleri

TTK m. 696/1 uyarınca **kabul, tek taraflı ve kayıtsız şartsız olmak zorundadır**. Kural olarak **muhatap** poliçe bedelini ödemek zorunda değilken **kabul şerhini koyduktan sonra** bu kabul beyanı sebebiyle poliçenin ödenmesinden sorumlu olur ve **poliçenin asıl borçlusu** konumuna gelir. Kabulün kayıtsız şartsız bir beyan olması zorunluluğuna yine aynı hüküm uyarınca bir istisna getirilmiştir. Buna göre **muhatap poliçe bedelinin bir kısmını kabul edebilir**. Yani kısmi kabul mümkündür. Örneğin, poliçe bedeli 5.000 TL ise muhatap bu miktarın 1.000 TL'sinin kabul edebilir. Kabul beyanının poliçe içeriğinden farklı olması durumunda poliçe kabul edilmemiş sayılacaktır.

Kambiyo senetlerinden sadece poliçelerde kabul söz konusudur. Bonoda keşideci hem senedi düzenler hem de senet bedelinin ödenmesinden sorumludur. Çeklerde ise TTK m.784 uyarınca kabul yasağı söz konusu olduğundan çek üzerine yazılmış kabul beyanı yazılmamış sayılır.

Poliçenin kabul edilmemesi durumunda hamil kabul etmeme protestosu düzenleyerek vadeyi beklemeksizin poliçe borçlularına –lehdar, cirantalar, keşideci ve avalistler- başvurma hakkını kazanır.

6.1.2. Kabul İçin Arz Zamanı

Keşideci poliçeyi tedavüle çıkarmadan önce de muhatap kabul şerhini poliçeye yazabilir. Bu durum poliçenin daha hızlı devredilebilmesini sağlar. Çünkü poliçe, muhatap tarafından vadesinde ödenmesi konusunda lehdara, cirantalara ve son hamile daha fazla güven vermektedir.

Bunun dışında poliçe tedavüle çıkarıldıktan sonra da kabul şerhi muhatap tarafından konulabilir. Bunun için hamilin poliçeyi kabule arz (ibraz) etmesi gerekmektedir. TTK m.691 uyarınca **hamilin poliçeyi vadesine kadar kabule arz etme yetkisi** vardır. Ancak bu halde poliçenin muhatap tarafından kabul edilip edilmeyeceği belli değildir.

Keşidecinin kabule arz süresini istediği şekilde tayin etme yetkisi de vardır. Keşideci bir süre belirleyerek ya da belirlemeden poliçenin kabule arz edilmemesini şart koşabilir. Hatta keşideci poliçenin kabul için arz edilmesini dahi yasaklaması mümkündür. Ancak görüldükten belirli bir süre sonra ödenmesi gereken poliçelerin kabule arzının yasaklanması niteliği itibarıyla mümkün değildir.

Görüldükten belirli bir süre sonra ödenmesi gereken poliçelerin, keşidecinin kabule arz için belirli bir süre tayin etmediği hallerde, TTK m.693/1 hükmüne göre düzenleme tarihinden itibaren bir yıl içinde kabul için arz edilmeleri gerekmektedir. Keşideci bu süreyi uzatabilir ve kısaltabilir.

6.1.3. Kabule Arz Eden Kişi

Kabul ile muhatap poliçenin asıl borçluları arasında girmektedir. Poliçe, kabule arz eden kişiye değil yetkili hamile ödenir zira muhatap poliçeyi kabul etmek zorunda değildir. TTK md.691 hükmünde **poliçenin hamil veya elinde tutan herkes tarafından** kabule arz edilebileceği belirtilmiştir.

6.1.4. Poliçeyi Kabul Eden Kişi

Poliçe, **muhatap, muhatabın yetkili temsilcisi veya araya girme suretiyle poliçeyi kabul edecek kişi tarafından kabul edilebilir.** Bir poliçede birden fazla muhatap gösterilmesi ihtimalinde poliçenin bunlardan birine kabul için arz edilebilir.

Muhataap lehine aval söz konusu ise, muhatap poliçeyi kabul etmezse, poliçenin aval veren kişiye ayrıca kabul için arz edilmesine gerek yoktur. Hamil aval verene arz etmeden kabul etmeme protestosu çekebilir.

Araya girme suretiyle poliçenin kabul edilmesi mümkündür. Ancak poliçenin vadesi gelmeden önce hamilin başvuru hakkını kullanabileceği; muhatabın kabulü reddetmesi, ödemelerini tatil etmesi, iflası, aleyhine yapılan icra takiplerinin karşılıksız kalması hallerinde araya girme suretiyle kabul yapılabilir.

6.1.5. Kabule Arz Edilen Yer

TTK m.691 hükmü uyarınca poliçe **muhatabın yerleşim yerinde** kabule arz edilebilir. Bununla birlikte TTK m.755/1 hükmü kabul ile ilgili işlemlerin muhatabın ticaret yerinde, ticaret yeri yoksa konutunda yapılmasını belirtmiştir. TTK m.755/1 hükmü daha dar bir anlam taşımaktadır.

6.1.6. Kabulün Şekli

Muhatap, **kabul edilmiştir veya aynı anlamda başka bir ifade kullanarak kabul beyanını poliçe üzerine yazar ve altını imzalar**. Bu beyanın muhakkak poliçe üzerine yazılması gerekir. Poliçe üzerine yazılmayan başka bir yere yazılan kabul beyanı hüküm ifade etmez ve muhatapı poliçe borçlusu durumuna getirmez.

TTK m.695/1 hükmüne göre muhatapca poliçenin önyüzüne koyulan imza kabul hükmündedir. Diğer bir ifadeyle ayrıca bir ifade olmadan muhatap tarafından önyüze atılacak bir imza kabul anlamı taşımaktadır. Ancak arka yüze atılan salt imza yeterli olmayacağından ayrıca kabul beyanının da yazılması gerekmektedir. Buna karşılık düzenleyen ve muhatap dışında ön yüze konan her imza, düzenleyen lehine aval sayılır.

Her ne kadar kabul şerhi ile tarih konulması gerekmesede bazı poliçelerde durumun icabı gereği tarih gereklidir. Görüldükten belirli süre sonra ödenecek poliçelerde ve belirli bir süre içinde kabule arz edilmesi zorunlu hale getirilmiş olan poliçelerde kabul şerhi ile birlikte tarihin de yazılması zorunludur.

6.1.7. Kabulden Rücu (Dönme)

Kabul, tek taraflı ve karşı tarafa ulaşması gereken bir irade beyanıdır. Bu nedenle, kabul beyanında bulunan kişi, bu beyan karşı tarafa ulaşınca kadar kabul beyanından rücu edebilecektir. **Çizilmiş bir kabul beyanı, poliçenin kabul edilmemiş olduğu, kabulden rücu edildiği anlamına gelmektedir**. Hamil, poliçeyi muataba bırakmadan kabul şerhini yazdırmış ise muhatap bu beyandan rücu edemezken, hamil, poliçeyi muataba bırakmış ise muhatap poliçeyi iade edinceye kadar kabul beyanını çizebilecektir.

Kabul beyanının ne zaman çizildiği süpheliyse kabul beyanı poliçenin geri verilmeden önce çizilmiş olduğu yolunda adi bir karine mevcuttur. Bu karinenin aksi ispatlanabilir.

6.1.8. Kabule Arzın Zorunlu Olması

Poliçenin muataba kabul etmesi için arz edilmesi bir zorunluluk değildir. Ancak hamil, kabule arz etmezse senedin vadesinden önce poliçe borçlularına karşı başvuru hakkını kullanamaz.

Bazı durumlarda poliçe kabul için arz edilmek zorundadır. **Göröldükten belirli bir süre sonra ödenmesi gereken poliçelerin kabule arz edilmeleri** durumun icabı gereği zorunludur. Zira, bu tür poliçelerde poliçenin vadesi kabul tarihinde göre belirlenir.

6.1.9. Düzenleyinin Sorumsuzluk Kaydı

Kural olarak düzenleyen, poliçenin kabul edilmemesinden ya da ödenmemesinden dolayı sorumludur. Düzenleyen, poliçenin kabul edilmemesinden doğan sorumluluktan kendisini poliçeye bu yönde koyacağı kayıtla kurtarabilirken, poliçenin ödenmemesinden doğacak sorumluluktan kurtaramaz.

6.2. POLİÇEDE ÖDEME

Poliçenin vadesi geldiğinde muhatap tarafından ödenmesiyle poliçeden doğan borç ortadan kalkar. Diğer bir ifadeyle ödeme poliçe ilişkisine son verir. **Poliçenin ödenmesi için muhataba ibrazı gerekir.** Bir **takas odasına** yapılan ibraz da ödeme için ibraz yerine geçer.

6.2.1. Ödeme İçin İbraz Süresi

TTK m. 704 ve 708 hükümleri poliçenin ne zaman muhataba ödeme için ibraz edilmesi gerektiğini belirtmiştir. Mezkur hükümlere göre, göröldüğünde ödenecek poliçeler ile belirli bir günde ya da düzenleme gününden veya göröldükten belirli bir süre sonra ödenecek poliçeler ödeme için ibraz süreleri bakımından iki kısma ayrılır.

Göröldüğünde ödenecek poliçelerin ibrazında ödenmesi gerekir. Bu tür poliçelerin vadesi, poliçenin muhataba ibraz edildiği gündür. TTK m.704/1 hükmüne göre **göröldüğünde ödenecek poliçelerin düzenleme tarihinden itibaren bir (1) yıl içinde muhataba ödenmek üzere ibraz edilmesi gerekmektedir.** Düzenleyen bu süreyi uzatabilir ya da kısaltabilirken lehdar ve cirantaların sadece kısaltmaları mümkündür. Düzenleyen bu tür poliçelerde belirli bir günden önce ödeme için ibrazı yasaklayabilir. Bu durumda bir yıllık süre bu tarihten itibaren işlemeye başlar.

TTK m.708/1 hükmüne göre, belirli bir günde, düzenleme gününden ya da göröldükten belirli bir süre sonra ödenecek poliçelerin **ödeme gününde veya onu takip eden iki iş günü içinde** ödeme için muhataba ibraz edilmeleri gerekmektedir.

6.2.2. Ödeme İçin İbraza Yetkili Kişi

Poliçenin ödenmesi için muhataba ibrazı ancak **yetkili hamil** tarafından yapılabilir. Zira poliçe bedelini yetkili hamile ödeyen muhatap poliçe borcundan kurtulur. Yetkili hamilin kim olduğu ise poliçenin nama veya emre yazılı olmasına göre değişiklik gösterir.

Nama yazılı poliçelerde yetkili hamil poliçede ilk hamil olarak adı yazılı olan lehdar ya da poliçenin devri durumunda onun hukuki halefi olduğunu ispatlayan kişidir. Nama yazılı poliçelerde borçlu poliçe ödeme yaparken poliçenin yetkili hamilini araştırmak ve tespit etmek zorundadır.

Emre yazılı poliçelerde ise yetkili hamil ilk hamil olarak adı yazılı olan lehdar veya poliçenin devri halinde düzgün bir ciro zincirine göre şeklen yetkili hamil görünen kişidir. Emre yazılı poliçelerde şeklen yetkili hamil görünen kişiye ödemede bulunan poliçe borçlusu, hile ya da ağır kusuru olmadıkça borcundan kurtulur. Poliçe borçlusunun şeklen yetkili hamile ödeme yaparak borcundan kurtulabilmesi için ödeme için ibrazın vade gününde yapılmış olması gerekir. Poliçenin ödeme için ibrazı vadeden önce yapılmış ise borçlu ibrazda bulunan kişinin yetkili hamil olup olmadığını araştırmak zorundadır.

6.2.3. Poliçeyi Ödeyecek Kişi

Poliçe, vadesinde ödenmesi için muhataba ibraz edilir. Poliçede birden fazla muhatap bulunması halinde hamil, muhataplardan birisinin ödemeyi reddetmesi durumunda poliçeyi diğer muhataplara ödeme için ibraz etmeye gerek olmaksızın ödememe protestosu düzenleyebilir.

Araya girerek ödeme de söz konusu olabilir. Poliçelerde araya girmek suretiyle ödeme ya düzenleyen, lehdar, cirantalar ve aval verenlerden birinin poliçe bedelini gerektiğinde ödeyecek bir kişiyi göstermeleri ya da herhangi bir poliçe borçlusu için bir kişinin poliçe bedelini ödeyeceğini kendiliğinden teklif etmesi şeklinde gerçekleşebilir.

Araya girmek suretiyle ödeme, poliçenin vadesinde yahut vadeden önce başvuru hakkının ortaya çıktığı hallerde söz konusu olur. Vadeden önce başvuru hakkı, muhatapın kabulü reddetmesi, iflası, ödemelerini tatil etmesi veya aleyhindeki icra takibinin semeresiz kalması hallerinde doğar.

Araya girerek ödemede bulunan kişi, lehine ödemede bulunduğu kişiye ve poliçeden dolayı ona borçlu olan kişilere karşı poliçeden doğan hakları haiz olur.

6.2.4. Ödeme Zamanı

Poliçe vadesinde ödenir. TTK m.752/1 hükmüne göre vadesi pazara veya diğer bir resmi tatil gününe denk gelen poliçenin ödenmesi tatili izleyen ilk iş günü istenebilir. Hamil, vadeden önce poliçe bedelini almaya zorlanamayacaktır.

6.2.5. Poliçe Bedelinin Tamamen veya Kısmen Ödenmesi

Poliçenin tamamen ödenmesi durumunda poliçe muhataba iade edilmelidir. Poliçe bedelinin kısmen ödenmesi de mümkündür. Bu durumda **hamil kısmi ödemeyi kabul etmek zorundadır.** Kısmi ödeme durumunda, hamil, poliçenin ödenmeyen kısmı için, ödememe protestosu çekerek poliçe borçlularına başvurabilir. Kısmi ödeme söz konusu olursa poliçe muhataba verilmez. **Kısmi ödemede bulunan muhatap, ödemenin poliçe üzerine yazılmasını ve kendisine ayrıca bir makbuz verilmesini isteyebilir.**

6.2.6. Poliçenin Ödeme İçin İbraz Edilmemesi

Poliçeyi kabul etmiş olan muhatap, vadesi geldiği zaman poliçeyi ödeyerek borcundan kurtulmak ister. Ancak hamil ödeme için ibraz süresi içinde poliçeyi muhataba ödeme için ibraz etmezse, muhataba bu durumda TTK m.712 uyarınca gideri ve riski hamile ait olmak üzere **poliçe bedelini bir bankaya tevdi etmek** suretiyle borcundan kurtulabilme imkanı tanınmıştır.

6.2.7. Poliçenin Yabancı Ülke Parası Kaydını Taşınması

Poliçenin yabancı bir ülkenin parasıyla ödenmesi poliçe üzerinde belirtilmiş olabilir. Bu durumda yabancı ülke parası ya katsayı rolü oynar ya da poliçenin aynen yabancı ülke parası ile ödenmesi söz konusu olur.

Yabancı ülke parasının katsayı rolü oynadığı durumda, poliçe bedeli aynen ödeme veya bu anlama gelen bir ifade bulunmadan ülke parası dışında başka bir para birimiyle belirlenmiştir. Bu durumda vade günü poliçe bedeli rayiç üzerinden Türk Lirası olarak ödenebilir ancak poliçe bedelinin ödeme günü ödenmemesi durumunda hamil, aynen ödeme yahut vade veya fiili ödeme günündeki rayiç bedel üzerinden Türk Lirası olarak ödenmesini isteyebilir.

Uygulamalar

YARGITAY 19. HUKUK DAİRESİNİN E. 2009/9924 K. 2009/11209 T. 25.11.2009 SAYILI KARARI

“ ...İflas yoluyla takip poliçeye dayanmaktadır. 07.08.2006 keşide tarihli poliçenin vadesi 17.01.2007'dir. Davacı alacaklı poliçenin yetkili hamili, davalı ise poliçede muhataptır. **Muhatabın poliçe bedelinden sorumlu tutulabilmesi için poliçeyi kabul etmiş olması gerekir**([e]TTK m.610). Poliçeyi muhatap olan davalının kabul ettiği mahkemece tespit edilmiştir. Bu durumda davalı muhatap poliçe bedelinden sorumludur...”

Uygulama Soruları

Yukarıda verilen Yargıtay kararını poliçede kabule ilişkin bilgiler ışığında değerlendiriniz.

Bu Bölümde Ne Öğrendik Özeti

Poliçede kabulün niteliği ve kabule ilişkin diğer özellikler, kabulün kim tarafından yapılabileceği, kabule nerede arz edileceği ayrıntılı bir şekilde ele alınmış olup poliçenin ödenmesine ilişkin süre, ödeme zamanı, ödeyecek kişi ve poliçenin nasıl ödeneceği belirtilmiştir.

Bölüm Soruları

1) I. Muhatap poliçeyi kabul etmek zorundadır.

II. Kabul tek taraflı olmalıdır.

III. Kabul kayıtsız ve şartsız olmalıdır.

IV. Kabul bütün kambiyo senetlerinde mevcut olan bir işlemdir.

V. Kısmi kabul mümkündür.

Poliçenin muhatap tarafından kabulü ile ilgili yukarıdakilerden hangileri doğrudur?

A) II, III, V

B) II, III, IV

C) I, IV, V

D) I, II, III, IV

E) I, IV

2) Aşağıdakilerden hangisi yanlıştır?

A) Keşideci poliçeyi tedavüle çıkarmadan önce de muhatap kabul şerhini poliçeye yazabilir.

B) Poliçe tedavüle çıkarıldıktan sonra da kabul şerhi muhatap tarafından konulabilir.

C) Görüldükten belirli bir süre sonra ödenecek poliçelerin kabule arzının yasaklanması mümkün değildir.

D) Görüldükten belirli bir süre sonra ödenecek poliçelerin kural olarak düzenleme tarihinden itibaren 6 ay içinde kabul için arz edilmeleri gerekmektedir.

E) Poliçe kabul edilmezse hamil kabul etmeme protestosu düzenleyerek vadeyi beklemeden poliçe borçlularına başvurma hakkını kazanır.

3) Kabul beyanının şekli ile ilgili aşağıdakilerden hangisi yanlıştır?

A) Muhatap kabul edilmiştir ifadesini poliçe üzerine yazarak imzalar.

B) Kabul beyanının mutlaka poliçe üzerine yazılması gerekir.

C) Poliçenin önyüzüne muhatap tarafından koyulan salt imza kabul hükmündedir.

D) Poliçenin arka yüzüne atılan salt imza kabul hükmündedir.

E) Görüldükten belirli bir süre sonra ödenecek poliçelerde kabul şerhi ile birlikte tarihin de yazılması gerekir.

4) Kabul beyanı ile ilgili aşağıdakilerden hangisi doğrudur?

A) Hamil, poliçeyi muhataba bırakmış ise muhatap poliçeyi iade edene kadar kabul beyanını çizebilir.

B) Kabul beyanı tek taraflı ancak karşı tarafa ulaşması gerekmeyen bir irade beyanıdır.

C) Kabul beyanında bulunan kişi, hiçbir şekilde bu beyandan rücu edemeyecektir.

D) Bir kabul beyanının çizilmiş olması hüküm ifade etmez.

E) Kabul beyanı ayrı bir kâğıda yazılabilir.

5) Hangi tür vadeli poliçelerde kabul arz zorunludur?

A) Görüldükten belirli bir süre sonra ödenmesi gereken

B) Vadeli

C) Görüldüğünde ödenecek

D) Belirli bir günde ödenecek

E) Düzenleme tarihinden belirli bir süre sonra ödenecek

6) Düzenleyen, poliçenin ... doğan sorumluluktan kendisini poliçeye bu yönde koyacağı kayıtla kurtarabilirken, poliçenin ... doğacak sorumluluktan kurtaramaz.

Yukarıdaki noktalı yerlere gelebilecek en uygun ifade hangisidir?

- A) Devir edilmemesinden – ciro edilmemesinden
- B) İmzalanmamasından – çizilmemesinden
- C) Ödenmemesinden – geri verilmemesinden
- D) Ciro edilmemesinden – aval verilmemesinden
- E) Kabul edilmemesinden – ödenmemesinden

7) Poliçenin ödenmesi ile ilgili aşağıdakilerden hangisi doğrudur?

- A) Poliçenin kısmen ödenmesi durumunda poliçe muhataba iade edilir.
- B) Poliçe vadeden önce ödenir.
- C) Poliçe ödeme için ancak yetkili hamil tarafından ibraz edilebilir.
- D) Araya girerek ödeme poliçelerde mümkün değildir.
- E) Görüldüğünde ödenecek poliçelerin ibrazından önce ödenmesi gerekir.

8) Görüldüğünde ödenecek poliçelerin düzenleme tarihinden itibaren ne kadarlık bir süre içinde muhataba ödenmek üzere ibraz edilmesi gerekmektedir?

- A) 1 ay
- B) 3 ay
- C) 6 ay
- D) 1 yıl
- E) 5 yıl

9) “Görüldüğünde ödenecek poliçelerde kanunen belirli bir süre içinde ödeme için ibraz zorunludur. Kanunen belirlenmiş olan bu süre düzenleyen tarafından ...”.

Yukarıdaki ifadede noktalı yere aşağıdakilerden hangisi gelmelidir?

- A) Uzatılabilir ve kısaltılabilir.
- B) Sadece kısaltılabilir.
- C) Sadece uzatılabilir.
- D) Değiştirilemez.
- E) Bazı durumlarda sadece uzatılabilirken bazı durumlarda sadece kısaltılabilir.

10) “Görüldüğünde ödenecek poliçelerde kanunen belirli bir süre içinde ödeme için ibraz zorunludur. Lehdar bu süreyi ...”.

Yukarıdaki ifadede noktalı yere aşağıdakilerden hangisi gelmelidir?

- A) Uzatabilir ve kısaltabilir.
- B) Sadece kısaltabilir.
- C) Sadece uzatabilir.
- D) Değiştiremez.
- E) Bazı durumlarda sadece uzatabilir bazı durumlarda sadece kısaltabilir.

CEVAPLAR: 1) A 2) D 3) D 4) A 5) A 6) E 7) C 8) D 9) A 10) B

7.POLİÇENİN DEVRİ VE AVAL

Bu Bölümde Neler Öğreneceğiz?

7.1.Poliçenin Devri

7.2.Aval

Bölüm Hakkında İlgi Oluşturan Sorular

- 1.Poliçe nasıl devredilir?
- 2.Poliçenin önyüzüne atılan imzanın hükmü nedir?
3. Poliçenin arka yüzüne atılan imzanın hükmü nedir?

Bölümde Hedeflenen Kazanımlar ve Kazanım Yöntemleri

Konu	Kazanım	Kazanımın nasıl elde edileceği veya geliştirileceği
Poliçenin Devri	Poliçenin nasıl devredileceğini öğrenmek	Okuyarak
Aval	Poliçe bedelinin teminat altına alınması hakkında fikir sahibi olmak	Okuyarak

Anahtar Kavramlar

- Alacağın devri
- Ciro
- Teslim / zilyetliğin nakli
- Düzgün ciro zinciri
- Aval

GİRİŞ

Kıymetli evraklarda devir şekli senedi nama, hamiline ya da emre yazılı olmasına göre farklılık gösterir. Poliçe kanunen emre yazılı senetlerden olmakla birlikte menfi emre kaydı ile nama yazılı senet olarak da düzenlenebilir.

Aval verilerek poliçe bedelinin ödenmesi tamamen yahut kısmen teminat altına alınabilir.

7.1. POLİÇENİN DEVRİ

Poliçe, kanunen emre yazılı senet olduğundan, poliçenin devri ve tedavülü, ciro ve teslim (senedin zilyetliğinin nakli) ile gerçekleşir. Giro yazılı bir işlemdir. Senedin arkasına veya alonj üzerine yapılır. Devir işlevi açısından cironun asgari unsuru, devredeninin imzasıdır.

Nama yazılı poliçeler ise, alacağın devri ve senedin teslimi ile devredilir. Poliçeden doğan alacağın devrine ilişkin beyan poliçenin arka yüzü ve alonj üzerine yazılıp imzalanarak, devralana teslim edilmesi gerekmektedir.

7.1.1. Cironun Hukuki Niteliği

Giro çifte yetkilendirme içeren bir hukuki işlemdir. Lehdar, yapacağı ilk giro ile senedi devralana alacağı talep yetkisi vermiş olur. Lehdar aynı giro ile poliçeyi kabul eden muhataba da, poliçeyi yeni meşru hamile ödeme yetkisi verir. Devralan hamil senedi elinde tutabilir veya tekrar giro edebilir.

Tüm cirolar, bir *giro zinciri* oluşturur. *Düzenli giro zincirine* göre senedi elinde bulunduran kişi meşru hamil olur. Hamil, poliçeyi muhataba -kabul için ibraz tamamen yasaklanmamışsa- kabul için ibraz edebilir veya vadeyi bekleyip ödeme için ibraz edebilir.

7.1.2. Cironun Türleri

Giro, normal olarak senetten doğan hakları devreder. Buna **temlik cirosu** denir. Senede bağlanan hak üzerinde rehin hakkı tesis etmek üzere yapılan ciroya **rehin cirosu** denir. Poliçe alacağını tahsil konusunda, senedi teslim alan hamile yetki veren ciroya da **tahsil cirosu** denir.

Cironun kayıtsız ve şartsız yapılması gerekir. Giro şarta tabi kılınsa, bu kayıtlar yazılmamış sayılır (TTK m.682/1). Kısmi giro batıldır (TTK m.682/2).

7.1.2.1. Temlik Cirosu

(1) Şekli: Temlik cirosu iki şekilde yapılır. Bunlar beyaz giro ve tam cirodur.

Ciroya senedin kime ciro edildiği (devredildiği) yazılırsa ve bu şekilde altına imza atılırsa, tam ciro söz konusudur. Örneğin “*Ramazan Durgut’a ödeyiniz*”. *Ahmet Demir (İmza)* tam cirodur.

Tam ciro örneği (poliçenin arka yüzü veya alonj):

Ramazan Durgut’a ödeyiniz. Ahmet Demir İmza

Ciroda senedin kime ciro edildiği belirtilmezse, beyaz ciro yapılmış olur. Örneğin “*Ödeyiniz*” *Ahmet Demir (İmza)* veya sadece *Ahmet Demir (İmza)* beyaz cirodur.

Beyaz ciro örneği (poliçenin arka yüzü veya alonj) :

Ödeyiniz Ahmet Demir İmza

Poliçeyi beyaz ciro ile devralan hamil, muhtelif imkânlarla sahiptir.

Birincisi, beyaz ciroya senedi devredeceği kişinin adını yazabilir. Böylece söz konusu beyaz ciroyu tam ciro haline getirebilir.

İkincisi, beyaz ciroya kendi adını yazabilir. Böylece söz konusu beyaz ciro yine tam ciro haline gelmiş olur.

Üçüncüsü, beyaz ciroda değişiklik yapmaz. Doğrudan poliçeyi kendi cirosu ile teslim edebilir. Bu ciro, beyaz ciro veya tam ciro olabilir.

Dördüncüsü hiçbir işlem yapmaksızın poliçeyi başkasına geçerli olarak devredebilir. Yani senede ciro yapmak zorunda değildir. Bu halde poliçe “hamiline yazılı senet gibi” tedavül etmiş olur.

(2) İşlevleri: Temlik cirosunun üç tane işlevi vardır. Bunlar temlik, teminat ve teşhis işlevleridir.

Temlik (devir) işlevi: Poliçenin cirosu ve teslimi ile senetten doğan haklar devredilmiş olur.

Teşhis (tanıtma) işlevi: Poliçenin hamili, “düzgün ciro zinciri (silsilesi)” ile poliçeyi elinde bulundurduğunu ispatlar (TTK m.686/1). Düzgün ciro zinciri, ilk cironun lehdar tarafından yapılması ve her ciroda ciro edilenin, bir sonraki ciroda ciro eden (ciranta) konumunda olması halinde söz konusu olur. Bu zincir hamile kadar devam ederse, hamil meşru hamil sayılır.

Teminat işlevi: Poliçeyi temlik cirosu ile devreden kişi, devralan hamile ve tedavül sonucunda senedi devralacak daha sonraki hamillere karşı, poliçenin kabule arzında kabul edileceğini ve vadede ödeme için ibrazında ödeneceğini tekeffül (garanti) etmiştir.

7.1.2.2. Rehin Cirosu

Rehin cirosu, ciroya “**Bedeli rehindir**” veya “**teminat içindir**” gibi bir ibarenin eklenmesi suretiyle yapılır. **Rehin cirosu tam ciro şeklinde yapılmalıdır.** Beyaz ciro ile rehin cirosu olmaz. **Rehin cirosu ile senedi devralan, senet üzerinde rehin hakkı kazanır. Rehin hakkı bir aynı haktır.** Tahsil cirosundan farklı olarak, rehin cirosunda cirantaya (rehin cirosu yapana) karşı mevcut olan kişisel def’iler, hamile karşı ileri sürülemez (TTK m. 689).

7.1.2.3. Tahsil Cirosu

Tahsil cirosunda, ciroya “tahsil içindir” veya “tevkil içindir” gibi bir ibare eklenmelidir. **Tahsil cirosu ancak tam ciro olarak yapılabilir. Tahsil cirosunda, ciro edilen (devralan) sadece tahsil konusunda temsil yetkisi kazanır.** Devralan senedi tahsil için gerekli olan her türlü işlemi yapabilir. Bu hamil, ciro edenin temsilcisi konumunda olduğundan, poliçe üzerinde bizzat hak sahibi değildir. Bu yüzden poliçe borçlusu/borçluları, senedi devredene karşı ileri sürebilecekleri kişisel def’ileri, tahsil cirosu ile senedi teslim alana karşı da ileri sürebilirler.

Tahsil cirosu ile senedi devralan, temlik veya rehin cirosu yapamaz. Sadece tahsil cirosu yapılabilir. Tahsil cirosunun içerdiği yetki, bu yetkiyi verenin ölümü ile sona ermeyeceği gibi, onun medenî hakları kullanma ehliyetini kaybetmesiyle de ortadan kalkmaz (TTK m.688).

7.1.3. Cironun Zamanı

Ciro vadeye kadar veya vadeden sonra yapılabilir. Vadeden sonra yapılan ciro da geçerlidir. **Ancak ödememe protestosu keşide edilmesinden veya protesto süresinin dolmasından sonra yapılan ciro, alacağın temlik hükümlerine tâbidir** (TTK m.690/1).

7.1.4. Cironun Alacağın Devri İle Karşılaştırılması

Ciro, kambiyo senetlerinin ve ayrıca genel olarak emre yazılı senetlerin devrinde işlev görür. Alacağın temliki ise adi alacağın devir biçimidir ve ayrıca nama yazılı senetlerin devrinde işlev görür. Alacağın devrinde senede yazılması zorunlu değildir; ayrı bir kâğıda da yazılabilir. Cironun ise mutlaka senede veya alonj üzerine yazılması gerekir.

Ciroda devir konusunda bir irade açıklamasının bulunması şart değildir (örneğin beyaz ciro: TTK m.595/2). Hâlbuki alacağın devrinde devir beyanının bulunması gerekir.

Ciro, senetten doğan hakları devreder. Buna mukabil alacağın temliki, temlik edenin sahip olduğu hakları devreder. Bunun pratik sonucu şudur: Senedi ciro ile devralan hamile karşı kişisel def'iler kural olarak ileri sürülemezken; alacağın temliki ile senedi devralana karşı, kişisel def'iler ileri sürülebilir.

Cironun teminat işlevi vardır. Ciranta, senedin ödenmemesinden (ve poliçenin kabul edilmemesinden) hamile karşı sorumludur (TTK m.685/1). Ancak alacağın devrinde, temlik edenin bu şekilde bir sorumluluğu yoktur. Alacağı temlik eden, borçlunun ödeme isteksizliğinden sorumlu değildir (TBK m.191).

7.2. Aval

Aval bir tür kefalettir. Aval veren kişiye **avalist** denilmektedir. **Avalist poliçe bedelinin tamamen ya da kısmen ödenmesi hususunda teminat vermiş olmaktadır.** Aval poliçeye bağlanmış bir tür kefalet olduğundan ilgili senet poliçe niteliğinde değilse, avalin de geçerli olduğu söylenemeyecektir.

TTK m.702/1 hükmüne göre, **avalist kimin lehine aval vermişse poliçe bedelinin tamamen ya da kısmen ödenmemiş olmasından dolayı aynen o kimse gibi sorumlu olacaktır.** Yine aynı maddenin 2.fikrasına göre avalistin teminat altına aldığı borç şekle ait noksanlıklar dışında başka bir sebeple batıl olsa da avalistin taahhüdü geçerliliğini korur. Örnek vermek gerekirse, lehine aval veren kişinin ayırt etme gücü olmaması sebebiyle hukuken ehliyetsiz olması durumunda aval hüküm ifade edecektir. Poliçe bedelinin tamamen ya da kısmen ödenmemesi durumunda hamil, gerekli şartları sağlayarak avaliste de başvurabilir. Buradan hareketle, başvuru hakkının kullanılması için gereken şartlar sağlanmadan avaliste başvurulamayacağı da söylenebilecektir.

Avalistin poliçe bedelini ödemesi halinde, lehine aval verdiği kişiye ve hatta diğer borçlulara lehine aval verdiği kişi gibi rücu hakkını elde edecektir. Lehine aval verilen kimseye karşı ileri sürülebilecek olan defiler avaliste karşı ileri sürülemez.

Aval bir tür kefalet olsa da bazı durumlarda kefaletten ayrılır:

- Kefilin hukuki sorumluluğunun sebebi kefalet sözleşmesi iken, aval tek taraflı yazılı bir beyandır.
- Kefalet sözleşmesi asıl borç sözleşmesinin içinde de yer alabilir ayrıca da yapılabilir. Ancak aval kesinlikle poliçenin üzerine yazılır.
- Kural olarak kefilin sorumluluğu asıl borçlu ile birlikte müteselsil sorumluluk değilken avalistin sorumluluğu müteselsil sorumluluktur.
- Bazı durumlar hariç kefil asıl borçluya dair defileri alacaklıya karşı ileri sürebilirken avalistin asıl borçluya ait şahsi defileri ileri süremeyeceği kabul edilmektedir.

Poliçede imzası olanlar da dahil olmak üzere–lehdar, cirantalar ve muhatap- herkes, poliçe borçluları lehine aval verebilir. Avalin kimin için verildiği belirtilmelidir aksi durumda TTK m.701/4 hükmüne göre düzenleyen için verilmiş sayılmaktadır.

Aval beyanı poliçe veya alonj üzerine “aval içindir” ya da aynı anlama gelecek başka bir ifade kullanılarak yazılmalıdır. Bu tür bir ifade olmadan poliçenin ön yüzüne atılan her imza – muhatap ve düzenleyenin imzaları hariç- aval hükmünde sayılır.

Uygulamalar

YARGITAY 19. HUKUK DAİRESİNİN E. 2011/8624 K. 2012/4049 T. 14.3.2012 SAYILI KARARI

“... Davacı vekili, müvekkili şirket ile dava dışı M... Şti. arasındaki satım akdi sebebiyle verilen poliçenin tahsil cirosu ile davalı bankaya devredildiğini, ancak malların teslim edilmemesi sebebiyle poliçenin bedelsiz kaldığını belirterek söz konusu poliçeye dayalı takipten dolayı müvekkilinin borçlu olmadığını tespitine karar verilmesini talep ve dava etmiştir.

Davalı vekili, poliçenin dava dışı M... A.Ş.'ye kullandırılan faktoring kredisinin teminatı olarak alındığını, müvekkilinin iyi niyetli yetkili hamil olması sebebiyle şahsi defilerin ileri sürülemeyeceğini, poliçenin tahsil cirosu ile değil temlik cirosu ile devralındığını belirterek davanın reddini savunmuştur.

Mahkemece, poliçenin keşidecisi ve lehtar olan dava dışı M... Şti. ile poliçeyi kabul eden muhatap davacı şirket arasındaki ticari ilişkiden kaynaklanan defilerin poliçeyi ciro yolu ile devir alan davalı bankaya karşı ileri sürülebilmesi için davalı bankanın kötü niyetle borçlunun zararına hareket etmiş olması gerektiği, ancak bu hususun davacı şirket tarafından ispatlanmadığı, cironun temlik cirosu niteliğinde olup, tahsil cirosunu ifade eden bir kayıt içermediği gerekçesi ile davanın reddine karar verilmiş, hüküm davacı vekili tarafından temyiz edilmiştir.

SONUÇ : Dosyadaki yazılara kararın dayandığı delillerle gerektirici sebeplere, delillerin takdirinde bir isabetsizlik bulunmamasına göre, davacı vekilinin yerinde görülmeyen bütün temyiz itirazlarının reddiyle usul ve yasaya uygun bulunan hükmün ONANMASINA, aşağıda yazılı onama harcının temyiz edenden alınmasına, 14.03.2012 tarihinde oybirliğiyle karar verildi.”

Uygulama Soruları

Yukarıda verilen Yargıtay kararını cironun türlerine ilişkin bilgileriniz ışığında değerlendiriniz.

Bu Bölümde Ne Öğrendik Özeti

Poliçenin devir şekilleri ve poliçede cironun niteliği, türleri, zamanı ve alacağın devriyle olan farklılıkları belirtilmiş olup poliçede bir tür kefalet olarak kabul edilebilecek olan aval incelenmiştir.

Bölüm Soruları

1) “Teminat içindir” kaydını içeren cironun türü nedir?

- A) Temlik cirosu
- B) Teminat cirosu
- C) Tahsil cirosu
- D) Rehin cirosu
- E) Kısmi ciro

2) Poliçenin ilk cirosu kim tarafından yapılır?

- A) Muhatap
- B) Düzenleyen
- C) Lehdar
- D) Avalist
- E) Hamil

3) Ciro ile ilgili aşağıdakilerden hangisi yanlıştır?

- A) Ciro yazılı bir işlemdir.
- B) Ciro senedin önyüzüne yapılır.
- C) Ciroda asgari unsur devredeninin imzasıdır.
- D) Ciro çifte yetkilendirme içeren bir hukuki işlemdir.
- E) Poliçede ilk ciro lehdar tarafından yapılır.

4) Poliçelerde temlik cirosunun işlevleri aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Temlik-Teminat-Teşhis
- B) Temlik-Teşhis
- C) Teminat-Teşhis
- D) Sadece Temlik
- E) Sadece Teşhis

5) Aşağıdaki ciro şekillerinden hangisi hem tam ciro hem de beyaz ciro olarak yapılabilir?

- A) Rehin Cirosu
- B) Tahsil Cirosu
- C) Teminat Cirosu
- D) Temlik Cirosu
- E) Teşhis Cirosu

6) Poliçenin cirosu ile ilgili aşağıdaki ifadelerden hangisi yanlıştır?

- A) Rehin cirosu ile senedi devralan, senet üzerinde rehin hakkı kazanır.
- B) Rehin cirosunda cirantaya karşı olan kişisel defiler hamile karşı ileri sürülemez.
- C) Tahsil cirosu sadece tam ciro şeklinde yapılabilir.
- D) Tahsil cirosunda senedi devralan rehin cirosu yapılabilir.
- E) “Tevkil içindir” ifadesi ile yapılan ciro tahsil cirosudur.

7) Aşağıdakilerden hangisi ciro ile alacağın devri arasındaki farklardandır?

- A) Ciro mutlaka senede veya alonj üzerine yazılmalyken alacağın devri ayrı bir kağıda da yazılabilir.
- B) Ciro senetten doğan hakları devrederken, alacağın devri devredeninin sahip olduğu hakları devreder.

- C) Ciro nama yazılı senetlerin devrinde işlev görürken, alacağın devri emre yazılı senetlerin devrinde işlev görür.
D) Cironun teminat işlevi vardır.
E) Ciro ile devralan hamile karşı kişisel defiler kural olarak ileri sürülemezken; alacağın temliki ile senedi devralana karşı, kişisel defiler ileri sürülebilir.

8) Poliçe bedelinin tamamen ya da kısmen ödenmesi konusunda teminat veren işlem aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Aval
B) Ciro
C) Devir
D) Temlik
E) Teslim

9) Aşağıdakilerden hangisi aval ile kefalet arasındaki farklardan birisi değildir?

- A) Kefilin hukuki sorumluluğunun sebebi kefalet sözleşmesi iken, aval tek taraflı yazılı bir beyandır.
B) Kefalet sözleşmesi asıl borç sözleşmesinin içinde de yer alabilir ayrıca da yapılabilir. Ancak aval kesinlikle poliçenin üzerine yazılır.
C) Kural olarak kefilin sorumluluğu asıl borçlu ile birlikte müteselsil sorumluluk değilken avalistin sorumluluğu müteselsil sorumluluktur.
D) Bazı durumlar hariç kefil asıl borçluya dair defileri alacaklıya karşı ileri sürebilirken avalistin asıl borçluya ait şahsi defileri ileri süremeyeceği kabul edilmektedir.
E) Hem avalde hem kefalette lehine teminat verilen kişiye karşı ileri sürülebilecek defiler teminat verene karşı da ileri sürülebilir.

10) “Avalin kimin için verildiği belirtilmelidir aksi durumda aval ... düzenleyen için verilmiş olur.”

Yukarıdaki ifadede noktalı yere aşağıdakilerden hangisi gelmelidir?

- A) Lehdar
B) Avalist
C) Muhatap
D) Düzenleyen
E) Ciranta

CEVAPLAR: 1) D 2) C 3) B 4) A 5) D 6) D 7) C 8) A 9) E 10) D

8. POLİÇENİN KABUL EDİLMEMESİ VE ÖDENMEMESİ

Bu Bölümde Neler Öğreneceğiz?

8.1.Poliçenin Kabul Edilmemesi

8.2.Poliçenin Ödenmemesi

8.3.Poliçenin Kabul Edilmemesi veya Ödenmemesi Durumunda Başvurma Hakkı

8.4.Başvurma Hakkının Kapsamı

8.5.Zamanaşımı

Bölüm Hakkında İlgi Oluşturan Sorular

- 1.Poliçe ödenmezse hamilin izleyeceği yol nedir?
- 2.Poliçenin, kabul için arz edildiğinde kabul edilmesi zorunlu mudur?
3. Poliçede yer alan alacak ne kadar sürede zamanaşımına uğrar?

Bölümde Hedeflenen Kazanımlar ve Kazanım Yöntemleri

Konu	Kazanım	Kazanımın nasıl elde edileceği veya geliştirileceği
Polîçenin Kabul Edilmemesi	Polîçenin kabul edilmemesinin sonuçlarını kavramak	Okuyarak
Polîçenin Ödenmemesi	Polîçenin ödenmemesinin sonuçlarını kavramak	Okuyarak
Polîçenin Kabul Edilmemesi veya Ödenmemesi Durumunda Başvurma Hakkı	Başvurma hakkının ne olduğunu öğrenmek	Okuyarak
Başvurma Hakkının Kapsamı	Başvurma hakkının kapsamını anlamak	Okuyarak
Zamanaşımı	Polîçede zamanaşımı süresini öğrenmek	

Anahtar Kavramlar

- **Kabul**
- **Kabul etmeme**
- **Ödememe**
- **Protesto**
- **Başvuru borçluları**
- **Zamanaşımı**

GİRİŞ

Bir poliçe muhatap tarafından kabul edilmez ya da kabul edilmiş olmasına rağmen ödenmez ise doğacak sonuçlar esas olarak TTK m.713-731 hükümleri arasında düzenlenmiştir. Hamil, kanunda öngörülen bazı şartları yerine getirerek bu maddeler uyarınca poliçe bedelini tahsil edebilme imkanına kavuşabilir.

8.1. POLİÇENİN KABUL EDİLMEMESİ

Kabul için arz kural olarak isteğe bağlı olduğundan hamilin poliçeyi kabul için arz etmemesi herhangi bir olumsuz sonuç doğurmayacaktır. Ancak hamil poliçeyi kabul için arz ederse muhatabın kabul beyanı ile birlikte muhatap poliçe borçluları arasına girmektedir.

Poliçenin vadesinden önce kabul için arz edilmesi kabule arz eden kişinin bazı imkanlardan yararlanabilmesi için gereklidir. Bu imkanlar ve kabul edilmemenin sonuçları şu şekilde belirtilebilir:

- Muhatap poliçeyi kabul etmezse, hamil kabul etmeme protestosu düzenleyerek vadeden önce poliçe borçlularına başvurma imkânını elde eder.
- Kabul etmeme protestosu çekilmişse ayrıca ödememe protestosu düzenlemeye gerek yoktur. Poliçeyi ödeme için ibraz etmeye gerek yoktur. Kabul etmeme protestosu çekilmemişse poliçenin vadesinde son hamil poliçeyi muhataba ödeme için ibraz eder ve poliçenin ödenmemesi durumunda ödememe protestosu ile belgelendirir. Ancak belirtmek gerekir ki, kabul için arzı zorunlu olan poliçe söz konusu olduğunda poliçenin kabul için arz edilmemesi ya da zamanında kabul etmeme protestosu keşide edilmemesi halinde, hamil poliçe borçlularına başvuru hakkını kaybeder.
- Muhatap poliçeyi kısmen kabul ederse, hamil kabul etmeme protestosu düzenleyerek kabul edilmeyen kısım için poliçe borçlularına karlı başvuru hakkını kullanabilecektir.
- Poliçeye konan kabule arz yasağına uyulmazsa hamil vadeden önce başvuru hakkını kullanamaz.
- Hamil, muhatap poliçeyi kabul etmiş olsun olmasın iflas etmişse veya bir ilamla ispatlanmamış olsa dahi sadece ödemelerini tatil etmişse ya da muhatabın aleyhindeki herhangi bir icra takibi semeresiz kalmışsa yahut kabul için arz yasağı olan bir poliçenin düzenleyeni iflas etmişse vadesinden önce poliçe borçlularına başvurma hakkını haiz olur.

8.2. POLİÇENİN ÖDENMEMESİ

Muhatabın poliçede belirtilen bedeli ödemesi ile poliçe borcu sona erecektir. Muhatabın poliçe bedelini tamamen ya da kısmen ödememesi hali muhatabın poliçeyi kabul etmiş olması durumu ve kabul etmemiş olması durumuna göre ayrı ayrı değerlendirilmelidir.

Muhatabın poliçe üzerine kabul şerhini koymasıyla muhatap poliçenin asıl borçlusu konumuna gelmektedir. Bu sebeple, kabul etmiş olan muhatap zamanaşımı süresi içerisinde poliçe bedelinin tamamen ya da kısmen ödenmemesi durumunda her zaman başvurulabilecek taraftır. Bununla birlikte, hamilin ödememe protestosu çekerek poliçenin diğer borçlularına da başvurma imkanını elde etmesi mümkündür.

Muhatabın poliçeyi kabul etmemiş olması durumunda poliçe bedelinin tamamen ya da kısmen ödenmemesi muhataba başvurulabileceği sonucunu doğurmayacaktır. Hamil, halin icabına göre kabul etmeme ya da ödememe protestosu çekerek poliçe borçlularından poliçe bedelini talep edebilecektir. Gerek muhatabın kabul etmiş olması gerekse de muhatabın kabul etmemiş olması durumlarında, hamil diğer poliçe borçlularına ancak ödememe protestosu çekmiş olması şartıyla başvurabilir.

8.3. POLİÇENİN KABUL EDİLMEMESİ VEYA ÖDENMEMESİ DURUMUNDA BAŞVURMA HAKKI

Süresinde ibraz edilen poliçenin kabul edilmemesi ve/veya ödenmemesi halinde, keşideci ve varsa poliçeye imza koyan her ciranta ile poliçeden dolayı sorumluluk altına girmiş diğer kimseler (örneğin avalist), hamile karşı sorumlu olurlar (TTK m.679, 685, 713, 726, 727). Hamil cirantalara, keşideciye ve poliçe dolayısıyla taahhüt altına girmiş olan diğer kimselere karşı başvurma (müracaat) hakkını kullanabilir. Başvurma (müracaat) hakkının kullanılabilceği senet borçlularına *müracaat borçlusu* denir. Kabul eden muhatap ile birlikte diğer *kambiyo ilişkisi borçluları (müracaat borçluları)*, poliçenin ödenmemesinden dolayı *müteselsilen sorumludurlar* (TTK m.724).

TTK m.679'a göre **düzenleyen (keşideci), poliçenin kabul edilmemesinden ve ödenmemesinden dolayı sorumludur**. Keşidecinin kabul edilmeme halinde sorumluluktan kendini muaf tutması geçerli ise de, ödenmeme halinde sorumlu olmadığına dair kayıtlar yazılmamış sayılır.

TTK m.685/1'e göre, aksine şart bulunmadıkça, **ciranta poliçenin kabul edilmemesinden ve ödenmemesinden sorumludur**. Bu hükme göre ciranta ciroya *sorumsuzluk kaydı* ekleyebilir ve geçerlidir. Bu tür bir kayıt konulursa, ciranta senedin kabul edilmemesinden ve ödenmemesinden sorumlu olmaz.

Ciranta, poliçenin tekrar ciro edilmesini de yasak edebilir. Bu kayda *ciro yasağı* denir. **Bu halde, ciranta senet sonradan kendilerine ciro edilmiş olan kimselere karşı sorumlu olmaz (TTK m.685/2)**. Görüldüğü üzere ciro yasağı, senedin tekrar ciro edilmesine engel değildir. Bu yasak, yasağı koyan cirantanın müteakip cirolarla senedi devralanlara karşı sorumluluğunu ortadan kaldırır.

Sorumsuzluk kaydı ile ciro yasağı arasındaki fark şudur: Sorumsuzluk kaydı koyan ciranta hiçbir hamile karşı sorumluluk üstlenmez. Buna karşılık ciro yasağı koyan ciranta, sadece senedi devrettiği kişiye karşı sorumlu olur. Ciro yasağı getiren ciranta, senedin tekrar ciro edilmesi sonucunda devralanlara karşı sorumlu olmaz.

Hamil, kural olarak muhatabın poliçeyi kabul etmemesi ve ödememesi hallerinde müracaat borçlularına (örneğin keşideciye, cirantalara) karşı müracaat hakkını kullanabilir. Senede imza koyan tüm borçlular *müteselsilen sorumludurlar*. Bu sorumluluk gereği alacaklı hamil, borçlulardan birine, bazısına veya hepsine poliçe bedelinin ödenmesine yönelik başvurabilir (TTK m.724).

Hamilin başvurduğu bir müracaat borçlusu poliçeyi öderse, senedi ödeyen borçlu da kendinden öncekilere, sıra gözetmeksizin başvurabilir. Bu sorumluluk mekanizması keşideciye kadar devam eder.

Özetle başvurma hakkının doğabilmesinin iki temel şart aranır: İbraz + Protesto

- Poliçenin (kural olarak) süresinde ibraz edilmemesi veya ibraz edilmesine rağmen kabul edilmemesi veya ödenmemesidir.
- Noter aracılığı ile *kabul etmeme veya ödememe protestosunun* keşide ettirilmiş olması gerekir.

Protestodan muafiyet halleri varsa, protesto çekilmesine gerek yoktur. TTK m.722'ye göre keşideci veya ciranta yahut aval veren kimse (avalist), senet üzerine "**Masrafsız iade**", "**Protestosuz**" şartlarını veya bunlara benzer bir ibareyi yazarak imzalamak suretiyle, hamili müracaat hakkını kullanmak için kabul etmeme veya ödememe protestosu keşidesinden muaf tutulabilir. Bu şart, hamili, poliçeyi vaktinde ibraz etmek ve gereken ihbarları yapmak mecburiyetinden kurtarmaz. Şart, bir ciranta veya aval veren bir kimse tarafından konduğu takdirde, bu şarta rağmen çekilmiş olan bir protestonun gerektirdiği masrafları, poliçeden dolayı taahhüt altına girenlerin hepsi tazmin ile mükelleftirler.

Kabul etmiş muhatap poliçenin müracaat borçlusu değil, asıl borçlusudur. Bu sebeple poliçe vadesinde ödeme için ibraz edilmese ve hatta ödenmemesi için protesto çekilmese bile sorumluluğu devam eder. Yeter ki muhatap için TTK m.749/1'de öngörülen 3 (üç) yıllık zamanaşımı süresi dolmamış olsun.

8.4. BAŞVURMA HAKKININ KAPSAMI

Bilindiği üzere hamilin başvurma (müracaat) hakkı, bir tür poliçe bedelinin ödenmesini talep hakkıdır. Müracaat hakkı kapsamında ödeme yapan borçlu da kendisinden önceki borçlulara (ciro zincirinde kendisinden önce gelenlere ve keşideciye) başvurarak, ödeme talebinde bulunabilir.

Müracaat hakkının kapsamı kanunda saptanmıştır (TTK m.725). **Hamilin, müracaat hakkı kapsamında talep edebileceği alacak kalemleri şunlardır:**

1. Poliçenin kabul edilmemiş veya ödenmemiş olan bedeli ve eğer şart kılınmışsa işlemiş faiz;
2. Vadenin gelmesinden itibaren işleyecek temerrüt faizi;
3. Protestonun ve hamil tarafından tebliğ olunan ihbarnamelerinin masraflarıyla diğer masraflar;
4. Poliçe bedelinin binde üçünü aşmamak üzere komisyon ücreti.

Hamile poliçeyi ödeyen kişinin müracaat hakkının kapsamı şunlardır (TTK m.726):

1. Ödemiş olduğu meblağın tamamı;
2. Ödeme tarihinden itibaren bu meblağın temerrüt faizi;

3. Yaptığı masraflar;

4. Poliçe bedelinin binde ikisini aşmamak üzere komisyon ücreti.

8.5. BAŞVURMA HAKKININ DÜŞMESİ

Poliçe süresinde ibraz edilmezse veya süresi içinde ibraz edilmesine rağmen vaktinde ödememe protestosu çekilmezse, başvurma (müracaat) hakkı düşer. Kural olarak hamilin kabul etmememe protestosu keşide ettirmemesi, müracaat hakkını ortadan kaldırmaz. Ancak kabul için ibraz zorunluluğu varsa, kabul etmeme protestosunun keşide ettirilmemesi de müracaat hakkını düşürür.

Protestodan muafiyet hallerinde bile, poliçenin süresinde ödeme için ibraz edilmesi zorunludur. Aksi takdirde poliçeden doğan müracaat hakkı düşer.

8.6. ZAMANAŞIMI

TTK m. 749'a göre poliçeyi kabul edene karşı açılacak davalar (ve takipler), vadenin geldiği tarihten itibaren **üç yıl** geçmekle zamanaşımına uğrar. Hamilin; cirantalar ile keşideciye karşı açacağı davalar, süresinde keşide edilen protesto tarihinden veya senette "Masrafsız iade olunacaktır" kaydı varsa vadenin bittiği tarihten itibaren **bir yıl** geçmekle zamanaşımına uğrar. Bir cirantanın başka cirantalarla keşideci aleyhine açacağı davalar, cirantanın poliçeyi ödediği veya poliçenin dava yolu ile kendisine karşı ileri sürüldüğü tarihten itibaren **altı ay** geçmekle zamanaşımına uğrar.

Uygulamalar

YARGITAY 12. HUKUK DAİRESİNİN E. 2001/11036 K. 2001/11697 T. 28.6.2001 SAYILI KARARI

“... Alacaklı T. Emlak Kredi Bankası A.Ş. takip dayanağı bonoyu lehdarın cirosu ile eline geçiren yetkili hamil sıfatını taşımaktadır. [e]TTK.nun 661/1. maddesi gereğince poliçeyi kabul eden muhataba (bonoyu düzenleyen keşideciye) karşı başlatılacak takiplerde zamanaşımı süresi vadeden itibaren 3 yıldır. [e]TTK.nun 661/2. maddesinde yazılı olan ve poliçede keşideci sıfatını taşıyan kişi poliçeyi tedavüle çıkarandır (bonoda lehtar). Merciice itirazın [e]TTK.nun 661/1 maddesine göre çözümlenmesi sureti ile zamanaşımı itirazının reddedilerek sair itiraz nedenlerinin incelenip oluşacak sonuca göre bir karar verilmesi gerekirken yazılı gerekçe ile istemin kabulü isabetsizdir...”

Uygulama Soruları

Yukarıda verilen Yargıtay kararını poliçede zamanaşımı bilgilerinizi kullanarak değerlendiriniz.

Bu Bölümde Ne Öğrendik Özeti

Poliçenin kabul edilmemesi ve ödenmemesi durumunda doğacak sonuçlar ayrıntılı bir şekilde ele alınmıştır. Bu durumlarda ortaya çıkan başvurma hakkı ve kapsamı incelenmiştir. Poliçede zamanaşımı da ayrıca anlatılmıştır.

Bölüm Soruları

1) Aşağıdakilerden hangisi poliçenin vadeden önce kabul için arz edilmesinin sonuçlarından değildir?

- A) Poliçeyi muhatap kabul etmezse, hamil diğer poliçe borçlularına başvurma hakkı doğar.
- B) Kabul etmeme protestosu çekilmişse ayrıca ödememe protestosu düzenlenmesine gerek kalmaz.
- C) Kabul etmeme protestosu çekilmemişse hamil, vade geldiğinde poliçeyi muhataba ödeme için ibraz eder.
- D) Muhatap poliçeyi kısmen kabul ederse, hamil kabul etmeme protestosu düzenleyerek kabul edilmeyen kısım için poliçe borçlularına karlı başvuru hakkını kullanabilecektir.
- E) Kabul etmeme protestosu çekilmişse de poliçeyi ödeme için ibraz etmek gerekir.

2) I. Muhatabın poliçede belirtilen bedeli ödemesi ile poliçe borcu sona erer.

II. Poliçeyi kabul etmiş olan muhatap hamilin poliçe bedelinin ödenmesi için her zaman başvurabileceği taraftır.

III. Poliçeyi kabul etmese de muhatap poliçenin asıl borçlusudur.

IV. Hamil, muhatap dışındaki diğer poliçe borçlularına her zaman başvurabilir.

Yukarıdakilerden hangisi/hangileri doğrudur?

- A) I-II
- B) II-III
- C) I-IV
- D) I-II-III
- E) I-II-IV

3) “Başvurma (müracaat) hakkının kullanılabilmesi için senet borçlularına ... denir.”

Yukarıdaki ifadede noktalı yere aşağıdakilerden hangisi gelmelidir?

- A) Senet borçlusu
- B) Hamil
- C) Müracaat (Başvurma) borçlusu
- D) Ciranta
- E) Düzenleyen

4) “... poliçenin hem kabul edilmemesine hem de ödenmemesine ilişkin sorumsuzluk kaydı koyabiliyorken, ... sadece kabul edilmemeye ilişkin sorumsuzluk kaydı koyabilir.”

Yukarıdaki ifadede noktalı yerlere aşağıdakilerden hangisi gelmelidir?

- A) Ciranta-Düzenleyen
- B) Düzenleyen-Avalist
- C) Avalist-Ciranta
- D) Lehdar-Ciranta
- E) Muhatap-Araya giren

5) Poliçeye ciro yasağı kaydı koyan cirantanın hukuki durumu hakkında hangisi söylenebilir?

- A) Sadece ciro ettiği kişiye karşı sorumlu olur senedin tekrar ciro edilmesi durumunda sonraki hamillere karşı sorumlu olmaz.
- B) Ciro yasağı kaydı poliçelerde hüküm ifade etmez.
- C) Ciro yasağı kaydı koyan cirantanın cirosu poliçeyi geçersiz kılar.
- D) Ciro yasağı kaydı ile ciranta kendisinden sonra gelen hiçbir hamile karşı sorumlu olmaz.
- E) Ciro yasağı kaydı ile sorumsuzluk kaydı aynı anlama gelmektedir.

6) Aşağıdakilerden hangisi hamilin müracaat hakkı kapsamında talep edebileceği hususlardan birisi değildir?

- A) Poliçenin kabul edilmemiş veya ödenmemiş olan bedeli ve eğer şart kılınmışsa işlemiş faiz
- B) Vadenin gelmesinden itibaren işleyecek temerrüt faizi
- C) Protestonun ve hamil tarafından tebliğ olunan ihbarnamelerinin masraflarıyla diğer masraflar
- D) Poliçe bedelinin binde üçünü aşmamak üzere komisyon ücreti
- E) Ödeme tarihinden itibaren temerrüt faizi

7) Başvurma hakkı ile ilgili aşağıdakilerden hangisi yanlıştır?

- A) Hamilin kabul etmeme protestosu keşide ettirmemesi hiçbir durumda başvurma hakkını düşürmez.
- B) Poliçe süresinde ibraz edilmezse başvurma hakkı düşer.
- C) Poliçede ödememe protestosu süresinde çekilmezse başvurma hakkı düşer.
- D) Kabul için ibraz zorunluluğu varsa kabul etmeme protestosunun çekilmemesi başvurma hakkını düşürür.
- E) Protestodan muafiyet hali varsa da poliçenin süresinde ödeme için ibraz edilmesi gerekmektedir.

8) Poliçeyi kabul eden muhataba karşı açılacak davalar bakımından zamanaşımı süresi aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Vadenin geldiği tarihten itibaren 1 yıl
- B) Vadenin geldiği tarihten itibaren 2 yıl
- C) Vadenin geldiği tarihten itibaren 3 yıl
- D) Düzenleme tarihinden itibaren 5 yıl
- E) Düzenleme tarihinden itibaren 10 yıl

9) Bir cirantanın düzenleyene karşı açacağı davalar bakımından zamanaşımı süresi aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Cirantanın poliçeyi ödediği tarihten itibaren 1 ay
- B) Cirantanın poliçeyi ödediği tarihten itibaren 6 ay
- C) Vadenin geldiği tarihten itibaren 1 yıl
- D) Düzenleme tarihinden itibaren 5 yıl
- E) Düzenleme tarihinden itibaren 10 yıl

10) Düzenleyen poliçe üzerine “protestosuz” şartın koyarak imzalamışsa, bu durum hakkında aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

- A) Kabul etmeme protestosu çekilmeden başvurma hakkı doğmaz.
- B) Ödememe protestosu çekilmeden başvurma hakkı doğmaz.
- C) Bu şart hamili poliçeyi süresinde ibraz etmek sorumluluğundan kurtarır.
- D) Hamil, kabul etmeme ya da ödememe protestosu çekmeden başvurma hakkını kullanabilir.
- E) Bu şart hamili, gereken ihbarları yapma sorumluluğundan kurtarır.

CEVAPLAR: 1) E 2) A 3) C 4) A 5) A 6) E 7) A 8) C 9) B 10) D

9. BONO (EMRE YAZILI SENET)

Bu Bölümde Neler Öğreneceğiz?

- 9.1.Genel Olarak Bono
- 9.2.Bononun Şekil Şartları
- 9.3.Bonoda İhtiyari Kayıtlar
- 9.4.Açık Bono
- 9.5.Bononun Ciroosu
- 9.6.Senet Metninde Değişiklikler
- 9.7.Bonoda Ödeme, Ödemenin Gerçekleşmemesi ve Başvuru Hakları
- 9.8.Zamanaşımı

Bölüm Hakkında İlgi Oluşturan Sorular

1. Bonoda kaç taraflı bir ilişki söz konusudur?
2. Bonoda şekil şartları nelerdir?

Bölümde Hedeflenen Kazanımlar ve Kazanım Yöntemleri

Konu	Kazanım	Kazanımın nasıl elde edileceği veya geliştirileceği
Genel Olarak Bono	Bono hakkında genel fikir edinmek	Okuyarak
Bononun Şekil Şartları	Bonoda bulunması gereken unsurları öğrenmek	Okuyarak
Bonoda İhtiyari Kayıtlar	Bonoda bulunması zorunlu olmayan unsurları öğrenmek	Okuyarak
Açık Bono	Açık bonoyu kavram olarak öğrenmek	Okuyarak
Bononun Ciro	Bononun devri ve tedavülü hakkında fikir sahibi olmak	Okuyarak
Senet Metninde Değişiklikler	Senet metninde değişiklik yapılması durumunda doğacak sonucu öğrenmek	Okuyarak
Bonoda Ödeme, Ödememin Gerçekleşmemesi ve Başvuru Hakları	Bonoda ödeme gerçekleşmezse hamilin kimlere ve nasıl başvurabileceğini bilmek	Okuyarak
Zamanaşımı	Bonoda Zamanaşımı Süresini Öğrenmek	Okuyarak

Anahtar Kavramlar

- **Bono (emre yazılı senet)**
- **Muacceliyet kaydı**
- **Faiz kaydı**
- **Açık bono**
- **Ciro ve teslim**
- **Tahrifat**

GİRİŞ

Bu hafta, bir kambiyo senedi olarak bononun zorunlu şekil şartları, tedavülü, senedin ödenmesi ve ödenmemesinin sonuçları ile başvurma hakları açıklanmıştır. Ayrıca senede konulan ihtiyari kayıtlar, açık bono ve senette değişiklik konuları bu ders kapsamında işlenmiştir. Bononun poliçeden farklılıklarına işaret edilmiştir. Bunun dışında poliçeye ilişkin hükümlerin, mahiyetine uygun olduğu ölçüde bonoya da uygulanacağı ifade edilmiştir. Bu hükümlerin hangileri olduğu, kanunda atıf yoluyla belirtilmiştir (TTK m. 778).

9.1. GENEL OLARAK

Bono için kanunda, **emre yazılı senet** terimi de kullanılmaktadır (TTK m. 776). Emre yazılı senetler, bono dışında ciro ve zilyetliğin geçirilmesi ile devredilen tüm kıymetli evrak türlerini kapsayan geniş bir kavramdır. İşte bu yüzden kambiyo senetlerinin bir türü olan ve bu dersimizin konusunu oluşturan senedin adı hususunda, öğretide ağırlıklı olarak *bono* terimi tercih edilmiştir.

Bonoda ikili bir ilişki vardır. Bono, *düzenleyen* tarafından yazılarak, *lehdara* verilir. Bu senet türünde düzenleyen, lehdara karşı belli bir bedeli bir ödeme vaadinde bulunur. Bu nedenle bononun düzenlenmesi, poliçeye göre bazı farklılıklar taşır.

Bono, hukuki niteliği itibarıyla ödeme vaadi (soyut borç tanınması) iken, poliçe havale niteliğindedir.

Bono, hava niteliğinde bir senet olmadığından, poliçeden farklı olarak belirli bir kişinin (muhatapın) üzerine düzenlenmez. **Bonoda muhatap yoktur.** Bonoda senedi düzenleyen, senedin sonraki hamillerine karşı, poliçedeki kabul etmiş muhatap gibi sorumlu olur (TTK m.779/1). O halde **bonoda düzenleyen, senetten dolayı asıl borçlu sıfatıyla sorumlu olur.**

Bono, bir kambiyo senedir. Kanunen emre yazılıdır. Giro ve zilyetliğin geçirilmesi ile devredilir. Nama yazılı olarak da düzenlenebilir. **Ancak hamiline yazılı olarak düzenlenemez.**

Türk Ticaret Kanunu'nda poliçe geniş olarak düzenlendiği halde, bono ile ilgili sadece dört madde bulunmaktadır. Bunlar TTK m. 776-779'dur. Bu dört madde dışında, bono hakkında poliçe hükümlerine geniş kapsamlı atıflar yapılmıştır (TTK m. 778). O halde bononun niteliğine aykırı düşmemek kaydıyla TTK m.778'de belirtilen poliçe hükümleri, bono hakkında da uygulanır.

9.2. BONONUN ŞEKİL ŞARTLARI

Bononun zorunlu şekil şartları (unsurları) kanunda belirtilmiştir (TTK m.776).

Şimdi yine bir bono örneği vererek, şekil şartlarını açıklayalım.

İşbu bono karşılığında,...**Ramazan Durgut'a...**, veya emrine, ..**10.10.2016..** tarihinde, ..**İstanbul'da...**, ..**50.000TL(ellibintürklirası)..** ödeyeceğim.

(Düzenleyen)

Serdar KARA

(imza)

Edirne- 09.09.2015

9.2.1. Bono veya “Emre Yazılı Senet” Kelimesi

Senet metninde "**bono**" veya "**emre yazılı senet**" kelimesi yer almalıdır. İki ibareden hiçbirinin bulunmaması durumunda senedi bono olarak nitelendirmek mümkün değildir. Eğer senet Türkçe'den başka bir dille yazılmışsa, o dilde “bono” kelimesinin karşılığı olarak kullanılan kelime yazılmalıdır (TTK m.776/1a). Bono kelimesi yazılmamış olan ancak diğer şekil şartlarının tamamını taşıyan senet, açıkça emre yazılı olması kaydıyla “emre yazılı ödeme vaadi” sayılır (TTK m.830).

9.2.2. Belirli Bir Bedeli Kayıtsız-Şartsız Ödeme Vaadi

Bono, belirli bir bedelin ödenmesi hususunda **kayıtsız-şartsız ödeme vaadi** içermelidir. Ödeme vaadi yerine “ödeme emri” içeren bonolar geçersizdir. Bu açıdan bono metnine “ödeyeceğim” veya buna benzer bir ifade yerine, “ödeyiniz” vb. ifadeler yazılamaz. Poliçede bedel konusunda yapılan diğer açıklamalar, bono için de aynen geçerlidir.

9.2.3. Vade

Bonoda vade bulunmalıdır (TTK m.776/1c) ve dört tür vade konulabilir.

Bono (1) görüldüğünde vadeli, (2) görüldükten belirli bir süre sonra vadeli, (3) düzenlenme gününden belirli bir süre sonra vadeli ve (4) belirli bir gün vadeli olmak üzere düzenlenebilir (TTK m.703, 778/1b).

Görüldüğünde ödenmek üzere düzenlenen bono ibrazında ödenir ve böyle bir bononun düzenlenme gününden itibaren bir yıl içinde ödenmesi için ibrazı gerekir (TTK m.704/1, 778/1b). Vadesi gösterilmemiş olan bono, görüldüğünde ödenmesi şart olan bir bono sayılır (TTK m. 777/2).

Poliçede vade konusunda yapılan açıklamalar, bono için de aynen geçerlidir.

9.2.4. Ödeme Yeri

Ödeme yeri bonoda gösterilmelidir (TTK m.776/1d). Ödeme yeri olarak kabul edilecek hiçbir yer yoksa bono batıldır (TTK m.777/1 ve 3). Ödeme yeri yazılmamışsa, senedin düzenlendiği yer, ödeme yeri kabul edilir (TTK m.777/3). Düzenleme yeri de gösterilmemişse bono, düzenleyenin imzasının yanında yazılı olan yerde düzenlenmiş sayılır (TTK m.777/4). Dolayısıyla ödeme yeri de bu son belirtilen yer kabul edilir. Ödeme yeri olarak kabul edilecek hiçbir yer yoksa bono batıldır (TTK m.777/1).

9.2.5. Lehdar

Lehdar bonoya yazılmalıdır. TTK m. 776/1e’de bononun “kime veya kimin emrine ödenecek ise onun adını” içereceği belirtilerek, bu şart ifade edilmiştir. Lehdar unsuru bulunmayan senet, bono olarak hüküm doğurmaz. Bonoda düzenleyen, kendisini lehdar olarak gösteremez. Zira bir kişinin, kendisine karşı borç altına girmesi mümkün değildir. Bono hamiline de düzenlenemez.

9.2.6. Düzenleme Tarihi ve Yeri

Bonoda düzenleme tarihinin ve yerinin gösterilmesi şarttır (TTK m. 776/1f). Düzenleme tarihi olmayan senet geçersizdir. Düzenleme yerinin gösterilmemesi halinde, düzenleyenin adının (imzasının) yanındaki yer düzenleme yeri sayılır (TTK m.777/4). Bu şekilde hiçbir yer gösterilmemiş ise bono hükümsüzdür. Düzenleme yerinin il, ilçe gibi bir mülki birim olması gerekir.

Uygulamada düzenleme yerinin kısaltılarak yazıldığına da tanık olunmaktadır. **Düzenleme yerinin kısaltılarak yazılması halinde, bu kısaltmanın duraksamaya yer vermeyecek şekilde anlaşılır olması gerekir.** Bu açıdan örneğin “İst.” kısaltmasının İstanbul’u; “Ank.” kısaltmasının Ankara’yı; “Ş. Urfa”nın Şanlı Urfa’yı; “K. Maraş”ın Kahramanmaraş’ı; “G. Antep”in Gaziantep’i ifade ettiğinde duraksamaya yer bulunmadığından, bu kısaltmalar geçerlidir. Buna mukabil örneğin “İzm.”; “Erz.”; “K. Eli” gibi kısaltmalar, hangi düzenleme yerini (şehri/mülki birimi) ifade ettikleri belli olmadığından, kanuna aykırı ve batıldır.

9.2.7. Düzenleyenin İmzası

Bono, düzenleyen tarafından imzalanmalıdır. Bu hususta poliçe konusunda yapılan açıklamalar, burada da geçerlidir. Bonoyu düzenleyen, poliçede kabul etmiş muhatap gibi sorumlu olur (TTK m.779/1).

9.3. BONODA İHTİYARİ KAYITLAR

Bonoda (veya poliçede) ihtiyari kayıtlar, isteğe bağlı olan kayıtlar niteliğinde olup, yazılmamaları senedin geçersizliği sonucunu doğurmaz. Bu kayıtların geçerli olup olmadıkları ise, kayıtların içeriğine göre belirlenir.

9.3.1. “Bedeli Nakden/Malen Alınmıştır” Kaydı

“Bedeli nakden/malen alınmıştır” türündeki kayıtlar, düzenleyen ile lehdar arasındaki temel ilişkiye ilişkindir. Bu kayıtlar bir temel ilişkinin var olduğunu ve bu ilişki gereği düzenleyenin lehdardan para (ödünç) veya mal (hizmet) aldığını gösterir. Değişik söyleyişle anılan kayıtlar, düzenlenen senedin “hatır bonusu” olmadığını ortaya koyar. Ancak anılan kayıtlar, kambiyo taahhüdünü kayıt ve şarta bağlı kılmadığından geçerlidirler.

9.3.2. Muacceliyet Kaydı

Muacceliyet kaydı, bir bono (poliçe) vadesinde ödenmediği takdirde, diğer bonoların (poliçelerin) muaccel olacağını öngören bir kayıttır. Muacceliyet kayıtları, alacağın vadesini getiren/erkene alan kayıtlar demektir. Ancak hemen belirtelim ki, bonoya kanunda öngörülme bir vade türü yazılamaz. Bu açıdan bir bono vadesinde ödenmediği takdirde diğer bonoların muaccel olacağı şeklindeki bir vade, kanunda belirtilen bir vade türü değildir. Çünkü bu kayıtlar var olan vadeyi değiştirmeye, geriye almaya yöneliktir. Daha da önemlisi, bu kayıtlar halen vadesi gelmeyen senetlere ilişkindir. Vadesi gelen bonodaki bir kaydın, henüz vadesi gelmemiş “başka bir senetteki (bonoda)” vadeyi değiştirmesi olanaklı değildir. Dolayısıyla muacceliyet kayıtlarının, bir senetteki belirli bir vadeyi değiştirme gücü de bulunmamaktadır. Sonuç olarak kanuna aykırı olan bu kayıtlar, yazılmamış sayılır; yoksa senedi geçersiz kılmaz.

9.3.3. Faiz Kaydı

Göröldüğünde veya göröldüğünden belirli bir süre sonra ödenmesi şart kılınan bir bonoya, düzenleyen tarafından faiz (anapara faizi) şartı konulabilir. Diğer bonolarda böyle bir faiz şartı yazılmamış sayılır (TTK m.675/1, 778/2b). Faiz oranının bonoda gösterilmesi gerekir; gösterilmemiş ise faiz şartı yazılmamış sayılır (TTK m.675/2, 778/2b). Başka bir gün belirtilmemişse, faiz, bononun düzenlenme gününden itibaren işler (TTK m.675/3, 778/2b).

Göröldüğünde ve göröldüğünden belirli bir süre sonra vadeli bonolara faiz kaydı konulabilir. Buna karşın düzenlenme gününden belirli bir süre sonra vadeli ve belirli bir gün vadeli bonolara ise faiz kaydı konulamaz, konulsa bile geçersizdir. Ancak bu sınırlama anapara faizi içindir. Temerrüt faizi bakımından bir sınırlama yoktur. Temerrüt faizine ilişkin kayıtlar konabilir.

Faiz kaydıyla ilgili bu hususlar aynen poliçeler için de geçerlidir.

9.3.4. Diğer Kayıtlar

Bonoya tahkim kaydı veya yetkili mahkeme/icra müdürlüğüne ilişkin kayıtlar konulabilir. Ancak bono (ve çek) üzerine konulacak yetki kaydının geçerli olabilmesi için, düzenleyen ile lehtar veya lehtardan senedi devralan ciranta ve diğer çek borçlularının tacir veya kamu tüzel kişisi olması lazımdır. HMK m. 17'ye göre "Tacirler veya kamu tüzel kişileri, aralarında doğmuş veya doğabilecek bir uyuşmazlık hakkında, bir veya birden fazla mahkemeyi sözleşmeyle yetkili kılabilirler."¹

Teminat kaydı, eğer bononun hangi temel ilişkiden doğan borca teminat teşkil ettiğini belirtmiyorsa, senedi geçersiz kılmaz. Örneğin sadece "*Teminat içindir*" şeklindeki bir kayıt, bonoyu geçersiz kılmaz. Ancak teminat kaydının, hangi temel ilişkiden doğan borca ilişkin olduğu senette belirtilemez. Örneğin "*Taraflar arasındaki... Tarihli Satım Sözleşmesi*"nden kaynaklanan satış bedelinin teminatıdır" şeklindeki teminat kayıtları, bonoyu şarta tâbi

---

¹ YARGITAY 12. HD.nin 06.05.2013 T, 2013/8928 E. ve 2013/17250 sayılı kararı: "...yetki sözleşmesi yapılmasında, tarafların tacir veya kamu tüzel kişisi olması aranmıştır. Diğer bir anlatımla, maddedeki tacirden anlatılmak istenen, işin ticari nitelikte olması değil, tarafların kanunlarda tacir olarak tanımlanan kişiler olmasıdır. Sözleşmenin konusunun ticari iş olması gerçek kişilere yetki sözleşmesi yapma imkanı vermemektedir. Yapılan bu açıklamalar ışığında somut olaya bakıldığında; alacaklının 1 adet bonoya dayalı olarak 14.01.2013 tarihinde kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takibe başladığı, takip dayanağı bonoda K... (icra dairelerinin) mahkemelerinin, yetkili kılındığı görölmektedir... Takibe konu bonoda K... mahkemelerinin(icra dairelerinin) yetkili olduğunun yazılması yetki sözleşmesi niteliğinde olup, takip tarihi itibari ile yürürlükte olan 6100 Sayılı HMK'nun 17. maddesi gereğince yetki sözleşmesi geçersizdir." (<http://www.kararara.com/forum/viewtopic.php?t=21569&p=42344#p42344>, 08/12/2014 çevrimiçi)

kıldığından, senedi geçersiz kılar. Manevi tazminat ve cezai şart kayıtları senedi geçersiz kılmaz, ancak bu kayıtlar batıldır.

9.4. AÇIK (BEYAZ) BONO

Düzenleyen bonoyu tüm şekil şartlarını tamamlayarak lehdara verebileceği gibi, boş bir kâğıt üzerine sadece imza atarak da lehdara teslim edebilir. İşte düzenleyen ile lehdarın, bononun bazı zorunlu unsurlarının sonradan doldurulması konusundaki anlaşmasına **doldurma anlaşması**, bu anlaşmaya dayalı olarak verilen bonoya da **açık (beyaz) bono** denir. Ancak eklemek gerekir ki, bonoyu doldurma yetkisi verilen lehdarın, senedi bu yetkiye aykırı hareket ederek doldurması da ihtimal dâhilindedir.

Bono, doldurma yetkisine/talimatlarına aykırı olarak doldurulmuş olsa bile düzenleyen, iyi niyetli üçüncü kişilere/hamillere karşı, senette yazılı şekilde sorumluluk altına girer. Çünkü TTK m.778/2f'nin atfı ile bonolar hakkında da uygulanan TTK m.680 uyarınca, açık bono doldurma anlaşmasına aykırı bir şekilde doldurulursa, bu durum iyi niyetli hamile karşı ileri sürülemez. Ancak hamil bonoyu kötü niyetle iktisap etmiş veya iktisap sırasında kendisine ağır bir kusur isnadı (yüklenmesi) mümkün ise doldurma anlaşmasına aykırılık, anılan hamile karşı ileri sürülebilir.

Doldurma anlaşmasına aykırılığın ileri sürülebilmesi için, ayrıca doldurma anlaşmasının ispat edilmesi de zorunludur. Medeni usul hukukundaki *senede karşı senetle ispat* kuralı gereğince, açık bononun anlaşmaya aykırı doldurulduğu def'inin ileri sürülebilmesi için doldurma anlaşmasının kesin delillerle (örneğin yazılı belge) ispat edilmesi gerekir. Doldurma anlaşması tanıkla ispat edilemez.

Yukarıda açıklanan esaslar, kanunda (poliçe hükümlerinde) tüm kambiyo senetleri bakımından ortak olarak kabul edilmiştir (TTK m.680; 818/1c). O halde açıklanan kurallar açık poliçe ve açık çek için de geçerlidir.

9.5. BONONUN CİROSU VE TEDAVÜLÜ

Bono, düzenleyen tarafından düzenlenip lehdara verildiği andan itibaren bir kambiyo taahhüdü ortaya çıkar. Lehdar bonoyu elinde tutup vadede ödeme talep edebileceği gibi, senedi ciro ve zilyetliğin geçirilmesi devredebilir. Senedi hali hazırda düzgün ciro zincirine göre elinde bulunduran, son ve meşru hamil olur.

Kambiyo senetlerinde ciro, poliçe açısından düzenlenmiştir. Bono ve çek bakımından ise poliçe hükümlerine atıf yapılmıştır (TTK 778/1a, 818/1d). Bu durum cirosu mümkün olan diğer emre yazılı senetler için de söz konusudur (TTK m.831). O halde poliçenin cirosuna ilişkin bir önceki dersteki açıklamalarımız, bononun cirosu için de geçerlidir.

9.6. SENET METNİNDE DEĞİŞİKLİKLER

Bir bono metni değiştirildiği takdirde, değiştirmeden sonra bono üzerine imza koymuş olan kimseler değişmiş metin gereğince ve ondan önce imzasını koyanlar ise eski metin gereğince sorumlu olurlar (TTK m.778/1g'nin atfı uyarınca TTK m.748).

Senet metninde değişiklikten söz edilebilmesi için her şeyden önce değişiklikten sonra da şeklen geçerli bir bono mevcut olmalıdır. Örneğin bir bonoda yapılan değişiklik sonucunda bono kelimesi tamamen silinmiş ise artık eldeki senet bono niteliğini yitirir.

Değişiklik, bononun metninde meydana gelmelidir. İmza metne dâhil olmadığından, imzada değişiklik senet metninde değişiklik kapsamında değildir. Ancak imzada değişiklik yapanın da hukuki ve cezai sorumluluğu doğabilir.

Değişiklik, senet metnindeki mevcut şekil şartlarında değişiklik yapılmasıdır. Açık bononun anlaşmaya aykırı doldurulması, senet metninde değişiklik yapılması niteliğinde değildir. Zira açık bononun sonradan doldurulmasında, senet metninin mevcut şekil şartlarında değişiklik değil, olmayan unsurların ilk defa tamamlanması söz konusudur.

Değişiklik sonucunda bononun kambiyo senedi (kıymetli evrak) niteliğini yitirmesi halinde, şartları varsa kıymetli evrakın ziyayı nedeniyle iptal davası açılması imkânı ortaya çıkabilir.

Senet metninde değişiklik daha çok bedel veya tarih üzerinde yapılabilir. İşte bonoda bedel değiştirilmiş ise önceki bedel sırasında imza koyanlar o bedel ile, bedel değiştirildikten sonra imza koyanlar ise sonraki bedel ile sorumlu olurlar. Tarih değişikliklerinde de değişiklikten önce imza koyanlara yöneltilecek talepler ve işlemler (ibraz, protesto gibi) eski tarihe göre yapılmalıdır. Hamilin iyiniyetli olması sonucu değiştirmez.

Özetle, TTK m.748 anlamında senet metninde değişiklikte:

(1) Değişiklikten sonra da görünüşte zorunlu şekil şartları tam olan bir bono vardır.

(2) Yapılan değişiklik bononun geçersizliği sonucunu doğurmaz. Senet metninde değişiklik, sadece senet borçlularının sorumluluk kapsamının farklılaşmasına neden olur.

(3) Öngörülen sorumluluk sistemine göre, senet metni değiştirilmeden önce bono üzerine imza koymuş olanlar eski metin gereğince ve ondan sonra imza koymuş olan kimseler değişmiş metin gereğince sorumlu olurlar (TTK m.778/1g'nin atfı uyarınca TTK m.748).

Yukarıda açıklanan esaslar poliçe ve çek için de geçerlidir (TTK m.748; 818/1ö).

9.7. BONODA ÖDEME, ÖDEMENİN GERÇEKLEŞMEMESİ VE BAŞVURMA HAKLARI

Meşru hamil, senedi vadesinde borçluya ibraz ederek ödeme talep eder. Ödeme için bononun ibrazı gerekir. İbraz, meşru hamil veya onun yetkili temsilcisi tarafından yapılır. Emre yazılı bir senet olarak bononun meşru hamili, düzgün ciro zincirine göre şeklen senedin hamili ve sahibi gözükken kimsedir. Senet hiç tedavül etmemiş ise senedin meşru hamili lehtardır.

Ödeme için ibraz, asıl borçluya yapılır. Bonoda asıl borçlu senedi düzenleyendir. Poliçede ise kabul eden muhatap asıl borçludur. Birden fazla kişi asıl borçlu sıfatıyla senedi imzalamış ise bunların hepsine senedin ibrazı gerekir.

Ödeme için ibraz, ödeme yerinde yapılır. Ödeme yeri, bonoda belirtilmesi gereken bir şekil koşuludur. Bono, borçlunun yerleşim yerinde ibraz edilir. Borçlunun yerleşim yeri ile kastedilen ticari yerleşim yeri (=iş yeri), böyle bir yer yoksa konutudur (TTK m.755).

Ödeme için ibrazın süresinde yapılması gerekir. Bono, vadesinde veya vadeyi takip eden iki iş günü içerisinde ödeme için ibraz edilir. Görüldüğünde vadeli bono, düzenleme tarihinden itibaren 1 yıl içinde ödeme için ibraz edilmelidir (TTK m.704, 778/1b). İbraz, çalışma saatleri içinde yapılır.

Düzenleyen, ödeme için ibraz edilen bonoyu öder veya ödemez.

Düzenleyen bonoyu ödemişse, ödeme üzerine senedin iadesi ile birlikte senetten doğan tüm haklar ortadan kalkar. Çünkü ödemeyi yapan düzenleyen, bononun asıl borçlusudur.

Düzenleyen bonoyu ödemezse, hamilin başvurma hakkını kullanması gündeme gelecektir. Bunun için de başvurma hakkını koruyacak işlemi yapması gerekir. Bu işlem, ödememe

protestosudur. Hamil kural olarak ödememe protestosu çekerek başvurma hakkını kullanabilir. Hamil vadeyi takip eden iki iş günü içerisinde protesto çekmelidir. Görüldüğünde vadeli bonoda ödememe protestosu, düzenleme tarihinden itibaren bir yıl içinde çekilir.

Bu sayede başvurma hakkı doğan hamil, kendisinden önce gelen diğer borçlulara (cirantalara, avalistlere) başvurabilir. Bonoda gerek asıl borçlu (düzenleyen) gerek başvuru borçluları, senedin ödenmemesi sebebiyle **müteselsilen sorumludurlar**. Hamil; sıra ve sayı gözetmeksizin bunlardan birisine, bazısına veya hepsine başvurabilir.

Hamilin başvurma hakkını kullanması ve bir ciranta tarafından senedin ödenmesi sonucunda, senedi ödeyen ciranta (başvuru borçlusu), hamilden senedi teslim alır. Bu teslim için ciro (geriye ciro) yapılması gerekmez. Bu şekilde ödeme yapan borçlu da kendisinden önce gelen başvuru borçlularına başvurabilir.

Bono için yukarıda kısaca açıkladığımız başvurma haklarının koşulları ve kapsamı, aslında geçen derste anlatılan poliçede olduğu gibidir. O halde poliçede başvurma hakkının kapsamı konusunda yapılan açıklamalar, burada da geçerlidir. Aradaki tek fark, poliçede düzenleyenin bir başvuru borçlusu olmasına rağmen, bonoda düzenleyenin başvuru borçluları arasında yer almamasıdır. **Bonoda düzenleyen, başvuru borçlusu değil, asıl borçludur (TTK m.779/1)**. Bu nedendir ki hamil, protesto çekmese bile, senedi düzenleyene üç yıllık zamanaşımı süresi içinde her zaman başvurarak kendisinden ödeme talebinde bulunulabilir. Bonoda zamanaşımı aşağıda incelenmiştir.

9.8. ZAMANAŞIMI

Bonoda düzenleyene (poliçede kabul eden muhataba) karşı ileri sürülecek istemler, vadenin geldiği tarihten itibaren **üç yıl** geçmekle zamanaşımına uğrar (TTK m.749/1, 778/1h).

Hamilin; cirantalarla karşı ileri süreceği istemler, süresinde düzenlenen protesto tarihinden veya senette "Gidersiz iade olunacaktır" kaydı varsa vadenin bittiği tarihten itibaren **bir yıl** geçmekle zamanaşımına uğrar (TTK m.749/2, 778/1h).

Bir cirantanın başka cirantalarla düzenleyen aleyhine ileri süreceği istemler, cirantanın bonoyu ödediği veya bononun dava yolu ile kendisine karşı ileri sürüldüğü tarihten itibaren **altı ay** geçmekle zamanaşımına uğrar (TTK m.749/3, 778/1h).

Uygulamalar

YARGITAY 12. HUKUK DAİRESİNİN E. 2003/16647 K. 2003/21068 T. 28.10.2003 SAYILI KARARI

“... İcra takibinin dayanağı olan bononun lehdar hanesinde "Özel Ç Erkek Öğrenci Yurdu" sözcüklerinin yazılı olduğu görülmektedir. [e]T.T.K.'nun 688/5.maddesi gereğince bonoda lehdarın ad ve soyadının yazılı olması zorunludur. Lehdar, gerçek veya tüzel kişi olarak bonoda gösterilmez ise, dayanak belge bono olarak kabul edilemeyeceğinden [e]T.T.K.'nun 688/5. maddesinde öngörülen koşulları taşımayan bu belge nedeniyle borçlu hakkında kambiyo senetlerine özgü yolla takip yapılması mümkün değildir.

Yerleşik Yargıtay içtihatlarına göre lehdarın ünvanının eksik olarak bonoda ifade edilmesi ve lehdarın hükmi şahsiyetinin bulunduğu ciro şerhinden anlaşılması halinde, yukarıda açıklanan kuralın tamamlanmış olduğunun kabulü gerekir. Bu ilke alacaklı vekilinin cevap dilekçesi ekinde sunduğu Hukuk Genel Kurulu'nun 14.3.2001 tarih ve 2001/11-199 esas, 2001/244 sayılı kararında da vurgulanmıştır. Ancak, sözü edilen karardaki açıklamalar temyiz incelemesi yapılan olaya uygun değildir. Zira somut olayda lehdarın ünvanının bonoda kısaltılmış olarak yazılması söz konusu olmadığı gibi, hükmi şahsiyeti de yoktur. Borçlunun borcu kabulü ve İ.İ.K.'nun 170a/son maddesinin uygulanma olanağı da bulunmadığı için Merciiçe şikayet kabul edilerek İ.İ.K.'nun 170/a-2 maddesi gereğince takibin iptaline karar verilmesi gerekirken yazılı şekilde hüküm tesisi isabetsizdir...”

Uygulama Soruları

Yukarıda verilen Yargıtay kararını bononun şekil şartlarına ilişkin bilgileriz ışığında değerlendiriniz.

Bu Bölümde Ne Öğrendik Özeti

Bononun zorunlu ve ihtiyari şekil şartları açıklanmıştır. Açık bononun tanımlaması yapılmış ve bononun cirosu ile ilgili bilgiler verilmiştir. Bonoda zamanaşımı süresi ayrıca anlatılmıştır.

Bölüm Soruları

1) Görüldüğünde vadeli bir bono düzenleme tarihinden itibaren ne kadar sürede ödeme için ibraz edilir?

- A) 3 yıl
- B) 1 yıl
- C) 6 ay
- D) 1 ay
- E) 10 gün

2) Aşağıdakilerden hangisi bononun zorunlu şekil şartlarından değildir?

- A) Belirli bir meblağın kayıtsız şartsız ödenmesi vaadi
- B) Lehtar
- C) Düzenleme tarihi
- D) Muhatap
- E) "Bono" veya "emre yazılı senet" sözcüğünün senet metinde yer alması

3) Bono ile ilgili aşağıdaki ifadelerden hangisi yanlıştır?

- A) Bonoda kabul yoktur.
- B) Bononun asıl borçlusu düzenleyen (keşideci) olup hamil vadeyi geçirmiş olsa bile zamanaşımı süresi içinde keşideciye başvurabilir.
- C) Düzenleme yerinin gösterilmemesi halinde, düzenleyenin adının (imzasının) yanındaki yer düzenleme yeri sayılır.
- D) Bono, sadece tam ciroyla devredebilir, beyaz ciroyla devredilemez.
- E) Senet metninde "bono" veya "emre yazılı senet" kelimesi yer almalıdır.

4) Vadesi yazılmamış olan bir bono için aşağıdakilerden hangisi doğrudur?

- A) Bono geçersizdir.
- B) Mahkeme kararıyla bono geçerli hale gelir.
- C) Mutlak def'i oluşturur.
- D) Bono geçerlidir, ancak ödenmez.
- E) Bono geçerlidir, görüldüğünde vadeli sayılır.

5) Düzenleyen ile lehtarın, düzenleyenin imzası dışındaki zorunlu unsurların sonradan (ödeme için ibraza kadar) doldurulması konusundaki doldurma anlaşması uyarınca verilen geçerli bonoya ne denir?

- A) Hamiline yazılı bono
- B) Kısmi bono
- C) Açık bono
- D) Eksik bono
- E) Geçersiz bono

6) Bono ile ilgili bilgilerden hangisi yanlıştır?

- A) Muhatap kabulde birlikte asıl borçlu sıfatını devralır.
- B) Kanunen emre yazılı senettir.
- C) Nama ve emre düzenlenebilir.
- D) Hamiline düzenlenemez.
- E) Bononun asıl borçlusu düzenleyendir.

7) Aşağıdakilerden hangisi bonoya konulabilecek vade türlerinden değildir?

- A) Görüldüğünde vade
- B) Görüldükten belirli bir süre sonra vade
- C) Alternatifli/Değişken vade
- D) Düzenleme (keşide) gününden belirli bir süre vade
- E) Belirli bir günde vade

8) Bonoda senet metninde değişiklik ile ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Senet metninde değişiklikten söz edilebilmesi için her şeyden önce değişiklikten sonra da şeklen geçerli bir bono mevcut olmalıdır.
- B) Değişiklik, bononun metninde meydana gelmelidir.
- C) Değişiklik, senet metnindeki mevcut şekil şartlarında değişiklik yapılmasıdır.
- D) Değişiklik sonucunda bononun kambiyo senedi (kıymetli evrak) niteliğini yitirmesi halinde, şartları varsa kıymetli evrakın ziyaı nedeniyle iptal davası açılması imkânı ortaya çıkabilir.
- E) Açık bononun anlaşmaya aykırı doldurulması, senet metninde değişiklik yapılması niteliğindedir.

9) Bir bononun vadesinde ödenmemesi halinde diğer bonoların muaccel olacağını öngören kayda ne ad verilir?

- A) Bedeli nakden alınmıştır kaydı
- B) Muacceliyet kaydı
- C) Faiz kaydı
- D) Cezai şart kaydı
- E) Teminat kaydı

10) Aşağıdakilerden hangisi bononun asıl borçlusudur?

- A) Düzenleyen
- B) Kabul eden muhatap
- C) Ciranta
- D) Avalist
- E) Lehtar

CEVAPLAR: 1) B 2) D 3) D 4) E 5) C 6) A 7) C 8) E 9) B 10) A

10.EK; POLİÇE VE BONODAN BAŐLİCA FARKLARI, UNSURLARI

Bu Bölümde Neler Öğreneceğiz?

10.1.Genel Olarak Çek

10.2.Çek Düzenlenmesinin Ön Koşulları

10.3.Çekin Şekil Şartları

10.4.Çekte Lehdarın Zorunlu Unsur Olmaması

10.5.Çek Kanunu'na Göre Aranılan Ancak Eksikliği Çekin Geçerliliğini Etkilemeyen Kayıtlar

10.6.Tacir Çeki ve Matbu Hamiline Yazılı Çek

Bölüm Hakkında İlgi Oluşturan Sorular

1. Hangi tür bankalarda çek hesabı açılabilir ve çek anlaşması yapılabilir?
2. Çekin unsurları nelerdir?
3. Çekte lehdar zorunlu mudur?

Bölümde Hedeflenen Kazanımlar ve Kazanım Yöntemleri

Konu	Kazanım	Kazanımın nasıl elde edileceği veya geliştirileceği
Genel Olarak Çek	Çek hakkında genel fikir edinmek	Okuyarak
Çek Düzenlenmesinin Ön Koşulları	Çek düzenlemek için gereken ön şartları öğrenmek	Okuyarak
Çekin Şekil Şartları	Çekte bulunması gereken unsurları öğrenmek	Okuyarak
Çekte Lehdarın Zorunlu Unsur Olmaması	Çekte lehdarın neden zorunlu unsur olmadığını anlamak	Okuyarak
Çek Kanunu'na Göre Aranılan Ancak Eksikliği Çekin Geçerliliğini Etkilemeyen Kayıtlar	Çekte bulunması zorunlu olmayan unsurları öğrenmek	Okuyarak
Tacir Çeki ve Matbu Hamiline Yazılı Çek	Tacir çeki ve matbu hamiline yazılı çeki kavram olarak öğrenmek	Okuyarak

Anahtar Kavramlar

- **Banka**
- **Çek anlaşması**
- **Karşılık**
- **Çek hesabı**
- **Tacir çeki**
- **Hamiline yazılı çek**

GİRİŞ

Ticari hayatta en çok kullanılan kambiyo senetlerinden biri de çekdir. Çekle ilgili Türk Ticaret Kanunu dışında ayrıca Çek Kanunu'nda da özel düzenlemeler mevcuttur. Bu derste çek ile ilgili genel prensipler, düzenlenmesi ve şekil şartları incelemiştir.

10.1. GENEL OLARAK

Çek, kambiyo senetlerinin üçüncüsüdür. Çekte **üçlü bir ilişki mevcuttur**. Çek düzenleyen kişi, muhataba (daima bir bankadır), senette belirtilen belirli bir meblağı senedin yetkili hamiline ödemesini emreder. Bu talimat, muhataba çekin karşılığını ödeme yetkisinin verilmesini içerir. Yetkili hamil ise çekin karşılığını tahsil etme yetkisini iktisap eder.

Çek, Türk Ticaret Kanunu'nda (TTK) 780 vd. maddelerde düzenlenmiştir. Bununla birlikte 5941 sayılı Çek Kanunu'nda (ÇekK) da birçok diğer konu yanında, özellikle çekin ibraz edilmesine, ödenmesine ve karşılıksız çek düzenlemekten dolayı idari yaptırım sorumluluğuna ilişkin bazı hükümler vardır. Özetle Çek Kanunu'nun amacı, çek defterlerinin içeriklerine, çek düzenlenmesine, kullanımına, çek hamillerinin korunmalarına ilişkin esasları ve çekin karşılıksız çıkması hâlinde ilgililer hakkında uygulanacak yaptırımları belirlemektir (ÇekK m. 1).

Çek, hukuki niteliği açısından poliçeye benzetilmektedir. Çünkü çekte de bir havale ilişkisi mevcuttur.

Çekin poliçeden farkları ise şu noktalarda toplanmaktadır: Türkiye'de ödenecek çeklerde muhatap, ancak bir banka olabilir (TTK m.782/1). Diğer bir kimse üzerine düzenlenen çek, yalnızca havale hükmündedir (TTK m.782/2). Poliçeden farklı olarak çekte, muhatabın kabulü işlemi yoktur. Aksine çekte kabul işlemi yapılması kanunen yasaklanmıştır. Yani **çekte, “kabul yasağı” söz konusudur (TTK m.784)**. Bu nedenle çek üzerine her nasılsa yazılan kabul bir kabul kaydı, “yazılmamış” sayılır (TTK m.784).

Çekte vade yoktur. Çek görüldüğünde ödenir (TTK m.795/1). Çekin görüldüğünde ödeneceği kuralına aykırı herhangi bir kayıt (örneğin çekin üzerine yazılacak belirli bir vade kaydı) yazılmamış hükmündedir. Hâlbuki poliçede (ve bonoda) dört tür vadeden birinin bulunması mümkün ve geçerlidir.

Türk Ticaret Kanunu sisteminde, çek bir ödeme aracıdır. Oysa poliçe, aynı zamanda bir kredi aracı olarak da işlev görür. Fakat hemen belirtelim ki Çek Kanunu bu konuda yeni bir düzenleme getirmiş ve çeki de bir “kredi aracı” hâline dönüştürmüştür. Çünkü Çek Kanunu'ndaki yeni düzenleme, hemen yukarıda açıklanan “çekte vade olmayacağı” kuralının

aksine, bir anlamda “vadeli çek” düzenlenebilmesini kabul etmiştir. Çek Kanunu’ndaki mevcut düzenlemeye göre çekte yine vade bulunmamakla birlikte, ileri düzenleme tarihi, “vade gibi” işlev görebilmektedir.

10.2. ÇEK DÜZENLENMESİNİN ÖN KOŞULLARI

Çek düzenlemenin iki adet ön koşulu vardır. Dolayısıyla çek düzenlenirken bu ön koşullara uyulması önem taşır. Bunlar “*karşılık*” ve “*çek anlaşması*”dır (TTK m.783/1, 2).

10.2.1. Karşılık

Çekin ibrazında ödenebilmesi için, düzenleyenin muhatap nezdinde üzerinde tasarrufa yetkili olduğu bir “karşılık” bulunmalıdır. Bu husus, Türk Ticaret Kanunu’nda “*Bir çekin düzenlenmesi için muhatapın elinde düzenleyenin emrine tahsis edilmiş bir karşılık bulunması ... şarttır.*” denilerek ifade edilmiştir (TTK m.783/1).

Karşılık, kesin olarak ve fiilen muhataba yatırılmış bir meblağ, yani düzenleyenin muhatap nezdindeki hesabında bulunan “nakit para” olabilir. Eğer düzenleyenin muhatap nezdinde birden fazla hesabı varsa, karşılığın da “üzerine çek düzenlenen ve çek yaprağında numarası gösterilen” hesapta bulunması gerekir. Öyleyse düzenleyenin üzerine çek düzenlediği ve çek yaprağında da numarası gösterilen hesabı dışındaki diğer hesaplarında yeterli para bulunması, bu konuda (diğer hesaplardan çek yaprağında numarası gösterilen hesaba para transfer edilerek çekin ödenmesi veya ödenebilmesi hususunda) muhataba verilmiş özel bir yetki (örneğin virman talimatı) yoksa, çekin karşılığının bulunduğundan da söz edilemez.

Karşılık, genel olarak ve çoğu zaman düzenleyenin muhatap nezdindeki hesabında bulunan “nakit para”dır. Ancak böyle olması zorunlu değildir. Örneğin muhatap bankanın, bir başka kredi sözleşmesi uyarınca müşterisine (çek düzenleyene) kullanılabileceği bir kredi limiti mevcut olabilir. Hesapta fiilen hiç para olmamasına rağmen, bu kredi limiti de çekin karşılığını teşkil edebilir. Kredi limitini aşmayan çek bedeli, anılan karşılık üzerinden ödenebilir.

10.2.2. Çek Anlaşması

Çek düzenlenebilmesi için muhatap banka ile düzenleyen arasında, hemen yukarıda açıklanan “karşılık” üzerinde çek düzenleyerek tasarrufta bulunabilme konusunda bir anlaşmanın da bulunması gerekir. Bu anlaşmaya, “çek anlaşması” denilir.

Türk Ticaret Kanunu'nun ifadesinden yola çıkarak çek anlaşması, “düzenleyenin, karşılık üzerinde çek düzenlemek suretiyle tasarruf hakkını haiz olacağına dair muhatapla düzenleyen arasında yapılan açık veya zımni bir anlaşma” olarak tanımlanabilir (TTK m.783/1). Çek anlaşmasının tarafları, “düzenleyen” ile “muhatap(banka)”tır. Çekin lehtar veya sonraki hamilleri, çek anlaşmasına taraf değildirler ve çeki ellerinde bulundurmakla taraf da olmazlar.

Türk Ticaret Kanunu'nda çek anlaşmasının “açık veya zımni” olabileceği söylenerek, bu anlaşma için herhangi bir özel şekil şartı aranmamıştır. Oysa çek anlaşması, Çek Kanunu'nda özel şekil şartına tâbi kılınmıştır. Gerçekten **Çek Kanunu gereği çek hesabı, ilgilinin, vekilinin veya yasal temsilcisinin imzası olmadan açılmaz (ÇekK m.2/3)**. Şu durumda Çek Kanunu, çek anlaşmasını bir geçerlilik şekli (TBK m.12/2) olarak “yazılı şekil şartına” bağlamış görünmektedir (TBK m.14/1). Ancak Çek Kanunu'na göre “sonradan kabul edilen kanun” durumunda olan TTK m.783/1 uyarınca çek anlaşması açık veya zımni (yani “örtülü”) olarak kurulabileceğinden, Çek Kanunu'ndaki zorunluluğun geçerlilik şartı olduğunu kabul etmek mümkün değildir. Öte yandan Çek Kanunu'nda “Çek hesabı, ancak sahibinin veya yasal temsilcisinin yazılı talebi ya da mevduat veya katılım fonu zamanasını süresinin dolması üzerine kapatılabilir.” denilerek (ÇekK m.2/10), çek hesabının kapatılması açısından da hesap sahibinin (veya vekilinin) yahut yasal temsilcisinin yazılı talebinin arandığını da belirtelim.

Çek Kanunu uyarınca bankaların, hamiline yazılı çekler için sadece bu çeklere ilişkin işlemlerin işlendiği ayrı çek hesapları (hamiline yazılı çek hesabı) açması gerekir (ÇekK m.2/6).

Çek anlaşması kapsamında muhatabın asli edimi, sözleşmenin diğer tarafının (yani “düzenleyenin”) düzenlemiş olduğu “çek bedelini ödemek”tir. Düzenleyenin asli edimi ise, düzenlediği çekler açısından, bunları ödemeye yetecek “karşılığı bulundurmak”tır.

Önemle belirtelim ki muhatabın çek bedelini ödeme yükümlülüğü, çek düzenlenen hesapta yeterli karşılığın bulunması koşuluyla söz konusu olabilir. Karşılık yoksa muhatap bankanın sadece kanunda belirtilen asgari tutarı ödeme yükümlülüğü mevcuttur (ÇekK m.3/3a). Eğer çekin “kısmen” karşılığı varsa, muhatap bu kısmi karşılığı yetkili hamile ödemeye mecburdur (TTK m.783/2; ÇekK m.3). Kısmi karşılık hâlinde kanuni asgari ödeme yükümlülüğü bakımından Çek Kanunu m. 3/3b'ye göre işlem yapılır.

Bankaların her başvuruda bulunan müşterisi ile çek anlaşması yapması, yani isteyen tüm müşterilerine çek defteri vermesi söz konusu değildir. Çek Kanunu, bankalara çek hesabı açarken (çek anlaşması yaparken) bazı görev ve yükümlülükler yüklemiştir. Bankanın *araştırma yükümlülüğüne* ilişkin kuralları da içeren Çek Kanunu m. 2'de aşağıda belirtilen esaslar benimsenmiştir.

Her şeyden önce **çek defterleri bankalarca bastırılır** (ÇekK m.2/5) ve hesap sahibine verilir. İşte **bankalar, çek hesabı açtırmak isteyen çek hesabı açmak konusunda yasaklı olup olmadığını Çek Kanunu hükümlerine göre araştırırlar**. Ayrıca ilgili kişinin *ekonomik ve sosyal durumunun* belirlenmesinde gerekli *basiret ve özeni* gösterirler (ÇekK m.2/1).

Bankalar, çek hesabı açtırmak isteyenlerin yasaklılık durumuna ilişkin Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası kayıtlarını, açık kimliklerini saptamak için fotoğraflı nüfus cüzdanı, pasaport veya sürücü belgesi örneklerini, yerleşim yeri belgelerini, vergi kimlik numaralarını, tacir olanların ayrıca ticaret sicili kayıtlarını, esnaf ve sanatkâr olanların ise esnaf ve sanatkâr sicili kayıtlarını almak ve çek hesabının kapatılması hâlinde bunları, hesabın kapatıldığı tarihten itibaren on yıl süreyle saklamakla yükümlüdür. Yerleşim yeri yurt dışında bulunan kişiler, bankaya kendileri ile ilgili olarak Türkiye'de bir adres bildirmek zorundadır (ÇekK m.2/2). Çekin tamamen veya kısmen karşılıksız çıkması durumunda, düzenleyenin banka tarafından bilinen adresleri, talebi üzerine hamile verilir.

Çek düzenlemesi ve çek hesabı açması yasaklanan gerçek kişinin yönetim organında görev yaptığı, temsilcisi veya imza yetkilisi olduğu tüzel kişiye de çek defteri verilmez (ÇekK m.2/5).

Çek hesabı açılmasını veya mevcut çek hesabından çek defteri verilmesini isteyen kişi, her defasında tacir veya esnaf ve sanatkâr olup olmadığı ve kendisi hakkında çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı bulunmadığı hususunda bankaya yazılı beyanda bulunmak zorundadır. Tüzel kişiler adına verilecek beyannamede ayrıca, tüzel kişinin yönetim organında görev yapan, temsilcisi olan veya imza yetkilisi olan kişilerin çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı bulunmadığı belirtilmelidir (ÇekK m.2/3).

Hakkında çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı kararı verilmiş olan kişi, elindeki bütün çek yapraklarını ait olduğu bankalara iade etmekle yükümlüdür. Bu kişi adına yeni bir çek hesabı açılmaz (ÇekK m.5/6).

İşte muhatap, çek hesabı açarken Çek Kanunu'ndaki bu kurallar çerçevesinde müşterisinin durumunu araştırmak ve eğer çek hesabı açılmasına engel bir hâl varsa, bu müşterisine çek defteri vermemekle mükelleftir.

10.2.3. Çek Anlaşmasının ve/veya Karşılığın Bulunmaması

Çek anlaşması ve/veya karşılığın bulunmaması, buna rağmen düzenlenen çeki geçersiz kılmaz (TTK m.783/1). Dolayısıyla düzenleyen ile muhatap arasında çek anlaşmasının hiç yapılmamış olması veya mevcut anlaşmanın herhangi bir sebeple geçersiz olması ya da sonradan sona ermesi yahut muhatap nezdinde çekin karşılığının bulunmaması, gerekli zorunlu unsurları taşıyan bir çekin geçerliliği etkilemez.

Çek anlaşması bulunmakla birlikte karşılığı bulunmayan çeki ödeyen banka, düzenleyene kredi vermiş sayılır. Muhatap bu kredi alacağını düzenleyene başvurarak tahsil edebilir; yoksa ödediği hamilden geri isteyemez. Çek anlaşması bulunmamasına rağmen ibraz edilen çeki bankanın ödemesi, düzenleyenin havale talimatının örtülü (zımnî) olarak kabul edilmesi demektir ve yapılan ödeme yine geçerlidir.

10.3. ÇEKİN ŞEKİL ŞARTLARI

Bir senedin çek olarak kabul edilebilmesi için kanunda (TTK m.780) öngörülen şekil şartlarını taşıması gerekir. Daha önce de işaret ettiğimiz üzere çek defterleri bankalarca bastırılır (ÇekK m.2/5) ve hesap sahibine verilir. Şimdi bir çek örneği vererek, şekil şartlarını açıklayalım:

KAREKODLU ÇEK **TACİR** **Çek Raporu** Keşide Yeri: _____
Keşide Tarihi: _____
TL Kr.
BU ÇEK KARŞILIĞINDA _____ EMRİNE
YALNIZ _____
TÜRK LİRASI KURUŞ ÖDEYİNİZ.
İban No: _____
Müşteri No: _____
Vergi Kimlik No: _____
Çek No: _____
Çekin Basıldığı Tarih: _____
Keşidecinin Adı, Soyadı ve İmzası: _____

10.3.1. Çek Kelimesi

Bir senedin çek sayılabilmesi için senet metninde “çek” kelimesi yer almalıdır (TK 780/1a). Çek Türkçe’den başka bir dilde yazılmışsa, o dilde “çek” kelimesinin karşılığı olarak kullanılan kelimeyi içermelidir. Bankalar tarafından bastırılan matbu çeklerde, çek kelimesi de senette bulunur.

10.3.2. Belirli Bir Bedelin Ödenmesi İçin Kayıtsız ve Şartsız Havale

Çek, belirli bir bedelin ödenmesi için kayıtsız-şartsız havaleyi (ödeme emrini) içermelidir (TTK m.780/1-b). Havalenin (ödeme emrinin) şarta bağlanması, örneğin temel ilişkiden doğan borcun yerine getirilmesi koşuluna tâbi kılınması, çekin geçersizliği sonucunu doğurur.

Diğer taraftan çekte yer alacak bedelin “belirli” bir miktar para olması gerekir. Paradan başka bir şeyin bedel olarak gösterilmesi mümkün değildir. Aksi halde çek geçersiz olur. Bedelin açık ve kesin bir tutar olarak yazılması zorunludur; “belirlenebilir” olması yeterli değildir.

Bedelin mutlaka Türk Lirası olarak gösterilmesi mecburiyeti yoktur. Yabancı para üzerinden çek düzenlenmesi de geçerlidir (TTK 802). Çekin yabancı para ile ödenmesi şart koşulmuş ise bedeli, çekin ibraz günündeki Türk Lirası karşılığı ile ödenebilir. İbraz üzerine çek ödenmediği takdirde hamil, çek bedelinin dilerse ibraz, dilerse ödeme günlerindeki rayice göre Türk Lirası üzerinden ödenmesini isteyebilir (TTK m.802/1).

Çekte “aynen ödeme” kaydı varsa, çek bedelinin yabancı para üzerinden ödenmesi gerekir. Bu durumda hamil, Türk Lirası ile ödemeyi kabul etmek zorunda değildir (TTK m.802/3).

Poliçede bedelin çeşitli şekillerde gösterilmesine ilişkin TTK m.676, çekler hakkında da uygulanır (TK 818/1-b). Buna göre çek bedeli hem yazı hem de rakamla gösterilmişse ve iki bedel arasında fark varsa, yazı ile gösterilen bedele üstünlük tanınacaktır (TTK m.676/1). Eğer çek bedeli yalnız yazıyla veya yalnız rakamla birden çok kez gösterilmişse ve bu bedeller arasında fark varsa, “en az olan bedel” geçerli sayılacaktır (TTK m.676/2).

10.3.3. Muhatap

Çekin diğer bir zorunlu şekil şartı, “çeki ödeyecek kişinin”, yani “muhatabın” ticaret unvanının belirtilmesidir (TTK m.780/1c). Türkiye’de ödenecek çeklerde muhatap, sadece bir “banka” olabilir. Türk Ticaret Kanunu’nun çekle ilgili düzenlemelerinde yer verilen “banka” terimi ile

5411 sayılı Bankacılık Kanunu'na tabi olan kuruluşlar kast edilmektedir. Fakat ödeme yeri Türkiye dışında olan çekler hakkında “banka” teriminden hangi kuruluşların anlaşılacağı, ödeme yeri hukukuna göre belirlenir (TTK m.815). Nihayet belirtelim ki bankalar tarafından bastırılan matbu çek yapraklarında (ÇekK m.2/5), ilgili bankanın (muhatabın) ticaret unvanı senette bulunur.

10.3.4. Ödeme Yeri

Çekte ödeme yerinin de gösterilmesi gerekir (TTK m.780/1d). Ancak çekte ödeme yerine ilişkin açıklık yoksa muhatabın ticaret unvanı yanında gösterilen yer ödeme yeri sayılır (TTK m.781/2). Ödeme yerinin bir mülki birim (örneğin il ya da ilçe) olarak belirtilmesi yeterlidir; ayrıca bir de “adres” gösterilmesi şart değildir.

Muhatabın ticaret unvanı yanında birden fazla yer gösterildiği takdirde çek, ilk gösterilen yerde ödenir. Eğer bu şekilde bir açıklık yoksa ve başka bir kayıt da mevcut değilse, çek muhatabın iş merkezinin bulunduğu yerde ödenir (TTK m.781/2). Muhatabın iş merkezi, bankanın merkez şubesinin bulunduğu yerdir.

Çek Kanunu m.2/7b'de, çek hesabının bulunduğu banka şubesinin adının çek yaprağına yazılması öngörülmüştür. Bu hüküm gereği **çek yaprakları bastırılırken, muhatabın ticaret unvanı yanında, çek hesabının bulunduğu banka şubesinin adı da çek yaprağına yazılmaktadır. Buradan yola çıkılarak, uygulamada çekte ayrıca ve özel olarak ödeme yeri gösterilmemekte, dolayısıyla “çek hesabının bulunduğu banka şubesinin bulunduğu yer”, ödeme yeri olmaktadır.** Şu durumda, çekte söz konusu banka şubesinin adı yazılı olduğu sürece, ödeme yerinin bulunmaması durumu söz konusu olamaz.

10.3.5. Düzenlenme Yeri ve Tarihi

Çekin zorunlu unsurlarından bir diğeri de “düzenlenme yeri ve tarihi”dir (TTK m.780/1e). Düzenlenme yeri, çekte açık bir biçimde gösterilebilir. Düzenlenme yeri gösterilmeyen çek ise, düzenleyenin adı (ve soyadı) yanında yazılı olan yerde düzenlenmiş sayılır (TTK m.781/3). Burada da bir yer gösterilmemişse, senet çek olarak hüküm ifade etmez; yani çek sayılmaz (TTK m.781/1). Ayrıca çek üzerine sadece bir tane düzenlenme yeri yazılabilir. Birden fazla düzenlenme yeri gösterilemez. Böyle bir durum, çeki geçersiz kılar.

Ödeme yerinde olduğu gibi, düzenlenme yerinin de bir mülki birim (örneğin il ya da ilçe) olarak belirtilmesi yeterlidir. Buna ek olarak bir de “adres” gösterilmesi gerekmez. Diğer taraftan çek üzerine yazılacak düzenlenme yerinin gerçeği yansıtması zorunlu değildir. Bu nedenle, örneğin çek aslında İstanbul’da düzenlenmiş olmasına rağmen üzerine düzenlenme yeri olarak başka bir yerin yazılması mümkündür. Düzenlenme yeri olarak esas alınacak yer ise çekin gerçekte düzenlendiği yer değil, “çek üzerinde yazılı olan” yerdir.

Uygulamada düzenlenme yeri kısaltılarak yazılabilmektedir. **Düzenleme yerinin kısaltılarak yazılması hâlinde, bu kısaltmanın hiçbir duraksamaya yer vermeyecek şekilde anlaşılır olması gerekir.** Yani düzenlenme yerinin kısaltılarak yazılmış olması, tek başına çeki geçersiz kılmaz. Yine bono ile ilgili açıklamalarımızda değinildiği şekilde, “İst.” kısaltmasının İstanbul’u; “Ank.” kısaltmasının Ankara’yı; “Ş. Urfa”nın Şanlı Urfa’yı; “K. Maraş”ın Kahramanmaraş’ı; “G. Antep”in Gaziantep’i ifade ettiğinde duraksamaya yer bulunmadığından bu kısaltmalar geçerlidir. Buna mukabil örneğin “İzm.”; “Erz.”; “K. Eli”, “Ant.” gibi kısaltmalar, birden çok yeri çağrıştırdıklarından ve dolayısıyla hangi düzenleme yerini (şehri/mülki birimi) ifade ettikleri belli olmadığından çekin geçersizliğine yol açarlar.

Çekte düzenlenme tarihi de zorunlu şekil şartıdır (TTK m780/1e). Düzenlenme tarihi konulmamışsa, çek batıdır. Düzenlenme tarihi, gün ay ve yıl olarak gösterilir. Yılın kısaltılarak yazılması ve günün ve ayın yeri değiştirilerek yazılması, anlaşılır olmak kaydıyla geçerlidir (Örneğin 01.04.09 veya 09.19.2009 gibi). Düzenlenme tarihinin mümkün olan bir tarih olması da zorunludur. Örneğin 32 Mart 2009 olarak çekte yer alan bir tarih geçersizdir. Buna karşın ayın son günü kastıyla yazılan 29 Şubat, 30 Şubat, 31 Nisan, 31 Haziran, 31 Eylül, 31 Kasım tarihleri çeki geçersiz kılmaz, ayın son gününün düzenleme tarihi olduğu kabul edilir ve ibraz süreleri ona göre hesaplanır.

Çeke sadece bir tane düzenlenme tarihi yazılabilir. Birden fazla düzenlenme tarihini içeren çek batıdır. Yargıtay’ın görüşü ise farklı yöndedir. Yargıtay’ın iki tarihten ilkinin düzenlenme tarihi ve sonrakini de vade sayan kararları vardır (örneğin Yarg. 12. HD’nin 26.04.2001 tarihli ve 6458/7034 sayılı kararı). Yargıtay’ın bu görüşüne göre, çekteki ilk tarih düzenlenme tarihi olarak geçerlidir. Ancak çekte vade olmayacağı için, vade olarak kabul edilen bu ikinci tarih yazılmamış sayılır (TTK m.795/1).

Düzenlenme tarihinin, çekin fiilen düzenlendiği tarih ile örtüşmesi zorunlu değildir. Geriye doğru bir tarih veya uygulamada genellikle yapıldığı üzere ileri bir tarih (post date) atılarak çek

düzenlenmesi mümkün ve böyle ileri düzenlenme tarihli çekler de (kuşkusuz diğer zorunlu unsurları da taşıması kaydıyla) geçerlidir.

10.3.6. Düzenleyenin İmzası

Poliçede imzaya ilişkin kurallar, çek için de geçerlidir. Bu kapsamda çek, düzenleyen tarafından imzalanmalıdır. **İmza mutlaka el yazısı ile atılmalıdır.** Mühür, parmak basımı, elektronik imza veya başka şekillerde atılan imza yeterli değildir (TTK m.756, 818/1r, 1526/1]. İmza, senet metninin altına atılır. Böylece imzanın senet metnini kapsamaması sağlanır.

Bir senedin çek, en azından açık çek sayılabilmesi için düzenleyen tarafından imzalanması vazgeçilmez bir koşuldur. Ancak çekin üzerinde düzenleyene izafe edilebilecek bir imza şeklen mevcut olmasına rağmen bu imzanın sahte/taklit olması, imzaların bağımsızlığı ilkesi (TTK m. 677) gereği tedavül eden çekin geçerliliğine ve diğer borçluların (cirantaların, avalistlerin) sorumluluğuna engel olmayacaktır.

Çek hesabı sahibi gerçek kişi, kendisi adına çek düzenlemek ve imza etmek üzere bir başkasını temsilci veya vekil olarak tayin edemez. Gerçek kişinin temsilcisi veya vekili olarak çek düzenlenmesi hâlinde, bu çekten dolayı sorumluluk çek hesabı sahibine aittir (ÇekK m.5/3).

10.3.7. Banka Seri Numarası

Çekin zorunlu unsurlarından bir diğeri de banka tarafından verilen seri numarasıdır (TTK m.780/1g). Banka seri numarasının bulunmaması çeki geçersiz hale getirmektedir. Banka seri numarası bulunmayan bir senet çek olarak geçerlilik kazanmamaktadır. Ancak yabancı banka tarafından bastırılan çekler açısından bir istisna bulunmaktadır. TTK m. 781/4'e göre, yabancı banka tarafından bastırılan çeklerde, banka seri numarasının bulunmaması, senedin çek olarak geçerliliğini etkilememektedir.

Banka seri numarası, 15.07.2016 tarih ve 6728 sayılı Kanun ile yapılan değişiklik sonucu, çekin geçerlilik unsuru olarak düzenlenmiştir. Geçici madde 11 uyarınca, 31.12.2016 tarihinden sonra, bankalarca çek hesabı sahiplerine seri numarası içermeyen çek yaprağı verilemez. 31.12.2016 tarihinden önce basılan çeklerde ise bu unsur aranmaz. O halde, 31.12.2016 tarihinden önce basılan ancak banka seri numarası içermeyen çeklerin geçerliliği bu durumdan etkilenmeyecek, ancak bu tarihten sonra basılan çeklerin geçerli olabilmesi için banka seri numarasının bulunması gerekecektir.

10.3.8. Karekod

Çekin zorunlu unsurlarından sonuncusu, “karekod”dur (TTK m.780/1h). Çekin karekodu içermesi gerekmektedir. Aksi takdirde, karekod bulunmayan bir senet, çek olarak geçerlilik kazanamayacaktır. Ancak yabancı banka tarafından bastırılan çekler açısından bir istisna bulunmaktadır. TTK m. 781/4’e göre, yabancı banka tarafından bastırılan çeklerde, karekodun bulunmaması, senedin çek olarak geçerliliğini etkilememektedir

Çek alacaklıları, ellerinde bulunan çek ile çek hesabı sahibine ve bu çeki düzenleyenlere ilişkin verilere karekod aracılığıyla erişim sağlayabilecektir (TTK m.780/2). Karekodun içereceği bilgiler, TTK m.780/2’de sayılmaktadır. Buna göre, çek alacaklıları, bu bilgilere karekod sayesinde ulaşabilecek ve ona göre davranış sergileyeceklerdir. Karekod okutma ve bilgi paylaşım sistemi, Türkiye Bankalar Birliği Risk Merkezi tarafından oluşturulacaktır.

Karekod, 15.07.2016 tarih ve 6728 sayılı Kanun ile yapılan değişiklik sonucu, çekin geçerlilik unsuru olarak düzenlenmiştir. Geçici madde 11 uyarınca, 31.12.2016 tarihinden sonra, bankalarca çek hesabı sahiplerine karekod içermeyen çek yaprağı verilemez. 31.12.2016 tarihinden önce basılan çeklerde ise bu unsur aranmaz. O halde, 31.12.2016 tarihinden önce basılan ancak karekod içermeyen çeklerin geçerliliği bu durumdan etkilenmeyecek, ancak bu tarihten sonra basılan çeklerin geçerli olabilmesi için karekod bulunması gerekecektir.

10.4. ÇEKTE LEHTARIN ZORUNLU UNSUR OLMAMASI

Çekte lehtarın gösterilmesi, zorunlu şekil şartları arasında yer almaz. Çünkü poliçe ve bononun aksine **çek, hamiline yazılı olarak da düzenlenebilir.** Bu bağlamda çek, herhangi bir lehtar gösterilmeden açıkça “hamiline” yazılabilir (TTK 785/1c).

Ayrıca belirli bir kişi lehine “veya hamiline” kelimelerinin yahut buna benzer başka bir ibarenin eklenmesi ile düzenlenen çek de hamiline yazılı çek sayılır. Örneğin “Ahmet Korkmaz veya hamiline” ibareleri ile düzenlenen çek, hamiline yazılı bir çektir (TTK m.785/2). Nihayet **kimin lehine düzenlendiği gösterilmeyen, yani lehtar kısmı boş bırakılan bir çek de hamiline yazılı çek hükmündedir** (TTK m.785/3).

10.5. ÇEK KANUNU'NA GÖRE ARANAN ANCAK EKSİKLİĞİ ÇEKİN GEÇERLİLİĞİNİ ETKİLEMİYEN KAYITLAR

Bilindiği üzere çek defterleri bankalarca bastırılır (ÇekK m.2/5). İşte kanun gereği (ÇekK m. 2/7) çek defterinin her bir yaprağına:

- a) Çek hesabının numarası,
- b) Çek hesabının bulunduğu banka şubesinin adı,
- c) Çek hesabı sahibi gerçek kişinin adı ve soyadı, tüzel kişinin adı,
- ç) Çek hesabı sahibi gerçek veya tüzel kişinin vergi kimlik numarası ve
- d) Çekin basıldığı tarih

yazılmalıdır.

Ayrıca Çek Kanunu m. 2/8, tüzel kişi adına çek düzenleyen kişinin adı ve soyadının da düzenlenen çek üzerine açıkça yazılmasını zorunlu kılmaktadır.

Ancak kanunda (ÇekK m.2/9) açık olarak belirtildiği üzere, bu unsurlardan herhangi birinin çeki bastırılmamış olması, Türk Ticaret Kanunu'nda aranan zorunlu şekil şartlarını taşıyan çekin geçerliliğini etkilemez. Öyleyse **Çek Kanunu'nda sayılan bu kayıtlar, çekin zorunlu unsurlarından değildir.** Çek için aranan zorunlu şekil şartları Türk Ticaret Kanunu'nda (TTK m. 780-781) düzenlenmiş olup, bunlar yukarıda bir önceki başlık altında açıklanmıştır.

10.6. TACİR ÇEKİ VE MATBU HAMILİNE YAZILI ÇEK

Çek defterleri farklı renklerde basılmak suretiyle kullanan kişi ve kullanım amacına göre ayrıma tabi tutulmuştur. Bu ayırım hem ticari hayattaki çek dolaşımı sırasında çek hamillerine de bilgi vermesi açısından faydalı olmuştur. Bu ayırımın yapılmasını bir diğer önemli nedeni ise kayıtdışılığın önlenmesi ve denetime uygun hale getirmek amacıyla tacir olan-tacir olmayan kişilerin kullandıkları çekleri hamiline yazılı - ada yazılı şeklinde ayrıma tabi tutulmasıdır.

- **Lacivert Çek:** Tacir Çeki
- **Kırmızı Çek:** Hamiline Düzenlenen Tacir Çeki
- **Yeşil Çek:** Tacir Olmayan Gerçek Kişi Çeki

➤ **Kahverengi Çek:** Hamiline Düzenlenen Tacir Olmayan Kişi Çeki

Tacirin ticarî işletmesiyle ilgili iş ve işlemlerinde, tacir olmayan kişinin çek defterini kullanarak çek düzenleyen ve düzenleten kişi altı aydan iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

Bankaya gerçek dışı beyanda bulunan kişi, üç aydan iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Beyanname almadan veya beyannameye rağmen, hakkında çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı bulunan kişiye veya bu kişinin yönetim organında görev yaptığı veya temsilcisi ya da imza yetkilisi olduğu tüzel kişiye çek defteri veren banka görevlileri elli günden yüzelli güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır.

10.6.1. Tacir Çeki

Çek Kanunu, “tacir” sıfatına sahip olan kişiler ile tacir olmayan kimselere verilecek çeklerin birbirlerinden açıkça ayırt edilebilecek biçimde bastırılmasını öngörmektedir (ÇekK m.2/6). Tacir olan kişi ile tacir olmayanların düzenleyecekleri çeklerin birbirlerinden ayrılmasında, tacirlerin ticari işletmeleri ile ilgili ödemelerinde sadece tacir çeklerini kullanmalarının sağlanması düşüncesi yatmaktadır. Nitekim Çek Kanunu m. 7/1’de, “*Tacirin ticari işletmesiyle ilgili iş ve işlemlerinde, tacir olmayan kişinin çek defterini kullanarak çek düzenleyen ve düzenleten kişi altı aydan iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.*” hükmü getirilerek, tacirin ticari işletmesi ile ilgili iş ve işlemlerinde tacir çeki kullanmamasına hapis cezası yaptırımını getirilmiştir. Fakat tacirin ticari işletmesi ile ilgili bir işlemde tacir çekini değil de kendisinin kişisel çek defterini kullanmış olması, Türk Ticaret Kanunu’nda aranan unsurları (TTK m.780-781) taşıması kaydı ile böyle bir çekin geçerliliğini etkilemez (ÇekK m.2/9).

Öte yandan uygulamada tacir çeklerine daha çok güven duyulacağı düşüncesi ile Çek Kanunu m. 2/11’de, “*Esnaf ve sanatkâr odalarına kayıtlı olanlardan, tacir kişilere özgü çek hesabı açtıranlar hakkında bu Kanunun tacirlere ilişkin hükümleri uygulanır.*” düzenlemesi getirilmiştir. Böylece esnaf ve sanatkâr odalarına kayıtlı olanlara da tacirlere özgü çek hesabı açtırmak ve dolayısıyla tacir çeki kullanmak imkânı verilmiştir.

KAREKODLU ÇEK **TACİR** Keşide Yeri: .....
Keşide Tarihi: .....
TL Kr.

BU ÇEK KARŞILIĞINDA ..... EMRİNE
YALNIZ .....
TÜRK LİRASI ..... KURUŞ ÖDEYİNİZ.

Iban No: .....
Müşteri No: .....
Vergi Kimlik No: .....
Çek No: .....
Çekin Basıldığı Tarih: .....

Keşidecinin Adı, Soyadı ve İmzası:

10.6.2. Matbu Hamiline Yazılı Çek

Çek, diğer kambiyo senetleri olan poliçe ve bononun aksine, “hamiline” yazılı olarak da düzenlenebilir (TTK 785/1c). Çek Kanunu hamiline düzenlenecek çekler için sadece bu çeklere ilişkin işlemlerin işlendiği ayrı çek hesapları açılmasını, hamiline düzenlenecek çeklerin açıkça ayırt edilebilecek biçimde bastırılmasını ve bu çeklerde hamiline çek defteri yapraklarının kullanılmasını öngörmektedir (ÇekK m.2/6). Yine Çek Kanunu’na göre, çek yapraklarının üzerinde “*hamiline*” ibaresi matbu olarak yer alacaktır.

VakıfBank **TACİR OLMAYAN HAMİLİNE** Keşide Yeri : .....
Keşide Tarihi: ...../...../.....
0000 Merkez Şubesi / ANKARA
Tel : 0 312 999 05 55
Bu çek karşılığında ..... HAMİLİNE .....
yalnız ..... Türk Lirası ..... Kuruş ödeyiniz.
Vergi No: 987654321012 **ÖRNEKTİR - ÖRNEKTİR - ÖRNEKTİR**
Çek No: A 0000001 **ÖRNEKTİR - ÖRNEKTİR - ÖRNEKTİR**
Hesap No: 0000 0000 0000 0000 0001 2345 67 **ÖRNEKTİR - ÖRNEKTİR - ÖRNEKTİR**
www.vakifbank.com.tr

A0000001 **0000001 333 0000 00000000001234567**

Çek Kanunu uyarınca, “matbu hamiline” çek yaprağı kullanmaksızın çek düzenleyen kişi, bu aykırılığı içeren her bir çekle ilgili olarak Cumhuriyet savcısı tarafından idari para cezası ile cezalandırılacaktır (ÇekK m.7/9).

Tarih: ..... Tutarı: ..... TL Lehine:	VakıfBank İBİB YATIRIM MENKUL DEĞERLER A.Ş. 0000 Merkez Şubesi / ANKARA Tel : 0 312 999 05 55	TACİR HAMİLİNE	VakıfBank 0000001	Keşide Yeri : ..... Keşide Tarihi: ...../...../..... ..... TL ..... KR
	Bu çek karşılığında ..... HAMİLİNE ..... yalnız ..... Türk Lirası ..... Kuruş ödeyiniz.	Vergi No: 987654321012 Çek No: A 0000001 Hesap No: 0000 0000 0000 0000 0001 2345 67	Düzenleyenin Adı Soyadı ve İmzası ÖRNEKTİR - ÖRNEKTİR - ÖRNEKTİR ÖRNEKTİR - ÖRNEKTİR - ÖRNEKTİR www.vakifbank.com.tr	
A00000001	⑈0000001⑈ 333⑈0000⑈0000000001234567⑈			

Ancak tıpkı tacirin ticari işletmesi ile ilgili bir işleminde tacir çekini değil de kendisinin kişisel çek defterini kullanmış olması hâlindeki gibi, hamiline yazılı çek düzenlenirken matbu hamiline çek yapraklarının kullanılmamış olması da, ilgili çekin Türk Ticaret Kanunu'nda aranan unsurları (TTK m.780-781) taşıması kaydı ile, hamiline yazılı çekin geçerliliğini etkilemeyecektir (ÇekK m.2/9).

Uygulamalar

YARGITAY 12. HUKUK DAİRESİNİN E. 2003/24509 K. 2003/24374 T. 11.12.2003 SAYILI KARARI

“... [e]T.T.K.'nun 692.maddesinde, çekte hangi unsurların yazılı olacağı açıklanmıştır. lehdarın yazılıp yazılmaması ya da gerçek veya tüzel kişiliğinin bulunup bulunmaması belirtilen unsurlar dışında kaldığından, takip dayanağı belge aynı Kanununun 693/1.maddesi gereğince çek niteliğini taşımaktadır. Değerlendirilmenin bonolara benzer biçimde yapılması Yasaya uygun değildir. [e]T.T.K.'nun 697 /son maddesine göre ise; kimin lehine keşide edildiği gösterilmemiş olan bir çek, hamile yazılı çek hükmünde bulunmaktadır. Somut olayda çekin (M Elektronik) adına düzenlendiği ve arkadaki ilk cironun adı geçen firma sahibi tarafından yapıldığı tespit edilmiştir. Bu durumda çeki ciro ile eline geçiren takip alacaklısı yetkili hamil olup, şikayetin reddine karar vermek gerekirken kabulü isabetsizdir...”

Uygulama Soruları

Yukarıda verilen Yargıtay kararını çekte lehdarın zorunlu olup olmaması bakımından değerlendiriniz.

Bu Bölümde Ne Öğrendik Özeti

Çek düzenlenmesi için gereken ön şartlar ve çekin şekil şartları ayrıntılı bir şekilde anlatılmıştır. Tacir çeki ve matbu hamiline yazılı çekin tanımlamaları yapılmıştır.

Bölüm Soruları

1) Aşağıdakilerden hangisi yanlıştır?

- A) Çekte muhatap ancak bir banka olabilir.
- B) Çekte vade yoktur.
- C) Çekte kabul yasağı söz konusudur.
- D) Çekte ikili bir ilişkidir.
- E) Çek bir ödeme aracıdır.

2) I. Çek düzenlenebilmesi karşılık ve çek anlaşması ön şartlarına bağlanmıştır.

II. Çek anlaşması veya karşılığın bulunmaması çeki geçersiz kılar.

III. Çek anlaşmasında taraflar lehdar ve düzenleyendir.

IV. Çek anlaşmasında düzenleyenin asli edimi çek bedelini ödemektir.

Yukarıdaki ifadelerden hangisi/hangileri yanlıştır?

- A) Yalnız I
- B) I-II-III
- C) I-III-IV
- D) II-III-IV
- E) Yalnız III

3) Aşağıdakilerden hangisi çek için öngörülen şekil şartlarından değildir?

- A) Çek kelimesi
- B) Muhatap
- C) Ödeme yeri
- D) Düzenleme tarihi
- E) Elektronik imza

4) Aşağıdakilerden hangisi çekin zorunlu şekil şartları arasında yer almaz?

- A) Muhatap
- B) Lehdar
- C) Düzenleyenin imzası
- D) Ödeme yeri
- E) Düzenleme tarihi

5) I. Çek hesabının numarası

II. Çek hesabının bulunduğu banka şubesinin adı

III. Düzenleme yeri

IV. Çekin basıldığı tarih

V. Düzenleyenin imzası

Yukarıdakilerden hangisi/hangileri Çek Kanunu'nda sayılan ve zorunlu olmayan unsurlardandır?

- A) I-II-V
- B) I-III-IV
- C) III-V
- D) I-II-IV
- E) II-IV

6) Aşağıdakilerden hangisi yanlıştır?

- A) Esnaf ve sanatkâr odalarına kayıtlı kimseler kesinlikle tacir çeki kullanmazlar.
- B) Tacir, ticari işletmeleriyle ilgili ödemelerinde tacir çeki kullanır.

- C) Tacir çeki ile tacir olmayanlara verilen çekler birbirlerinden açıkça ayırt edilebilecek şekilde bastırılır.
- D) Tacirin, tacir çeki kullanması gereken yerde kişisel çekini kullanması çekin geçerliliğini etkilemez.
- E) Tacirin, tacir çeki kullanması gereken yerde kişisel çekini kullanması durumunda tacir Çek Kanunu uyarınca cezaya çarptırılır.

7) Çekte lehtar kısmının boş bırakılmasının hukuki sonucu nedir?

- A) Hamiline yazılı çek söz konudur.
- B) Eksik çek söz konudur.
- C) Karşılıksız çek söz konusudur.
- D) Çek geçersizdir.
- E) Çek geçerlidir ancak muhatap banka çeki ibraz edene ödememe hakkına sahiptir.

8) Çekte lehtarın adının yanına “veya hamiline” ifadesinin eklenmesinin hukuki sonucu nedir?

- A) Çeki geçersiz hale getirir.
- B) Çek geçerlidir ama ödenmez.
- C) Çeki hamiline yazılı hale getirir.
- D) Yazılmamış sayılır.
- E) Her hangi bir etkisi yoktur.

9) Aşağıdakilerden hangisi doğrudur?

- A) Çek karşılığının mevcut olmaması çeki geçersiz kılar.
- B) Çek anlaşması yapılmaksızın düzenlenen ve karşılığı olmayan çeki ödeyen banka, düzenleyene kredi vermiş sayılır.
- C) Çek anlaşmasının yapılmaması çeki geçersiz kılar.
- D) Çek anlaşması yapılmaksızın düzenlenen ve karşılığı olmayan çeki ödeyen banka, ödediği parayı hamilden geri isteyebilir.
- E) Hamiline yazılı çek düzenlenirken matbu hamiline yazılı çek yaprakları kullanılmazsa çek geçersiz olur.

10) Bir çekte birden fazla düzenleme tarihinin yer alması durumuna ilişkin aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Birden fazla düzenleme tarihi içeren çek batıldır.
- B) Birden fazla düzenleme tarihi içeren çeklerde Yargıtay ilk tarihi düzenleme tarihi olarak kabul etmektedir.
- C) Birden fazla düzenleme tarihi içeren çeklerde Yargıtay ikinci tarihi vade olarak kabul etmektedir.
- D) Yargıtay'ın ikinci tarihi vade olarak kabul eden görüşüne göre çeklerde vade olmayacağı için vade olarak kabul edilen ikinci tarih yazılmamış sayılır.
- E) Yargıtay birden fazla düzenleme tarihi bulunan çeklerin batıl olduğunu kabul etmektedir.

CEVAPLAR: 1) D 2) D 3) E 4) B 5) D 6) A 7) A 8) C 9) B 10) E

11.ÇEK KONULMASI YASAK OLAN KAYITLAR, DEVİR VE TEDAVÜL

Bu Bölümde Neler Öğreneceğiz?

11.1. Çekte Kayıtlar

11.2.Çeke Konulması Yasak Olan Kayıtlar

11.3.Çekin Devri

Bölüm Hakkında İlgi Oluşturan Sorular

- 1.Çekte muhatabın kabul beyanı geçerli midir?
- 2.Faiz kaydı çeki geçersiz kılar mı?
3. Hamiline yazılı bir çek nasıl devredilir?

Bölümde Hedeflenen Kazanımlar ve Kazanım Yöntemleri

Konu	Kazanım	Kazanımın nasıl elde edileceği veya geliştirileceği
Çeke Konulabilecek Kayıtlar	Çekte konulabilecek kayıtlar hakkında genel fikir edinmek	Okuyarak
Çeke Konulması Yasak Olan Kayıtlar	Çeke konulması yasak olan kayıtları öğrenmek	Okuyarak
Çekin Devri	Çekin nasıl devredileceğini ve tedavülünü öğrenmek	Okuyarak

Anahtar Kavramlar

- **Kabul Yasağı**
- **Garantili çek**
- **Banka çekı**
- **Teyitli çek**

GİRİŞ

Çek, zorunlu şekil unsurları bakımından, poliçeden (ve bonodan) farklı olması, çeke konulması yasak olan kayıtlar ile çekin devri ve tedavülü konularının ayrıca incelenmesini gerektirmektedir. Bu konulardaki farklılık esasen çekte ki kabul yasağı ile çekte lehdarın bulunmasının zorunlu olmaması yani çekin hamiline düzenlenebilmesinden kaynaklanmaktadır. Bu derste çeke konulması yasak kayıtlar, çekin devri ve tedavülü işlenmiştir.

11.1. ÇEKTE KAYITLAR

Kambiyo senetlerine bir takım ihtiyari kayıtlar konulabilir ve bunlar “isteğe bağlı olan” kayıtlar niteliğinde olup, yazılmamalarının senedin geçersizliği sonucunu doğurmaz. Bu kayıtların geçerli olup olmadıkları ise kayıtların içeriğine göre belirlenir.

Çek üzerine de çeşitli kayıtlar konulabilir. Fakat çek düzenlenirken tamamen bankalar tarafından bastırılıp müşterilere verilen “çek defterleri” kullanıldığından ve ayrıca çekte “vade” değil, esasen kısa olan “ibraz süreleri” söz konusu olduğundan (TTK m.795-796) uygulamada çeklere ihtiyari kayıtlar konulmasına çok nadiren rastlanmaktadır. Bu nedenle, zaten daha önce bono ile ilgili derslerimizde incelenen ihtiyari kayıtlar bu dersimizde tekrar edilmemiş; bunun yerine, özellikle de poliçe ve bonodan olan farklılığı sebebiyle “çekte konulması yasak olan kayıtlar” incelenmiştir.

Ayrıca “çekin devri ve tedavülü” başlığı altında nama, emre ve hamiline yazılı çeklerin devri işlenmiştir.

11.2. ÇEKE KONULMASI YASAK OLAN KAYITLAR

Çekte konulması yasak olan kayıtların çok büyük bir çoğunluğu çekin geçerliliğini etkilemez. Sadece bu kayıtlar yazılmamış sayılır. Anılan kayıtlar şu şekildedir:

11.2.1. Kabul Kaydı

Kanun koyucu, çeklerde muhatabın hiçbir şekilde kambiyo ilişkisine girmesini istememiş ve bu amaçla muhatabın kambiyo ilişkisine dâhil eden çeşitli işlemleri yasaklamış ve geçersiz saymıştır. Gerçekten de poliçeden farklı olarak çekte, muhatabın kabulü işlemi yoktur. Aksine çekte kabul işlemi yapılması kanunen yasaklanmıştır. Yani, çekte “kabul yasağı” söz konusudur (TTK m.784). İşte bu nedenle çek üzerine her nasılsa yazılan kabul bir kabul kaydı, “yazılmamış” sayılır (TTK m. 784).

11.2.2. Muhatabın Ciro

Poliçenin cirosuna ilişkin açıklamalarımızdan, temlik cirosunun “teşhis”, “temlik” ve “teminat” olmak üzere üç işlevinin bulunduğunu ve teminat işlevi gereği senedi temlik cirosu ile devreden kişinin, devralan hamile ve tedavül sonucunda senedi devralacak daha sonraki hamillere karşı senedin ödeneceğini tekeffül (garanti) etmiş olacağını biliyoruz. Poliçenin cirosuna ilişkin bu

hüküm çekler için de uygulanacağından (TTK m.685, 818/1d), çekin temlik cirosu ile devri hâlinde de aynı sonuç doğacak, dolayısıyla çeki devreden kişi, devralan hamile ve tedavül sonucunda senedi devralacak daha sonraki hamillere karşı bu çekin ödeneceğini tekeffül (garanti) etmiş olacaktır.

İşte muhatabın kendisi üzerine düzenlenmiş bir çeki ciro etmesine izin verilirse, temlik cirosunun teminat fonksiyonu aracılığı ile “kabul yasağı” dolanılmış olacak ve muhatap kambiyo ilişkisine girecektir. Kanun koyucu da bu şekilde kabul yasağının dolanılmasını engellemek için, çeklerde muhatabın cirosunun batıl olacağını açık bir biçimde düzenlemiştir (TTK m.789/2).

11.2.3. Aval Beyanı

Çekteki kabul yasağının dolanılmasını engellemek amacı ile muhatabın kendi üzerine düzenlenmiş bir çek üzerinde aval beyanında bulunması da yasaklanmıştır. Nitekim TTK m.794/1’de “Çekte yazılı bedelin ödenmesi, kısmen veya aval ile teminat altına alınabilir.” denildikten sonra, hemen ardından TTK m.794/2’de “Bu teminat, muhatap hariç olmak üzere üçüncü bir kişi veya çek üzerinde imzası bulunan bir kişi tarafından da verilebilir.” düzenlemesi getirilerek muhatabın çekin ödenmesini aval yolu ile temin edemeyeceği ifade edilmiştir.

Çünkü aval veren kişi kimin için taahhüt altına girmişse, aynen onun gibi sorumlu olur (TTK m.702/1, 818/1g). Eğer muhatabın çek üzerindeki aval beyanı geçerli kabul edilse idi, muhatap aval yolu ile kambiyo ilişkisine dâhil olmuş olacak ve kabul yasağı dolanılmış olacaktır. Şu durumda görülmektedir ki muhatabın çekle ilgili olarak yapacağı kabul, ciro ve aval işlemleri, Türk Ticaret Kanunu gereği geçerli değildir. Ancak bu kayıtlar, çekin geçerliliğini etkilemez.

Nihayet belirtelim ki muhatap tarafından çek üzerine konulabilecek borçlar hukukuna dayalı garanti veya kefalet gibi beyanlar ise, muhatapı kambiyo ilişkisine sokmaması koşulu ile geçerlidir. Şöyle ki, muhatap banka çeki kabul edip aval verememesine rağmen, çek bedelinin hesapta bulunduğu ve/veya ibraz sürelerinin sonuna kadar hesapta tutulacağına ilişkin vize ve/veya teyit verebilir. Başka bir anlatımla muhatap bankanın **vize ve teyit kaydı geçerlidir**.

11.2.4. Faiz Kaydı

Görüldüğünde veya görüldükten belirli bir süre sonra vadeli poliçe ve bonolara faiz (anapara faizi) kaydı yazılması mümkündür (TTK m.675, 778/2b). Fakat çekte öngörülen herhangi bir faiz (anapara faizi) şartı, yazılmamış sayılır (TTK m.786).

Çekte yer alan herhangi bir faiz şartının yazılmamış sayılacağına dair bu kural, belirli bir vadeye kadar anaparaya işletilebilen kapital (anapara) faizine ilişkindir. Çünkü çekte vade yoktur. Bununla birlikte çekte temerrüt faizine dair şart konulabilir. Temerrüt faizi, çekin süresinde ibraz edilmesine rağmen ödenmemesi üzerine işletilebilecek faiz türüdür.

11.2.5. Düzenleyenin Sorumsuzluk Kaydı

Poliçeye ilişkin TTK m.679, çekler hakkında da uygulanır (TTK m.818/1c). TTK m.679’da, *“Düzenleyen, poliçenin kabul edilmemesinden ve ödenmemesinden sorumludur. Düzenleyen, kabul edilmeme hâlinde sorumlu olmayacağını şart edebilirse de ödenmemeden sorumlu olmayacağına ilişkin kayıtlar yazılmamış sayılır.”* hükmü getirilmiştir. Bu nedenle, düzenleyenin çekte koyacağı “senedin ödenmemesi hâlinde sorumlu olmayacağına” yönelik bir kayıt yazılmamış sayılacaktır.

Çekte kabul işleminin söz konusu olmadığını öğrenmiştik. Dolayısıyla düzenleyenin çekin üzerine “kabul” ile ilgili olarak herhangi bir kayıt yazması zaten söz konusu olmayacaktır.

11.2.6. Çekin Geçerliliğini Etkileyen Yasak Kayıtlar

Çek ile ilgili daha önceki dersimizden, TTK m.780/1b gereği çekte “belirli bir bedelin ödenmesi için kayıtsız ve şartsız bir havale”nin yer alması gerektiğini biliyoruz. İşte bu kurala aykırı olarak yazılan, yani çekin ödenmesini herhangi bir koşula veya asıl (temel) borç ilişkisine bağlayan kayıtlar, buraya kadar incelediğimiz diğer yasak kayıtların aksine, çekin geçersizliğine yol açar.

11.3. ÇEKİN DEVRİ VE TEDAVÜLÜ

Çekin devri, çekin türüne göre değişir. Nama, emre ve hamiline yazılı çekler, farklı kurallara göre devredilebilirler. Şimdi sırayla bunları inceleyelim:

11.3.1. Nama Yazılı Çekin Devri

Kambiyo senetlerinin kanunen emre yazılı olduğunu ve nama yazılı hâle getirilebilmeleri için lehtarın adından sonra açıkça “emre değildir” veya “nama yazılıdır” şeklinde bir kayıt konulması gerekir (TTK m. 681, 778/1a, 788).

İşte bir çekin “emre yazılı değildir” kaydıyla veya buna benzer bir kayıtla belirli bir kişi lehine ödenmesi şart kılınırsa, bu çek nama yazılı hâle gelir (TTK m.785/1b). Nama yazılı çek, ancak alacağın devriyle (temlikıyla) devredilebilir ve bu devir, alacağın temlikinin hukuki sonuçlarını doğurur (TTK m. 788/2). Dolayısıyla nama yazılı çekler, “ciro” ile devredilemez. Bu nedenle nama yazılı bir çeki ciro ile devralan kişi de, “kural olarak” yetkili hamil sıfatını kazanamaz.

Öte yandan çek bir kıymetli evrak olduğu için, nama yazılı çekin devrinde yazılı bir temlik (devir) beyanına ihtiyaç olmasının yanı sıra, çek üzerindeki zilyetliğin devredilmesi de gerekir (TTK m.647/1). Çekin nama yazılı olmasının bir sonucu olarak, düzenleyen, bu çeki devralana karşı kişisel def'ilerini ileri sürebilir (TBK m.188).

11.3.2. Emre Yazılı Çekin Devri

Açıkça “emre yazılı” kaydıyla veya bu kayıt olmadan belirli bir kişi lehine ödenmesi şart kılınan bir çek, emre yazılı çektir ve ciro ve zilyetliğin geçirilmesiyle devredilebilir (TTK m.788/1). Ciro, düzenleyen veya çekten dolayı borçlu olanlardan herhangi biri lehine de yapılabilir. Bu kişiler çeki yeniden ciro edebilirler (TTK m.788/3).

Emre yazılı çekin ciro ile devredilmesi konusunda, poliçede yaptığımız açıklamalar burada da geçerlidir. Bununla birlikte tekrar etmek gerekirse, çekin cirosunun kayıtsız ve şartsız olması gereklidir. Ciro, şartlara tabi tutulmuşsa bunlar yazılmamış sayılır (TTK m. 789/1). Ayrıca kısmi ciro da batıldır (TTK m. 789/2). Yani çekte yazan tutarın bir kısmının ödeneceğine ilişkin yapılan ciro geçersizdir.

Çekte temlik ve tahsil cirosu şeklinde iki çeşit ciro yapılabilir. Temlik cirosu tam ciro veya beyaz ciro; tahsil cirosu, tam ciro şeklinde yapılmalıdır. Belirtelim ki, hamiline yazılı ciro da beyaz ciro hükmündedir (TTK m.789/3).

Ciro ile ilgili olarak, poliçeden farklı ve çeke özgü olan iki hususa işaret edelim:

Birincisi, çekin rehin cirosu ile el değiştirmesi mümkün değildir. Çünkü kanun koyucu, çekler için de uygulanacak poliçe hükümlerini sayarken, TTK m.818’de rehin cirosuna ilişkin TTK m.689’a gönderme yapmamıştır. İşte bu sebeple, **çekte rehin cirosu yapılamaz.**

İkincisi, bu dersimizde çeki konulması yasak kayıtları incelerken de gördüğümüz üzere TTK m.789/2 gereği **çeklerde muhatabın cirosu batıldır.** Yani muhatap, kendi üzerine düzenlenmiş bir çeki ciro edemez. Bundan başka, **TTK m.789/4’te, “muhatap lehine yapılan” yani “lehine ciro yapılan kişinin muhatap banka olarak gösterildiği” bir tam ciro, yalnız “makbuz” hükmünde sayılmıştır.** Böylece, muhatabın kendisine ciro edilen bir çeki tekrar tedavüle koyması engellenmiştir.

Eğer muhatabın birden fazla şubesi varsa ve ciro muhatap şubeden başka bir şube üzerine yazılmışsa, bu takdirde anılan şube, sadece çeki ödenmesi amacı ile üzerine çek düzenlenen şubeye ibraz edebilir ve yine “makbuz” hükmünde olacak bir ciro yapılabilir. Fakat çeki üçüncü kişilere devredemez. Zira muhatap şubeden başka bir şubenin çeki üçüncü kişilere devretmek amacı ile yapacağı bir ciro da batıl olacaktır (TTK m.789/2).

11.3.3. Hamiline Yazılı Çekin Devri

Çek, herhangi bir lehtar gösterilmeden açıkça “hamiline” yazılabilir (TTK m.785/1c). Ayrıca belirli bir kişi lehine “veya hamiline” kelimelerinin yahut buna benzer başka bir ibarenin eklenmesi ile (örneğin “*Ahmet Korkmazcan veya hamiline*” ibareleri konularak) düzenlenen çek de hamiline yazılı çek sayılır (TTK m.785/2). Kimin lehine düzenlendiği gösterilmeyen, yani lehtar kısmı boş bırakılan bir çek de hamiline yazılı çek hükmündedir (TTK m.785/3).

İşte açıkça hamiline yazılı olarak düzenlenen veya TTK m.785/2-3 gereği hamiline yazılı sayılan bir çekin devri için, “sadece çekin zilyetliğinin devri” yani “senedin teslimi” gerekli ve yeterlidir (TTK m.647/1). Dolayısıyla hamiline yazılı çekin devrinde, herhangi bir yazılı devir beyanına veya ciroya ihtiyaç yoktur.

Buna rağmen, yani devredilebilmesi için ciro edilmesi zorunlu olmamasına rağmen hamiline yazılı çek ciro edilirse, cirantanın çekin ödeneceğini tekeffül (garanti) ettiği kabul edilir. Gerçekten de TTK m.791’de, “*hamiline yazılı bir çek üzerine yapılan cironun, cirantayı, başvurma hakkına dair hükümler gereğince sorumlu kılacağı*” açıkça belirtilmiştir. Öyleyse hamiline yazılı çek üzerinde yapılacak bir cironun temlik ve teşhis işlevleri yoktur; sadece teminat işlevi vardır. Bunun sonucu olarak, hamiline yazılı bir çeki devrederken, aslında gerekli

olmamasına rağmen ciro eden kişi, çekin ödenmemesi hâlinde yetkili hamile karşı sorumlu olacaktır.

Son olarak belirtelim ki hamiline yazılı bir çekin bu şekilde ciro edilmesi, senedi “emre yazılı” hâle getirmez (TTK m.791). Değişik bir söyleyişle, hamiline yazılı çekin ciro edilmesi durumunda çek emre yazılı bir çeker dönüşmez. Yapılan ciro, sadece bu ciroyu yapan kişiyi (cirantayı) çekin ödenmemesi ihtimalinde yetkili hamile karşı sorumluluk altına sokar; yani bir “başvuru borçlusunu” yapar.

Uygulamalar

YARGITAY 12. HUKUK DAİRESİNİN E. 2010/21829 K. 2011/4799 T. 28.3.2011 SAYILI KARARI

“... Alacaklı M. Ö. vekili tarafından 8.3.2010 keşide tarihli çeke dayalı olarak keşideci İ. E. Ö. hakkında kambiyo senetlerine mahsus yol ile icra takibine geçildiği anlaşılmaktadır. Takip dayanağı çekin incelenmesinde, anılan çekin keşideci tarafından "K... Tekstil" adına keşide edildiği, ilk cironun keşideci tarafından yapıldığı ve M. K.'ın beyaz cirosunun ardından takip yapan alacaklının cirosunun bulunduğu görülmüştür.

[e]T.T.K.nun 692. maddesinde çekin unsurları sayılırken lehtarın gösterilmesine yer verilmemiştir. Bu sebeple lehtar çekin zorunlu unsuru olmayıp, çekte lehtarın yazılıp yazılmaması yada gerçek veya tüzel kişiliğinin bulunup bulunmaması çek vasfını etkilemez. T.T.K.nun 697. maddesine göre ise kimin lehine keşide edildiği gösterilmemiş olan bir çekin hamiline düzenlendiğinin kabulü gerekir.

Takip dayanağı çek "K... Tekstil" adına düzenlenmiş olup, bu ibarenin firma adı olmakla lehtarın hükmi şahsiyeti bulunmadığına göre, bu olgu kambiyo senedi vasfını etkilemez ise de çek hamiline yazılmış sayılır, bu durumda ilk cironun kimin tarafından yapıldığının bir önemi yoktur.

Öte yandan, [e]T.T.K.nun 700. maddesine göre çekin devri ciro ve teslimle mümkün olup, ciro, keşideci veya çekten dolayı borçlu olanlardan herhangi biri lehine de yapılabilir. Bu kimseler çeki yeniden ciro edebilirler. Çekin keşideciye ciro edildikten sonra, adı geçen ciro ile tedavülünün devamı mümkün olup, bu durum çekin kambiyo vasfını etkilemez.

[e]T.T.K.nun 702. maddesi uyarınca ise, "... ciro su kabil bir çeki elinde bulunduran kimse son ciro beyaz ciro olsa bile kendi hakkı müteselsil ve birbirine bağılı cirolardan anlaşıldığı takdirde yetkili hamil sayılır. Kambiyo senetleri ile ilgili hak sahipliğini ispat külfeti hakkındaki [e]T.T.K.nun 702. maddesinde, senedi elinde bulunduranın kendi hakkı müteselsil ve birbirine bağılı cirolardan anlaşıldığı takdirde selahiyetli hamil sayılacağı..." öngörülmüştür.

Açıklanan durum karşısında takip dayanağı çek yasal süresinde bankaya ibraz edildiğine ve ciro silsilesinde kopukluk bulunmadığına göre yetkili hamil olan alacaklının keşideci hakkında takip yapmasında yasaya aykırılık yoktur. O halde, mahkemece itirazın reddine karar verilmesi gerekirken yazılı gerekçe ile takibin iptali isabetsizdir...”

Uygulama Soruları

Yukarıda verilen Yargıtay kararını çeke ve devrine ilişkin bilgileriniz ışığında değerlendiriniz.

Bu Bölümde Ne Öğrendik Özeti

Çeke konulması yasak olan kayıtlar anlatılmış olup çekin devri ve tedavülü hakkında ayrıntılı bilgiler verilmiştir.

Bölüm Soruları

1) Çek üzerine konulabilen ve konulmaması senedin geçersizliği sonucunu doğurmayan kayıtlar aşağıdakilerden hangisidir?

- A) İhtiyari kayıtlar
- B) Zorunlu kayıtlar
- C) Yasak kayıtlar
- D) Gerekli kayıtlar
- E) Kabul kaydı

2) Aşağıdakilerden hangisi çeke konulması yasak olan kayıtlardan değildir?

- A) Kabul kaydı
- B) Muhatabın cirosu
- C) Aval beyanı
- D) Sorumsuzluk kaydı
- E) Düzenleme tarihi

3) “Çekte yer alan... faizi yazılmamış sayılırken, ... faizine ilişkin şart çeke konulabilmektedir.” Yukarıda noktalı yerlere aşağıdakilerden hangisi gelmelidir?

- A) Temerrüt – Anapara
- B) Bileşik – Basit
- C) Reeskont – Ticari
- D) Anapara – Temerrüt
- E) Kanuni – Anapara

4) 100.000 TL bedel ile keşide edilen çek lehdarın çocuğunu özel okula gönderme şartına bağlanmıştır. Söz konusu çekle ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

- A) Çek ve üzerindeki kayıt geçerlidir.
- B) Çek geçersizdir.
- C) Çek geçerlidir ancak üzerindeki kayıt geçersizdir.
- D) Çekin geçerliliği hakkında bu bilgiler ile yorum yapılamaz.
- E) Çekte bedel 50.000 TL olsaydı çek geçerli olurdu.

5) I. Nama yazılı çekler alacağın temlik hükümlerine göre devredilir.

II. Emre yazılı çekler ciro ve teslim ile devredilir.

III. Hamiline yazılı çekler sadece teslim ile devredilir.

IV. Hamiline yazılı çekler ciro ve teslim ile devredilir.

Yukarıdaki ifadelerden hangisi/hangileri yanlıştır?

- A) I-II-III
- B) II-III-IV
- C) Yalnız IV
- D) Yalnız III
- E) II-III

6) Aşağıdakilerden hangisi doğrudur?

A) Nama yazılı çekler ciro ile devredilir.

B) Nama yazılı çeki ciro ile devralan kimse yetkili hamil sıfatını kazanması için iyiniyetli olması gerekir.

C) Çekin emre yazılı hale gelmesi için üzerinde “nama değildir” şeklinde bir kayıt olması gerekir.

D) Nama yazılı çeklerde düzenleyen kişisel defilerini lehdarın çeki devrettiği devralan kişilere karşı da ileri sürebilir.

E) Nama yazılı çeklerde düzenleyen kişisel defilerini sadece lehdara karşı ileri sürebilir.

7) Ciro ile ilgili aşağıdaki ifadelerden hangisi yanlıştır?

A) Çeklerde ciro, temlik cirosu, tahsil cirosu ve rehin cirosu şeklinde yapılabilir.

B) Ciro kayıtsız ve şartsız olmalıdır.

C) Kısmi ciro batıldır.

D) Temlik cirosu tam ve beyaz ciro olarak yapılabilir.

E) Çeklerde muhatapın cirosu yasaktır.

8) “Çeklerde muhatap lehine yapılan ciro ... hükmündedir.”

Yukarıdaki ifadede noktalı yere aşağıdakilerden hangisi gelmelidir?

A) Temlik

B) Makbuz

C) Rehin

D) Tahsil

E) Beyan

9) Aşağıdakilerden hangisinin bir çek üzerinde aval beyanın bulunması yasaklanmıştır?

A) Düzenleyen

B) Ciranta

C) Lehdar

D) Hamil

E) Muhatap

10) Çekle ilgili aşağıdaki ifadelerden hangisi doğrudur?

A) Hamiline yazılı çek ciro edilirse çek emre yazılı bir çeke dönüşür.

B) Kimin lehine düzenlendiği gösterilmeyen çek emre yazılı çek sayılır.

C) Hamiline yazılı çekin devri zilyetliğin devri ve ciro ile mümkündür.

D) Hamiline yazılı çeki ciro eden kişi çekin ödenmemesi halinde yetkili hamile karşı sorumlu olacaktır.

E) Hamiline yazılı çek yazılı bir devir beyanıyla devredilir.

CEVAPLAR: 1) A 2) E 3) D 4) B 5) C 6) D 7) A 8) B 9) E 10) D

12.ÇEKTE İBRAZ SÜRELERİ VE ÇEKİN ÖDENMESİ

Bu Bölümde Neler Öğreneceğiz?

- 12.1.İbraz Süreleri
- 12.2.İbraz Sürelerinin Hesaplanması
- 12.3.İbraz Sürelerinin Hukuki Niteliği
- 12.4.İbraz Sürelerinin Geçirilmesinin Sonuçları
- 12.5.Çekte Vade Sorunu
- 12.6.Çekin Ödenmesi

Bölüm Hakkında İlgi Oluşturan Sorular

1. Alacağına karşılık bir çek devralan bir kişi bu çeki bankaya ne zaman ibraz edebilir?
2. Çekin tahsili için bir bankaya devretmemiz halinde çeki kim ibraz edecektir?
3. Çekin ibraz edilmesine rağmen ödenmemesi nasıl bir sonuç doğurur?
4. Çek ödenmezse sorumluluk kime aittir?

Bölümde Hedeflenen Kazanımlar ve Kazanım Yöntemleri

Konu	Kazanım	Kazanımın nasıl elde edileceği veya geliştirileceği
İbraz Süreleri	İbraz süreleri hakkında fikir sahibi olmak	Okuyarak
İbraz Sürelerinin Hesaplanması	İbraz sürelerinin nasıl hesaplanacağını öğrenmek	Okuyarak
İbraz Sürelerinin Hukuki Niteliği	İbraz sürelerinin hukuki niteliği hakkında bilgi sahibi olmak	Okuyarak
İbraz Sürelerinin Geçirilmesinin Sonuçları	İbraz süresi geçirilen çekin akıbetini öğrenmek	Okuyarak
Çekte Vade Sorunu ve Çek Kanunu Düzenlemesi	Çekte vade olup olmayacağını konusuna ve buna ilişkin mevzuata hakim olmak	Okuyarak
Çekin Ödenmesi	Çekin ödenmesi hakkında fikir sahibi olmak	Okuyarak

Anahtar Kavramlar

- **Hak düşürücü süre**
- **İbraz süresi**
- **Çekte vade**
- **Banka**
- **Takas odası**

GİRİŞ

Türk Ticaret Kanunu sisteminde çek bir ödeme aracıdır ve çekte teknik anlamda bir vade yoktur. Ancak Çek Kanunu'nun bu konuda getirdiği düzenleme uyarınca “çekte vade olmayacağı” kuralının aksine, bir anlamda “vadeli çek” düzenlenebilmesi kabul edilmektedir. Bu bağlamda Çek Kanunu'ndaki mevcut düzenlemeye göre çekte yine vade bulunmamakla birlikte, “ileri düzenleme tarihi” “*vade gibi*” işlev görebilmektedir. Bu hafta, çekte ibraz süreleri ile vade sorununu ve çekin ödenmesi konuları incelenmiştir.

12.1. İBRAZ SÜRELERİ

Çekin ibrazı için Türk Ticaret Kanunu'nda çeşitli süreler öngörülmüştür. TTK m.796'ya göre bir çek, **düzenlendiği yerde ödenecekse on gün; düzenlendiği yerden başka bir yerde ödenecekse bir ay içinde muhataba ibraz edilmelidir. Ödeneceği ülkeden başka bir ülkede düzenlenen çek, düzenlenme yeri ile ödeme yeri aynı kıtada ise bir ay ve ayrı ayrı kıtalarda ise üç ay içinde muhataba ibraz edilmelidir.** Bu bakımdan, bir Avrupa ülkesinde düzenlenip de Akdeniz'e sahili bulunan bir ülkede ödenecek olan ve aynı şekilde Akdeniz'e sahili olan bir ülkede düzenlenip bir Avrupa ülkesinde ödenmesi gereken çekler, aynı kıtada düzenlenmiş ve ödenmesi şart kılınmış sayılır.

Özetle, yukarıda açıklanan düzenlemeye göre çekte üç tür ibraz süresi vardır:

- Çekin **düzenlenme yeri ile ödeme yeri aynı** (İstanbul – İstanbul) ise, ibraz süresi **10 (on) gündür.**
- Çekin **düzenlenme ile ödeme yeri farklı** (İstanbul – Bursa) ise veya bunlar aynı kıtada farklı ülkelerde (İstanbul – Köln) ise, ibraz süresi **1 (bir) aydır.**
- **Avrupa ülkeleri ve Akdeniz'e sahili bulunan ülkeler** (Kahire – Roma), **aynı kıta** ülkeleri sayılır; yani **1 (bir) aydır.**
- Çekin **düzenleme yeri ile ödeme yeri ayrı kıtalarda** bulunan ülkelerde (İstanbul – Montreal)) ise, ibraz süresi **3 (üç) aydır.**

12.2. İBRAZ SÜRELERİNİN HESAPLANMASI

İbraz süreleri, çekte yazılı olan düzenlenme tarihinin ertesi günü başlar (TTK m.796/3). Düzenlenme yeri ile ödeme yerinin anlamları konusunda farklı yönde görüşler ve Yargıtay'ın kimi zaman değişen uygulamaları bulunmakla birlikte, genel kabul gören görüşe göre **“il sınırları”**nın esas alınması uygundur. Dolayısıyla bir çekin **“düzenlenme yeri ile ödeme yerinin farklı olması”** demek, bunların **“farklı illerde bulunması”** demektir. Örneğin düzenleme yeri Avcılar (İstanbul), ödeme yeri Tuzla (İstanbul) olan bir çekin ibraz süresi 10 günken, düzenleme yeri Pendik (İstanbul) ödeme yeri Gebze (Kocaeli) olan bir çekin ibraz süresi 1 aydır. Her ne kadar Pendik ile Gebze birbirlerine çok yakın olsalar da, her iki ilçe farklı il sınırları içinde kaldığından ibraz süresi 1 aydır.

İbraz süreleri hesaplanırken, **“çekin üzerinde yazılı olan düzenlenme yeri, düzenleme tarihi ve ödeme yeri”** esas alınır. Yani bir çekin hangi ibraz süresine tabi olacağı belirlenirken, isterse

çek aslında başka bir yerde düzenlenmiş olsun, “çek üzerinde yazılı olan düzenlenme yerine” bakılır. Örneğin bir çek aslında Tekirdağ’da düzenlenmiş olmasına rağmen, senedin üzerine düzenlenme yeri olarak “İstanbul” yazılmış olabilir. Böyle bir durumda bu çekin aslında Tekirdağ’da düzenlenmiş olmasının ibraz süresinin tespitinde hiçbir önemi yoktur. Bu çekin düzenlenme yeri olarak, senedin üzerinde yazılı bulunan “İstanbul” ibaresi dikkate alınacaktır.

Aynı şekilde çekin üzerinde gerçekte düzenlendiği tarih yerine başka bir tarihin (ve hemen hemen her zaman da gerçek düzenlenme tarihinden daha “ileri” olan) bir tarihin atılması mümkün ve böyle çeklerin ülkemizdeki uygulaması da son derece yaygındır. Bu gibi çeklere, “**ileri düzenlenme tarihli (postdate) çek**” denilir. İşte ibraz süresi hesaplanırken, tıpkı düzenlenme yerinde olduğu gibi, düzenlenme tarihi açısından da çekin düzenlendiği gerçek tarih değil; “çek üzerinde yazılı olan düzenlenme tarihi” dikkate alınır. Öyleyse, bir çek aslında 03.05.2015 tarihinde düzenlenmiş olmasına rağmen, senet üzerine düzenlenme tarihi olarak 26.02.2016 yazılmış ise, bu çekin ibraz süresinin birinci günü de 27.02.2016 olacaktır. TTK m.796/3’te “çekte yazılı olan düzenlenme tarihi”nden söz edilmesinin sonucu budur.

Bu açıklamalara paralel olarak, çekte ibraz süresi hesaplanırken, ödeme yeri olarak da yine “çek üzerinde yazılı olan ödeme yerine” bakılacaktır. Dolayısıyla hamilin çeki ödenmek üzere fiilen ibraz ettiği yerin, ibraz süresinin hesaplanmasında hiçbir anlam ve önemi yoktur. Örneğin ödeme yeri Ankara olan bir çekin, ödenmek üzere muhatap bankanın İstanbul şubesine ibraz edilmesi, çekin tâbi olduğu ibraz süresini hiçbir şekilde etkilemez ve değiştirmez.

Çekin ibrazı tatil günlerinde yapılamaz. Ancak bir iş gününde yapılabilir (TTK m.816/1). İbraz süresinin son günü pazara veya diğer bir tatil gününe rastladığı takdirde, bu süre onu izleyen ilk iş gününü kapsayacak kadar uzar. Sürenin hesaplanmasında aradaki tatil günleri süre hesabına dâhildir (TTK m.816/2).

12.3. İBRAZ SÜRELERİNİN HUKUKİ NİTELİĞİ

İbraz süreleri, “zamanaşımı” süreleri değildir; “**hak düşürücü**” sürelerdir. Dolayısıyla taraflar arasında yapılacak bir sözleşme ile değiştirilemezler. Yine işlemeye başlayan ibraz sürelerinin durması veya kesilmesi gibi bir durumda söz konusu olmaz.

12.4. İBRAZ SÜRELERİNİN GEÇİRİLMESİNİN SONUÇLARI

İbraz süresi içinde çeki ödeme için muhatap bankaya ibraz etmeyen hamil, düzenleyen de dâhil olmak üzere tüm sorumlulara karşı kambiyo hukukuna dayalı **başvurma hakkını kaybeder** (TTK m.808).

Düzenleyenin muhataba yönelttiği ve ibraz süresi dolan çekin ödenmemesine yönelik bir tür talimat niteliğinde olan çekten cayma beyanı, ancak ibraz süresi geçtikten sonra hüküm ifade eder (TTK m.799/1). Eğer çekten cayılmamışsa, muhatap, ibraz süresinin geçmesinden sonra da çeki ödeme yetkisine sahiptir (TTK m.799/2).

İbraz süresinin geçmesinden sonra yapılan bir ciro, ancak alacağın temlikinin (devrinin) sonuçlarını doğurur (TTK m.793/1).

Nihayet süresi içinde ibraz edilmeyen bir çek hakkında, Çek Kanunu'nda öngörülen idari yaptırımın uygulanması da mümkün değildir (ÇekK m.5/1). Zira süresi içinde ibraz edilmeyen çekin karşılıksız kaldığı da söylenemez.

12.5. ÇEKTE VADE SORUNU VE ÇEK KANUNU DÜZENLEMESİ

Çek Kanunu'nda yer alan Geçici 3/5. maddeye göre, **ileri düzenleme tarihli çekin, üzerinde yazılı düzenlenme tarihinden önce, ödenmek için muhatap bankaya ibrazı geçersizdir**. Bu geçici kanuni düzenleme, **31.12.2020** tarihine kadar geçerli olacaktır. Dolayısıyla anılan tarihe kadar, yani 31.12.2020 tarihine kadar, “çekin görüldüğünde ödeneceğine” yönelik TTK 795/1'deki ve “düzenlenme günü olarak gösterilen günden önce ödenmek için ibraz olunan çekin ibraz günü ödeneceğine” dair TTK 795/2'deki kurallar uygulan(a)mayacaktır.

Buna göre, anılan tarihe kadar olan süreçte ileri düzenlenme tarihli bir çek, üzerinde yazılı bulunan düzenlenme tarihinden önce ödeme için muhatap bankaya ibraz edilirse, çekin karşılığı bulunsun veya bulunmasın, bu çek ödenmeyecek; çek, hiçbir işleme tâbi tutulmaksızın hamile iade edilecektir. Zira Çek Kanunu'nun hemen yukarıda aktarılan 3/5. maddesi, 31.12.2020'ye kadar, ileri düzenlenme tarihli çeklerin, üzerlerinde yazılı düzenlenme tarihlerinden önce ödenmeleri için muhatap bankaya ibrazlarını açıkça “geçersiz” saymaktadır.

31.12.2020 tarihinden sonra ise, ileri düzenlenme tarihli çekler açısından durum şöyle olacaktır: **İleri düzenlenme tarihli çekin**, üzerinde yazılı bulunan düzenlenme tarihinden önce

muhatap bankaya ibraz edilip karşılıksız çıkması hâlinde, bu çekle ilgili ***hukuki takip yapılamayacaktır*** (ÇekK m.3/8-c.1). Anılan çekle ilgili hukuki takip yapılabilmesi için, çek üzerinde yazılı bulunan düzenlenme tarihinin gelmesi beklenecek, bu tarih geldikten sonra çek kanuni ibraz süresi içinde bankaya ibraz edilerek ve “karşılıksızdır” işlemine tâbi tutulacak ve ancak bundan sonra çekin hukuki takibe konu edilmesi mümkün olacaktır (ÇekK m.3/8-c.2).

Şu durumda 31.12.2020 tarihinden sonra, ileri düzenlenme tarihli bir çekin hamili, esasen çeki üzerinde yazılı bulunan düzenlenme tarihinden önce de ibraz edebilecek ve bu çekin (kısmen veya tamamen) karşılığı varsa, çek muhatap banka tarafından ödenecektir (TTK m.795/2; ÇekK m.3/1). Fakat eğer çekin kısmen veya tamamen karşılığı yoksa hamil bu çekle ilgili hukuki takip yapamayacak, takibi yapabilmek için çekin üzerine yazılı bulunan düzenlenme tarihinin gelmesini bekleyecek ve bu tarihten itibaren işlemeye başlayacak ibraz süresi içinde çeki tekrar muhatap bankaya ibraz edip ödeme isteyecektir. İşte bu ibrazdan da bir sonuç alınamazsa çekle ilgili olarak “karşılıksızdır” işlemi yapıldıktan sonra hamil çeki hukuki takibe konu edebilecektir.

Görülmektedir ki Çek Kanunu’nun bu düzenlemeleri, çeki adeta bir “kredi aracı” hâline dönüştürmüştür. Çünkü bu yeni hükümler ile bir anlamda “vadeli çek” düzenlenebilmesi kabul edilmiş olmaktadır. Çekte -yeni düzenlemeye göre- yine vade bulunmamakla birlikte, ileri düzenlenme tarihi, “*vade gibi*” işlev görebilmektedir.

12.6. ÇEKİN ÖDENMESİ

12.6.1. Ödemeye İlişkin Genel Kurallar

Çekin, kanuni süresi içinde muhataba ödeme için ibrazı gerekir. Eğer çekten cayılmamışsa, ibraz süresi geçmiş olsa dahi muhatapın ibraz edilen çek bedelini ödeme yetkisinin bulunduğunu (TTK m.799/2) bir önceki başlık altında yapılan açıklamalarda öğrenmiştik.

Karşılığı bulunan çek, hesabın bulunduğu muhatap bankanın ***herhangi bir şubesine*** ibraz edilebilir. Çek, hesabın bulunduğu şubeden başka bir şubeye ibraz edildiğinde, o şubece “***karşılığı sorulmak***” (provizyon) suretiyle ödenir (ÇekK m.3/1). Yani ödeme için ibrazın mutlaka çekte yazılı olan ödeme yerinde veya muhatapın belirli bir şubesine yapılması zorunlu değildir.

Banka tarafından hamilin *yetkili hamil* olup olmadığı ve *kimliği* saptandıktan sonra ödeme yapılır. Muhatap, kendisine ibraz edilen emre yazılı bir çeki ödemedenden önce, ciroların arasında düzgün bir zincirin (teselsülün) mevcut olup olmadığını incelemeye mecburdur. Ancak muhatap, ciranta imzalarının doğruluğunu/gerçekliğini araştırmak zorunda değildir (TTK m.801). Çek Kanunu m. 3/1’de ayrıca vergi kimlik numarasının saptanması da aranmakta ise de bu zorunluluk, ödemenin geçerlilik şartı değildir. Ödeme, çekin muhatap bankaya iadesi karşılığında yapılır.

Düzenleyenin, tedavül eden çekin kendisinin veya bir üçüncü kişinin elinden rızası dışında çıktığı iddiası ile muhatap bankaya ödemedenden men talimatı vermesi (çekin ödenmemesini istemesi), muhatap banka için bağlayıcı değildir. Bununla birlikte çek rızası dışında elinden çıkan -örneğin çeki çaldıran ya da kaybeden- hak sahibi, çekin iptali için dava açabilir.

Çekin tedavüle çıkarılmasından sonra, düzenleyenin ölümü, medeni haklarını kullanma ehliyetini kaybetmesi veya iflası çekin geçerliliğini etkilemez (TTK m.800).

Çekin bir takas odasına ibrazı, ödeme için ibraz yerine geçer (TTK m.798). *Takas odası*, belirli bir şehirdeki bankaların karşılıklı olarak birbirlerine ödeyecekleri çeklerin *takas yoluyla ödenmesi* için banka temsilcilerinin bir araya gelmesi ile teşkil edilir.

12.6.2. Muhatabın Ödeme Yükümlülüğü

Çekte muhatap tarafından kabul işlemi yapılması söz konusu değildir. Çekte “kabul yasağı” vardır ve muhatap banka çeki kabul ederek kambiyo ilişkisine dâhil olamaz. Çeke her nasılsa yazılan bir kabul şerhi ise yazılmamış sayılır; yani geçersizdir (TTK m.784).

Bununla birlikte muhatap banka, *kanun gereği* (ÇekK m.3/1) karşılığı tamamen veya kısmen mevcut olan çeki, *yetkili hamile ödemek zorundadır*. Muhatabın karşılığı ödeme borcu, kambiyo ilişkisinden ayrı olarak, kanundan doğan bir borçtur. Aksine hareket, muhatabı hamile karşı sorumlu kılar.

Muhatap, yabancı para üzerinden düzenlenen çekleri, ibraz günündeki değerine göre ülke parası (Türk Lirası) ile ödeyebilir (TTK m.802/1). Fakat çekte “aynen ödeme” kaydı varsa, çek bedelinin yabancı para üzerinden ödenmesi gerekir. Bu durumda hamil, Türk Lirası ile ödemeyi kabul etmek zorunda değildir (TTK m.802/3).

Çekin **karşılığının hiç mevcut olmaması** hâlinde bile muhatap banka, **kanunda belirtilen asgari tutarı** ödemekle yükümlüdür. Çek Kanunu m.3/3a ve “Çek Defterlerinin Baskı Şekline, Bankaların Hamile Ödemekle Yükümlü Olduğu Miktar ile Çek Düzenleme ve Çek Hesabı Açma Yasağı Kararlarının Bildirilmesine ve Duyurulmasına İlişkin Tebliğ” m.4/1a gereği muhatap banka, ibraz eden -düzenleyen dışındaki- hamile, süresinde ibraz edilen ve karşılığı bulunmayan her çek yaprağı için (2018 bakımından);

- Çek bedeli 1600 TL veya üzerinde ise 1600 TL,
- Çek bedeli 1600 TL'nin altında ise çek bedelini

ödemekle yükümlüdür.

Çekin **karşılığının kısmen var olması** hâlinde de muhatap, bu kısmi karşılığı ve şartları varsa kanunen ödemekle yükümlü olduğu tutarı ödemek mecburiyetindedir. Nitekim Çek Kanunu m.3/3b ve “Çek Defterlerinin Baskı Şekline, Bankaların Hamile Ödemekle Yükümlü Olduğu Miktar ile Çek Düzenleme ve Çek Hesabı Açma Yasağı Kararlarının Bildirilmesine ve Duyurulmasına İlişkin Tebliğ” m.4/1b uyarınca muhatap banka, ibraz eden -keşideci dışındaki- hamile, süresinde ibraz edilen ve kısmi karşılığı bulunan her çek yaprağı için (2018 bakımından),

- Çek bedeli veya altında ise çek bedelini aşmamak koşuluyla, kısmi karşılığı 1600 TL'ye tamamlayacak bir miktarı,
- Çek bedeli 1600 TL'nin üzerinde ise, çek bedelini aşmamak koşuluyla, kısmi karşılığa ilâve olarak 1600 TL'yi

ödemekle yükümlüdür.

Bu ödeme, banka ile hesap sahibi arasındaki bir borç ilişkisine dayanır. Kanun, bu borç ilişkisinin, hesap sahibi ile muhatap banka arasında çek defterinin teslimi sırasında yapılmış olan **dönülemeyecek bir gayri nakdi kredi sözleşmesi** niteliğinde olduğunu öngörmektedir (ÇekK m.3/3).

Uygulamalar

YARGITAY 11. HUKUK DAİRESİNİN E. 2015/3437 K. 2015/5887 T. 27.04.2015 SAYILI KARARI

“... Dava, karşılıksız çeklerde muhatap bankanın her çek yaprağı için ödemesi zorunlu meblağın tahsili istemine ilişkin alacak davası olup, dava konusu çeklerin yasal süresi içerisinde ibraz edildiği ve keşidecinin ödemedi men talimatı nedeniyle ödemediği konusunda taraflar arasında bir ihtilaf bulunmamaktadır.

Gerek 3167 sayılı Yasanın 3/1. maddesi ve gerekse de 5941 sayılı Çek Kanunu'nun 3/3. Maddesinde muhatap bankanın karşılıksız çeklerde süresinde ibraz edilen her çek yaprağı için yasal yükümlülük bedelini ödemesi gerektiği düzenlenmiş olup muhatap bankanın anılan hüküm uyarınca sorumlu tutulabilmesi için, çekin süresinde ibraz edildiğinin ve karşılığının bulunmadığının usulümce belgelenmesi gereklidir. Somut uyuşmazlıkta ise, dava konusu çekin takasa sunularak süresinde ibraz edildiği halde, ödemedi men talimatı nedeniyle işlem yapılmadan davacı hamile iade edildiği, anılan çekin ibraz tarihi itibariyle karşılığının bulunup bulunmadığı hususunun ise çekin arkasına yazılmadığı, davacı hamilin 01/10/2012 tarihinde Bankanın asgari sorumluluk tutarını muhatap bankadan talep ettiği, davalı bankanın 08/10/2012 tarihli yazısı ile talebi reddediği anlaşılmaktadır.

Çekin süresinde ibrazında kısmen veya tamamen karşılığının bulunmaması, eş deyişle kısmen yahut tamamen çek bedelinin hamile ödenmemiş olması hususu çek üzerine yazılmasa bile, Bankanın hamile karşı borcunu oluşturur. O halde sadece “ödeme yasağı nedeniyle işlem yapılmamıştır” şerhinin konulması çekin muhataba ibraz edilmiş olmakla birlikte ödenmediğini gösterir nitelikte olup mahkemenin, gerekirse bilirkişi marifetiyle banka kayıtları üzerinde inceleme yaptırması ve ibraz tarihinde çekin kısmen veya tamamen karşılığının bulunmadığını tespit etmesi halinde, muhatap Bankaya 3167 Sayılı Kanunun 10. maddesinde belirtilen sorumluluk miktarında ödeme yapmaya mahkum etmesi gerekir...”

Uygulama Soruları

Yukarıda verilen Yargıtay kararını muhatap bankanın sorumluluğu ve karşılızsızlıkla ilgili bilgilerinizi de kullanarak değerdendiriniz.

Bu Bölümde Ne Öğrendik Özeti

Çekte ibraz sürelerinin niteliği ve nasıl hesaplandığı anlatılmıştır. Mevcut düzenlemelere göre çekte vade sorunu konusu ele alınmıştır. Çekin ödenmesi hakkında özet bilgi verilmiştir.

Bölüm Soruları

1) Düzenleme yeri ile ödeme yeri farklı ülkelerde ancak aynı kıtada olan bir çekin ibraz süresi ne kadardır?

- A) 10 gün
- B) 1 ay
- C) 3 ay
- D) 6 ay
- E) 1 yıl,

2) Bursa'da düzenlenmiş San Paulo, Brezilya'da ödenecek olan çekin ibraz süresi aşağıdakilerden hangisidir?

- A) 10 gün
- B) 1 ay
- C) 3 ay
- D) 6 ay
- E) 1 yıl

3) Çekte ibraz süreleri ile ilgili aşağıdaki ifadelerden hangisi yanlıştır?

- A) İbraz süresi hesaplanırken çek üzerinde yazılı olan düzenleme tarihi dikkate alınır.
- B) İbraz süresi hesaplanırken çek üzerinde yazılı olan düzenleme yeri değil çekin fiilen düzenlendiği yer dikkate alınır.
- C) Çekin ibrazı tatil günlerinde yapılamaz.
- D) İbraz süresinin hesaplanmasında aradaki tatil günleri de hesaba katılır.
- E) İbraz süresinin son günü Pazar gününe denk gelirse ibraz süresi onu izleyen ilk iş gününü kapsayacak şekilde uzar.

4) Çekte ibraz süreleri ile ilgili aşağıdaki ifadelerden hangisi yanlıştır?

- A) Çekte ibraz süreleri zamanaşımı süresidir.
- B) Çekte ibraz süresinin taraflar arasındaki sözleşmeyle değiştirilmesi mümkün değildir.
- C) İbraz süresi içinde muhatap bankaya çeki ibraz etmeyen hamil başvurma hakkını kaybeder.
- D) Çekten cayma beyanı ancak ibraz süresi geçtikten sonra ifade eder.
- E) Çekten cayılmamışsa muhatap, ibraz süresi geçtikten sonra da çeki ödeme yetkisine sahiptir.

5) İbraz süresi geçirilen bir çekin ciro edilmesi aşağıdakilerden hangisinin sonucunu doğurur?

- A) Borcun nakli
- B) Herhangi bir sonuç doğurmaz.
- C) Alacağın temliki
- D) Sözleşmeden dönme
- E) Sözleşmenin devri

6) I. Süresi içinde ibraz edilmeyen çek karşılıksız çıksa dahi idari yaptırım uygulanamaz.

II. Çekin ibrazı ancak iş gününde yapılabilir.

III. İbraz süreleri hak düşürücü sürelerdir.

IV. Ödeme için ibraz mutlaka muhatap bankanın ödeme yerindeki şubesine yapılmalıdır.

Yukarıdaki ifadelerden hangisi/hangileri doğrudur?

- A) I-II-IV
- B) I-III-IV
- C) II-IV
- D) I-IV

E) I-II-III

7) Çeke ilişkin mevcut düzenlemelere (TTK ve ÇekK) göre ileri düzenleme tarihli bir çekin düzenleme tarihinden önce muhatap bankaya ibrazının hükmü aşağıdakilerden hangisidir?

- A) İbraz geçerlidir ve muhatap banka ödeme yapmak zorundadır.
- B) İbraz geçerlidir ancak çek karşılıksız ise hiçbir işleme tabi tutulamaz.
- C) İbraz geçerlidir ancak muhatap isterse ödeme yapmayabilir.
- D) İbraz geçersizdir ve hiçbir işleme tabi tutulamaz.
- E) İbraz geçersizdir ancak karşılığı varsa muhatap ödeme yapmak zorundadır.

8) Muhatap banka karşılığı bulunmayan ve bedeli 1500 TL olan bir çek yaprağı için ne kadarlık ödeme yapmak zorundadır?

- A) Çek bedelinin yüzde 10'u kadar
- B) Çek bedeli (1500TL) kadar
- C) 1600 TL
- D) 150 TL
- E) 1410 TL

9) Çekle ilgili aşağıdaki ifadelerden hangisi yanlıştır?

- A) Muhatap, yabancı para üzerinden düzenlenen çekleri Türk Lirası ile ödeyebilir.
- B) Çekte aynen ödeme kaydı varsa ve çek yabancı para üzerinden düzenlenmişse muhatap ödemeyi yabancı para üzerinden yapmak zorundadır.
- C) Çekin bir takas odasına ibrazı ödeme için ibraz anlamına gelir.
- D) Çekin karşılığı yoksa muhatap hiçbir ödeme yapmaz.
- E) Çekin tedavüle çıkmasından sonra düzenleyenin ölmesi çeki geçersiz kılmaz.

10) 31.01.2021 düzenleme tarihli bir çekin 01.06.2018 tarihinde muhatap bankaya ibraz edilmesinin hükmü aşağıdakilerden hangisidir?

- A) İbraz geçerlidir ve muhatap banka karşılık yoksa da ödeme yapmak zorundadır.
- B) İbraz geçerlidir ancak çek karşılıksız ise hiçbir işleme tabi tutulamaz.
- C) İbraz geçerlidir ancak muhatap isterse karşılık olsa da ödeme yapmayabilir.
- D) İbraz geçersizdir ve hiçbir işleme tabi tutulamaz.
- E) İbraz geçersizdir ancak karşılığı varsa muhatap ödeme yapmak zorundadır.

CEVAPLAR: 1) B 2) C 3) B 4) A 5) C 6) E 7) D 8) B 9) D 10) B

**13.ÇEKİN ÖDENMEMESİ, BAŞVURMA
HAKKI, KARŞILIKSIZ ÇEK**

Bu Bölümde Neler Öğreneceğiz?

- 13.1.Çekin Ödenmemesi
- 13.2.Ödenme Durumunun Tespiti
- 13.3.Başvurma Hakkı
- 13.4.İdari Yaptırım
- 13.5.Zamanaşımı

Bölüm Hakkında İlgi Oluşturan Sorular

1. Arkadaşına hatır için 10.000Dolar bedelli bir çek veren bir kişi, bu çekin muhatap banka tarafından ödenmesine engel olabilir mi? Çekten caydığını veya muhatap bankayı ödemedenden ettiğini bildirirse bir sonuç elde edebilir mi?
2. Çekin karşılıksız çıkması durumunda bir yaptırım söz konusu mudur?
3. Çekin ödenmemesi durumunda hamil kime başvurabilir?

Bölümde Hedeflenen Kazanımlar ve Kazanım Yöntemleri

Konu	Kazanım	Kazanımın nasıl elde edileceği veya geliştirileceği
Çekin Ödenmemesi ve Karşılıksızlık	Çekin ödenmemesi ve karşılıksız kalması durumlarını kavramak	Okuyarak
Ödenmeme Durumunun Tespiti	Çekin ödenmemesi durumunun tespit edilmesinin gerek olup olmadığını öğrenmek	Okuyarak
Başvurma Hakkı	Hamilin kimlere başvurabileceğini öğrenmek	Okuyarak
Çekin Karşılıksız Kalmasının İdari Yaptırımı	Karşılıksız çek söz konusu olduğunda öngörülen yaptırımları öğrenmek	Okuyarak
Çekte Zamanaşımı	Çekte zamanaşımı süresini öğrenmek	Okuyarak

Anahtar Kavramlar

- **Çekte cayma**
- **Karşılıksızlık, karşılıksız çek**
- **Başvurma hakkı**
- **Çek tazminatı**
- **Zamanaşımı**

GİRİŞ

Bu hafta süresi içinde muhatap bankaya ibraz edilen çekin ödenmemesi, hamilin başvurma hakkı, çekin karşılıksız kalmasının idari yaptırımını ve çekte zamanaşımı konularını incelemiştir. Ödenmeme hâllerinden en önemlisi, çekin “karşılıksızlık” sebebi ile ödenmemesidir. Çünkü karşılıksız çek düzenlemek, Çek Kanunu’nda idari yaptırıma bağlanmıştır.

13.1. ÇEKİN ÖDENMEMESİ VE KARŞILIKSIZLIK

13.1.1. Çekin Ödenmemesi

Bir çekin ödenmek üzere muhatap bankaya ibraz edilmesine rağmen çeşitli sebeplerle ödenmemesi veya ödenememesi söz konusu olabilir. Örneğin ibraz edilen senedin Türk Ticaret Kanununda aranan zorunlu unsurları (TTK m.780-781) taşınamaması, yani hukuken bir “çek” niteliğinde olmaması, çeki ibraz edenin yetkili hamil olmaması veya çekin sahte ya da tahrif edilmiş olması (TTK m.812) gibi hâllerde, muhatap banka çeki ibraz edene ödeme yapmamak zorundadır. Bunun dışında çekin karşılığın hesapta tamamen veya kısmen bulunmaması, mahkemece konulan bir ödeme yasağı kararı gereğince de süresi içinde ibraz edilen bir çek ödenemeyebilir.

13.1.2. Çekten Cayma

Düzenleyen çekten cayabilir. Bu husus TTK m.799’da şöyle düzenlenmiştir: **“(1) Çekten cayma ancak ibraz süresi geçtikten sonra hüküm ifade eder. (2) Çekten cayılmamışsa, muhatap, ibraz süresinin geçmesinden sonra da çeki ödeyebilir.”**

Bu hükme göre eğer çekten cayılmışsa (TTK m.799), kuşkusuz ibraz süresinin dolmuş olması koşuluna bağlı olarak, muhatap bankanın çeki ödememesi gerekir. Öte yandan muhatap banka, çekten cayılmadığı durumlarda dahi, ibraz süresinin geçmesinden sonra kendisine ibraz edilen çeki “ödememe” yetkisine sahiptir.

Düzenleyenin çekten cayması durumunda, ibraz süresi sonunda banka ibraz edilen çekin karşılığı bulunsa dahi ödenmemesine ilişkin muhatap bankaya bildirimde bulunması gerekir. Düzenleyenin çekten caydığına ilişkin talimatı herhangi bir şekilde tabi olmayıp, sözlü veya yazılı ya da zımni bir şekilde dahi olabilir. Ayrıca düzenleyen bu talimatı ibraz süresi dolmadan dahi verebilir ancak. Çekten caymanın hüküm ifade edebilmesi için ibraz süresinin sona ermesi lazımdır (TTK m.799/1, 783/2; ÇekK m.3/7, 7/5).

Düzenleyen çekten cayması durumunda muhatap bankanın bu talimata uyması gerekir. Talimata aykırı olarak ödeme de bulunursa çek anlaşması gereğince düzenleye karşı sorumlu olur.

Yukarı da açıklandığı üzere düzenleyen ancak ibraz süresi sona erdikten sonra çekten cayabilir. Yine ibraz süresi sona ermeden caysa bile bu talimatı muhatap banka ibraz süresi sona erdikten sonra dikkate almak ve uymak zorundadır. Buna aykırı olarak, ibraz süresi içinde çekten cayıldığı sebebiyle muhatap banka karşılığı bulunan bir çeki ödemezse, çek hamiline karşı TTK m. 783/2 ve Çek Kanunu m.3/7 ve 7/5 hükümleri gereğince hukuki ve cezai sorumluluğu söz konusu olur.

13.1.3. Karşılıksızlık

Muhatap bankaya ibraz edilen bir çekin ödenmemesinin en önemli hâli, “karşılıksızlık”tır. Çünkü çekin “karşılıksızlık” sebebi ile ödenmemesi durumunda, şartları dâhilinde hamilin başvurma hakkı doğacağı gibi, çekin karşılıksız kalmasına Çek Kanunu’nda idari yaptırım da bağlanmıştır.

Çek Kanunu’nun konuya yaklaşımı da dikkate alındığında karşılıksızlığı; “*çek ibraz süresi içinde ödeme için muhatap bankaya ibraz edilmiş olmasına rağmen, üzerine çek düzenlenen hesapta ibraz anında çek bedelini ödemeye yetecek kadar nakit veya kredi bulunmaması*” biçiminde tanımlayabiliriz.

13.2. ÖDENMEME DURUMUNUN TESPİTİ

İbraz süresi içinde usulüne uygun olarak ibraz edilen çekin ödenmemesi hâlinde, hamilin ***ödenmeme durumunu tespit ettirmesi*** gerekir. Bu tespit işlemi yapılmazsa, hamilin başvuru hakkı düşer. Söz konusu tespit, ibraz süresinin geçmesinden önce yapılmalıdır (TTK m.809/1). Muhataba ödeme için ibraz, ibraz süresinin son gününde yapılırsa, tespit işlemi takip eden iş gününde de yapılabilir (TTK m.809/2).

Çekte ödenmeme durumunun tespiti, Türk Ticaret Kanunu’na göre (TTK m.808) aşağıda belirtilen üç işlemle yapılabilir:

a) Noter aracılığı ile düzenlenen protesto,

b) Muhatap banka tarafından çekin üzerine yazılan, imzalanan ve tarih eklenen “karşılıksızdır” şerhi,

c) Bir takas odasının aynı nitelikteki bir beyanı .

Bunlardan “karşılıksızdır” işleminin nasıl yapılacağı, Çek Kanunu’nda belirtilmiştir. Çek Kanunu m.3/4’e göre karşılıksızdır işlemi, **hamilin talepte** bulunması hâlinde yapılır. Bu işlem, **çekin arka yüzüne** yazılır. Karşılıksızdır işlemi, çekin bankaya **ibraz tarihi, hesap durumu,** bankanın yükümlülüğü çerçevesinde **ödediği miktar** ve ibraz eden **gerçek kişinin adı ve soyadı** yazılmak, bu kişinin tüzel kişi adına bedeli tahsil etmesi hâlinde, bu husus belirtilmek ve **ibraz eden kişiyle birlikte banka yetkilisi tarafından imzalanmak** suretiyle yapılır. Banka tarafından ödenen miktar düşüldükten sonra, karşılıksız kalan tutar açıkça belirtilir. Hamilin imzalamaktan kaçınması hâlinde, karşılıksızdır işlemi yapılmaz.

Çek Kanunu m.3/2’ye göre “karşılıksızdır” işlemi, muhatap bankanın hamile kanunen ödemekle yükümlü olduğu miktarın dışında, çek bedelinin karşılanamayan kısmıyla sınırlı olarak yapılır”. Hamil kısmi karşılığı veya kanunen muhatap bankanın ödemekle yükümlü olduğu tutarı kabul etmezse, kabul etmediği miktar bakımından başvurma borçlularının sorumluluğuna gidemez.

Çek süresi içinde ibraz edilmemesi veya ibraz edilmesine rağmen karşılıksızlık işleminin yaptırılmaması halinde hamil, başvurma borçlularına karşı başvurma hakkını kaybeder.

13.3. BAŞVURMA HAKKI

13.3.1. Hamilin Başvurma Hakkı

Hamilin başvurma hakkının doğması için, süresi içinde çekin ibraz edilmesi ve karşılıksızlık durumunun kanunun belirttiği üç yoldan biriyle tespit ettirilmesi gerekir. Uygulamada genellikle karşılıksızlık, muhatap bankanın veya takas odasının çekin arka yüzüne düşükleri karşılıksızlık kaydı ile tespit ettirilmektedir. Noterden protesto çekirme yoluna gidilmemektedir.

Başvurma hakkı doğan hamil; cirantalar, düzenleyen ve diğer çek borçlularına karşı bu hakkını kullanabilir. Anılan **kambiyo ilişkisi borçluları**, hamile/alacaklıya karşı çekin ödenmemesinden **müteselsilen sorumludurlar** (TTK m.724, 818/1k).

Hamil, kanuna göre (TTK m.810) başvuru hakkı kapsamında;

- a) çekin ödenmemiş olan bedelini,

b) ibraz gününden itibaren bu tutarın temerrüt faizini (temerrüt faizi oranı, FaizK 2'ye göre belirlenir),

c) ödenmemenin tespiti ile ilgili tüm giderlerini ve

d) çek bedelinin binde üçünü aşmamak üzere komisyon ücretini

talep edebilir.

13.3.2. Çek Tazminatı

Ayrıca karşılığı kısmen veya tamamen bulunmayan bir çek düzenleyen kişi, yukarıda sayılanlara ek olarak, **çekin karşılıksız kalan bedelinin yüzde onunu** (%10) ödemekle yükümlü olduğu gibi, bundan başka hamilin bu yüzden uğradığı zararı da tazmin etmeye mecburdur (TTK m.783/3). Bu yüzde onluk tutarda ödeme yapma borcu, bir tür tazminat niteliğindedir ve uygulamada "**çek tazminatı**" olarak adlandırılmaktadır.

Çek tazminatı, sadece düzenleyenden istenebilir. Yani hamil, düzenleyen dışındaki çek borçlularından çek tazminatı talep edemez. Çek tazminatı istenebilmesi için, çekin kısmen veya tamamen karşılıksız kalmış olması tek başına yeterlidir. Hamilin çek tazminatı talep edebilmek için ayrıca bir zarara uğradığını ya da çekin ödenmemesinde düzenleyenin kusurlu bulunduğunu ispatlaması gerekmez.

13.3.3. Çeki Ödeyen Başvuru Borçlusunun Başvurma Hakkı

Hamilin başvurusu üzerine kendi isteği veya bir icra takibi yahut dava sonucunda hamile çek bedelini ödeyen başvuru borçlusuna ise, kendisinden sonra gelen sorumlulardan;

a) ödemiş olduğu tutarın tamamını,

b) ödeme tarihinden itibaren bu tutarın temerrüt faizini (temerrüt faizi oranı, FaizK 2'ye göre belirlenir),

c) yaptığı giderleri ve

d) çek bedelinin binde ikisini aşmamak üzere komisyon ücretini

talep edebilir (TTK m.726, 818/11).

13.4. ÇEKİN KARŞILIKSIZ KALMASININ CEZAI YAPTIRIMI

Çekin karşılıksız kalması hukukumuzda yaptırıma da bağlanmış; karşılıksız çek düzenleyen kişiye “**her çek yaprağı için adli para cezası**” ile ilgili kişinin “**çek hesabı açmaktan ve çek düzenlemekten yasaklanacağı**” kabul edilmiştir.

Çek Kanunu gereğince, “Üzerinde yazılı bulunan düzenleme tarihine göre kanuni ibraz süresi içinde ibrazında, çekle ilgili olarak “karşılıksızdır” işlemi yapılmasına sebebiyet veren kişi hakkında, **hamilin şikâyeti üzerine, her bir çekle ilgili olarak, binbesyüz güne kadar adli para cezasına hükmolunur.** Ancak, hükmedilecek adli para cezası; çek bedelinin karşılıksız kalan miktarı[ından]² az olamaz. **Mahkemece, çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağına; bu yasağın bulunması hâlinde, çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağının devamına hükmeder.** Yargılama sırasında da resen mahkeme tarafından koruma tedbiri olarak çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağına karar verilir. Çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı, çek hesabı sahibi gerçek veya tüzel kişi, bu tüzel kişi adına çek keşide edenler ve karşılıksız çekin bir sermaye şirketi adına düzenlenmesi durumunda ayrıca yönetim organı ile ticaret siciline tescil edilen şirket yetkilileri hakkında uygulanır. Koruma tedbiri olarak verilen çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı kararlarına karşı yapılan itirazlar bakımından 9/6/1932 tarihli ve 2004 sayılı İcra ve İflas Kanununun 353 üncü maddesinin birinci fıkrası hükmü uygulanır. **Bu suçtan dolayı açılan davalar icra mahkemesinde görülür** ve İcra ve İflas Kanununun 347, 349, 350, 351, 352 ve 353 üncü maddelerinde düzenlenen yargılama usulüne ilişkin hükümler uygulanır. Bu davalar çekin tahsil için bankaya ibraz edildiği veya çek hesabının açıldığı banka şubesinin bulunduğu yer ya da hesap sahibinin yahut şikâyetçinin yerleşim yeri mahkemesinde görülür.” (Çek Kanunu 5/1).

Öyleyse karşılıksız çek düzenlemeye yönelik yaptırımın uygulanabilmesi için:

- a) İbraz edilen senedin hukuken “çek” niteliğinde olması, yani Türk Ticaret Kanunu’nda çekle ilgili olarak aranan tüm zorunlu şekil şartlarını taşıması (TTK m.780-781),

² ÇekK m. 5/1’deki “... çekin üzerinde yazılı bulunan düzenleme tarihine göre kanuni ibraz tarihinden itibaren işleyecek 3095 sayılı Kanuna göre ticari işlerde temerrüt faizi oranı üzerinden hesaplanacak faizi ile takip ve yargılama gideri toplamından ...” bölümü Anayasa Mahkemesinin 26.07.2017 tarih, E. 2016/191 K. 2017/131 sayılı kararı ile iptal edilmiştir.

b) Çekin, üzerinde yazılı bulunan düzenlenme tarihine göre kanuni ibraz süresi içinde ibraz edilmesi,

c) Süresinde ibraz edilen bu çekin “karşılığının kısmen veya bulunmaması” ve bu gerekçe ile “hakkında karşılıksızdır işlemi yapılması”

d) Hamilin şikayeti,

gereklidir.

Önemle belirtmek gerekir ki bu şartlardan birisi eksikse, düzenleyen hakkında adli para cezası ile çek hesabı açma ve çek düzenleme yasağı kararı verilemez. Hemen belirtelim ki, karşılıksız çek keşide etme suçu nedeniyle, ön ödeme, uzlaşma ve hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına ilişkin hükümler uygulanmaz (Çek Kanunu m. 5/10). Yine karşılıksız çek düzenleme suçu sebebiyle hükmedilen **adli para cezalarının ödenmemesi durumunda, bu ceza**, 13/12/2004 tarihli ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanununun 106 ncı maddesinin üçüncü fıkrasında yer alan kamuya yararlı bir işte çalıştırma kararı verilmeksizin **doğrudan hapis cezasına çevrilir** (Çek Kanunu m. 5/11). Görüldüğü üzere, karşılıksız çek düzenleme suçunun cezası öncelikle adli para cezası olup, adli para cezasının ödenmemesi durumunda hapis cezası olmaktadır.

Kanunda **çek hesabı sahibi, çek karşılığını ilgili banka hesabında bulundurmakla yükümlü olan kişi** olarak tanımlanmıştır (Çek Kanunu m. 5/2). Çek hesabı sahibi gerçek kişi, kendisi adına çek düzenlemek üzere bir başkasını temsilci veya vekil olarak tayin edemez. Gerçek kişinin temsilcisi veya vekili olarak çek düzenlenmesi hâlinde, bu çekten dolayı hukukî ve cezai sorumluluk çek hesabı sahibine aittir (Çek Kanunu m. 5/3)³. Çek hesabı sahibinin tüzel kişi olması hâlinde, bu tüzel kişinin mali işlerini yürütmekle görevlendirilen yönetim organının üyesi, böyle bir belirleme yapılmamışsa yönetim organını oluşturan gerçek kişi veya kişiler, çek karşılığını ilgili banka hesabında bulundurmakla yükümlüdür. **Hakkında çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı kararı verilenler, yasaklılıkları süresince sermaye şirketlerinin (anonim ve limited şirket) yönetim organlarında görev alamazlar.** Ancak, hakkında

---

³ Çek Kanunu m. 5/3'te getirilen bu hüküm bir düzen hükmüdür. Gerçek kişi adına temsilci veya vekilinin bu hükme aykırı olarak düzenledikleri çekler, kanunda (TTK) belirtilen şekil şartlarını taşıyorlarsa yine geçerlidir. Ayrıca Türk Borçlar Kanunu m. 548' e uyarınca, ticari temsilciler, temsil ettikleri işletme sahibi gerçek (ve tüzel) kişi TACİR adına çek düzenleyebilir.

yasaklama kararı verilenlerin mevcut organ üyelikleri görev sürelerinin sonuna kadar devam eder (Çek Kanunu m. 5/2).

Çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı kararı ile ilgili olarak, herhangi bir adres değişikliği bildiriminde bulunulmadığı sürece ilgilinin çek hesabı açtırırken bildirdiği adrese 11/2/1959 tarihli ve 7201 sayılı Tebligat Kanununun 35 inci maddesine göre derhal tebligat çıkarılır. Adresin bankaya yanlış bildirilmesi veya fiilen terkedilmiş olması hâlinde de, tebligat yapılmış sayılır (Çek Kanunu m. 5/5). Ayrıca çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı kararına ilişkin bilgiler, güvenli elektronik imza ile imzalandıktan sonra, Adalet Bakanlığı Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla MERSİS ile Risk Merkezine elektronik ortamda bildirilir. Hakkında çek hesabı açma yasağı kararı verilen kişiler, Risk Merkezi tarafından bankalara bildirilir (Çek Kanunu m. 5/8).

Hakkında çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı kararı verilmiş olan kişi, elindeki bütün çek yapraklarını ait olduğu bankalara iade etmekle yükümlüdür. Bu kişi adına yeni bir çek hesabı açamaz (Çek Kanunu m. 5/6). Ayrıca hakkında çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı kararı verilmiş olan kişi, kararın kendisine tebliğ edildiği tarihten itibaren on gün içinde, düzenlemiş bulunduğu ve henüz karşılığı tahsil edilmemiş olan çekleri, düzenleme tarihlerini, miktarlarını ve varsa lehtarlarını da göstermek suretiyle, muhatap bankaya liste hâlinde vermekle yükümlüdür (Çek Kanunu m. 5/7). **Hakkında çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı kararı verilmiş olan kişi, buna rağmen çek düzenlerse, fiil daha ağır cezayı gerektiren başka bir suç oluşturmadığı takdirde, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır** (Çek Kanunu m.7/6).

Çek hesabı açma ve çek düzenleme yasağının kaldırılması: Karşılıksız kalan bir çekle ilgili olarak yapılan yargılama neticesinde mahkeme tarafından beraat, ceza verilmesine yer olmadığı, davanın düşmesi veya davanın reddine karar verilmesi hâlinde, aynı kararda, çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağının kaldırılmasına karar verilir. Çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağının kaldırılmasına ilişkin kararların kesinleşmesi üzerine, bu kararlar, MERSİS ile Risk Merkezine sekizinci fıkradaki usullere göre bildirilir ve ilan olunur (Çek Kanunu m. 5/9).

Çek hesabı açma ve çek düzenleme yasağı kararının (yargılama aşamasında veya mahkumiyet kararının kesinleşmesinden sonra) mahkeme tarafından kaldırılabilmesi için, karşılıksız kalan çek bedelinin, çekin üzerinde yazılı bulunan düzenlenme tarihine göre

kanuni ibraz tarihinden itibaren işleyecek ve FaizK'ya göre ticari işlerde temerrüt faiz oranı üzerinden hesaplanacak **faizi ile birlikte tamamen ödenmesi** gereklidir (Çek Kanunu m.6/1). Eğer birden fazla karşılıksız çek söz konusu ise, karşılıksız kalan çeklerin her biri ile ilgili olarak ayrı ayrı idari yaptırım uygulanacağından, kararın kaldırılabilmesi de ancak bu çeklerin tümünün Çek Kanunu m. 6/1'e uygun olarak ödenmesi ile mümkün olur. Şikayetten vazgeçilmesi hahaaalinde de, çek hesabı açma ve çek düzenleme yasağı kalkar (Çek Kanunu m. 6/2). Yine Kişi, mahkûm olduğu cezanın tamamen infaz edildiği tarihten itibaren üç yıl ve her halde yasağın konulduğu tarihten itibaren on yıl geçtikten sonra, hükmü veren mahkemeden çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağının kaldırılmasını isteyebilir (Çek Kanunu m. 6/3). Çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağının kaldırıldığı, MERSİS ile Risk Merkezine bildirilir ve ilan olunur (Çek Kanunu m. 6/1 ve 3).

13.5. ÇEKTE ZAMANAŞIMI

Poliçe ve bononun aksine çek ile ilgili tek bir zamanaşımı süre öngörülmüştür ve bu da 3 yıldır.

Hamilin, cirantalarla düzenleyene ve diğer çek borçlularına karşı sahip olduğu başvurma hakları, **ibraz süresinin bitiminden itibaren “üç yıl”** geçmekle zamanaşımına uğrar (TTK m.814/1).

Çek borçlularından birinin diğerine karşı sahip olduğu başvurma hakları, bu çek borçlusunun çeki ödediği veya çekin dava yolu ile kendisine karşı ileri sürüldüğü tarihten itibaren **“üç yıl”** geçmekle zamanaşımına uğrar (TTK m.814/2).

13.6. SEBESİZ ZENGİNLEŞME

Kambiyo senetleri olan poliçe, bono ve çekin zamanaşımına uğramı üzerine hamilin çeki tahsil için dava açması veya takip başlatması halinde, başta düzenleyen olmak üzere kendisine dava açılan kimselerin zamanaşımı defini ileri sürmesi ve ödemedi kaçınması imkanı vardır. İşte böyle bir durumda bir bedel ödeyerek çeki devralan hamilin zarara uğramı, bir karşılık olarak çek düzenleyen keşideci ile çeki devreden cirantanın menfat elde etmesi söz konusudur. Hakkaniyete aykırılık oluşturan böyle bir halin düzeltilmesi için kanun koyucu, kambiyo senetlerine özgü sebepsiz zenginleşme kurumunu ihdas etmiştir.

TTK m. 732 düzenlemesi şu şekildedir: “(1) Zamanaşımı sebebiyle veya poliçeden doğan hakların korunması için gerekli olan işlemlerin yapılmasının ihmal edilmiş olması dolayısıyla,

düzenleyenin veya kabul edenin poliçeden doğan yükümlülükleri düşmüş bile olsa, bunlar poliçenin hamiline karşı, onun zararına zenginleşmiş olabilecekleri kadar borçlu kalırlar.

(2) Sebepsiz zenginleşmeden doğan istem, muhataba, yerleşim yerli bir poliçeyi ödeyecek olan kimseye ve düzenleyen, poliçeyi başka bir kişi veya ticari işletme hesabına düzenlemiş olduğu takdirde o kişiye veya ticari işletmeye karşı da ileri sürülebilir.

(3) Poliçeden doğan borcu düşmüş olan cirantaya karşı böyle bir istem ileri sürülemez.

(4) Zamanaşımı süresi, poliçenin zamanaşımına uğradığı tarihi takip eden tarihten itibaren bir yıldır; ispat yükü, sebepsiz zenginleşmediğini iddia edene aittir.”

Söz konusu hüküm bono ve çek içinde uygulanmaktadır. İşte süresi içinde çeki ibraz etmeyen ve karşılıksızlık tespitini yaptırmayan yahut başvurma hakkı zamanaşımına uğrayan hamil, düzenleyene karşı sebepsiz zenginleşme davası açabilir ve çek bedelinin isteyebilir.

Sebepsiz zenginleşme dışında hamil, çeki kendisine devreden (düzenleyen veya lehdar ya da ciranta) kişiye aralarında mevcut olan temel borç ilişkisine başvurarakta alacağını talep edebilir.

Uygulamalar

YARGITAY 11. HUKUK DAİRESİNİN E. 2000/9468 K. 2001/373 T. 22.1.2001 SAYILI KARARI

“... Davacı vekili, davalı Mehmet tarafından keşide edilen çek'in haricen ödeneceği vaad edilerek bankaya ibrazının engellendiğini, ciro yolu ile hamil olan müvekkilinin alacağını ödenmediğini beyanla çek bedeli 300.000.000.-liranın davalılardan tahsilini talep ve dava etmiştir.

Davalılar, davaya karşı beyanda bulunmamışlardır.

Mahkemece, iddia ve dosyadaki belgelere göre, davanın sebepsiz zenginleşmeye dayalı alacak davası olduğu, davaya konu çekin hamilinin davacı olduğu, çekten başka delili bulunmadığı, teklif edilen yeminin davalı tarafından eda edildiği, davacının davasını ispat edemediği gerekçesiyle davanın reddine karar verilmiştir.

Kararı, davacı vekili temyiz etmiştir.

Dava, ibraz süresi kaçırılan çek nedeniyle keşideciye karşı açılmış bulunan çek bedelinin tahsili istemine ilişkindir.

Davacı, keşidecisi davalı Mehmet olan 30.05.1999 tarihli çek'in yetkili hamili olup, ibraz süresinin kaçırılmış olduğunu beyanla çek bedelini talep etmektedir. Çeke dayalı müracaat hakkı düşmüş olan hamilin alacağına dava yolu ile kavuşabilmesi için ya doğrudan temel ilişkiye dayanarak bir tahsil davası, ya da [e]TTK.nun 730/14 bendi yollamasıyla çeklerde de uygulanması gereken ve aynı Yasanın 644. maddesinde düzenlenmiş bulunan sebepsiz iktisap davası yoluna başvurması gerekir. Somut olayda davacı ciro yolu ile hamil olup, keşideci ile aralarında temel ilişki bulunmaması nedeniyle TTK.nun 644. maddesine göre talepte bulunmaktadır. Bu maddeye göre açılan davalarda ispat yükü sebepsiz olarak zenginleşmediğini veya çek bedelini cirantalarda birine veya hamile ödediğini savunan keşideci davalıya aittir. O halde mahkemece davalıya bu konuda ispat imkanı vermek gerekirken yazılı olduğu şekilde davacıya ispat külfeti yüklenmek ve icapsız olarak yemin delilinin hatırlatılması ve yeminin eda edildiğinden bahisle davanın reddine karar verilmesi doğru görülmemiştir...”

Uygulama Soruları

Yukarıda verilen Yargıtay kararını, kambiyo senetlerinde sebepsiz zenginleşme ilgili bilgileriniz ışığında değerlendiriniz.

Bu Bölümde Ne Öğrendik Özeti

Çekin ödenmemesi durumunda doğacak sonuçlar ele alınarak özetlenmiştir. Ödenmeme durumunun nasıl tespit edildiği anlatılmıştır. Ayrıca çekte başvurma hakkından bahsedilerek çekte zamanaşımı süresi ele alınmıştır.

Bölüm Soruları

1. Aşağıdaki durumlardan hangisinde muhatap banka çeki ödemek zorundadır?
  - A) Çekin kanunen zorunlu unsurlarında eksiklik olması
  - B) Çeki ibraz edenin yetkili hamil olmaması
  - C) Çekin sahte olması
  - D) Çekin tahrif edilmiş olması
  - E) Çekin hamiline yazılı olması
2. Çekle ilgili aşağıdaki ifadelerden hangisi doğrudur?
  - A) Çekten ancak ibraz süresi geçtikten sonra cayılabilir.
  - B) Çekten cayılmamış olsa dahi muhatap banka ibraz süresi geçtikten sonra çeki kesinlikle ödeyemez.
  - C) Çekten caymak kesinlikle mümkün değildir.
  - D) Çekten ancak ibraz süresi geçmeden cayılabilir.
  - E) Düzenleyen çekten caymışsa da muhatap buna uymak zorunda değildir.
3. Çek ibraz süresi içinde ödeme için muhatap bankaya ibraz edilmiş olmasına rağmen, üzerine çek düzenlenen hesapta ibraz anında çek bedelini ödemeye yetecek kadar nakit veya kredi bulunmaması durumuna ne denir?
  - A) İbraz
  - B) Karşılıksızlık
  - C) Ödeme
  - D) Ödememe
  - E) Cayma
4. Çekin karşılıksız çıkması ile ilgili aşağıdaki ifadelerden hangisi yanlıştır?
  - A) Karşılıksızdır işlemi çekin arka yüzüne yapılır.
  - B) Muhatap bankanın ödediği miktar karşılıksızdır işlemi yapılırken açıkça belirtilir.
  - C) Karşılıksızdır işlemi yapılırken çeki ibraz eden kişinin adı ve soyadı ve ibraz tarihi de belirtilir.
  - D) Karşılıksızdır işlemi yapılırken çeki ibraz eden hamilin imzası olmasa da muhatap banka karşılıksızdır işlemini yapmak zorundadır.
  - E) Karşılıksızlık işlemi yapılmazsa hamil, başvurma borçlularına başvurma hakkını kaybeder.
5. Aşağıdakilerden hangisi çek hamilinin başvurma hakkı kapsamında talep edebileceği hususlardan değildir?
  - A) Çekin ödenmemiş olan bedeli
  - B) İbraz gününden itibaren çek bedelinin temerrüt faizi
  - C) Ödenmemenin tespiti ile ilgili tüm giderleri
  - D) Çek bedelinin binde üçünü aşmamak üzere komisyon ücreti
  - E) Yol masrafı
6. Aşağıdakilerden hangisi karşılıksız çek düzenlemeye yönelik idari yaptırımın uygulanabilmesi için gereken şartlardan değildir?
  - A) Çekin kanuni ibraz süresi içinde ibraz edilmiş olması
  - B) İbraz edilen senedin hukuken çek niteliğinde olması
  - C) Çekin zorunlu şekil şartlarında eksiklik olması
  - D) Süresi içinde ibraz edilen çekin karşılığının kısmen veya tamamen bulunmaması
  - E) Hamilin 6 ay içinde idari yaptırım talebinde bulunması

7. Hamilin, cirantalarla düzenleyene ve diğer çek borçlularına karşı sahip olduğu başvurma haklarına ilişkin zamanaşımı süresi aşağıdakilerden hangisidir?

- A) İbraz süresinin bitiminden itibaren 3 yıl
- B) Düzenleme tarihinden itibaren 3 yıl
- C) İbraz tarihinden itibaren 3 yıl
- D) Düzenleme tarihinden itibaren 1 yıl
- E) İbraz süresinin bitiminden itibaren 6 ay

8. Aşağıdakilerden hangisi karşılıksız çek düzenleyen kişiye uygulanacak cezai yaptırımdır?

- A) Çek hesabı açmaktan ve çek düzenlemekten yasaklanmak
- B) Çek lehdarı olmaktan yasaklanmak
- C) Çeke hamil olmaktan yasaklanmak
- D) 3 yıl hapis yatmak
- E) 3 yıllık adli para cezasına çarptırılmak

9. Çek tazminatı nedir?

- A) Çekin karşılıksız kalan bedelinin yüzde 20'lik kısmıdır ve karşılıksızlık durumunda tazminat olarak ödenir.
- B) Çekin karşılıksız kalan bedelinin yüzde 25'lik kısmıdır ve karşılıksızlık durumunda tazminat olarak ödenir.
- C) Çekin karşılıksız kalan bedelinin yüzde 1'lik kısmıdır ve karşılıksızlık durumunda tazminat olarak ödenir.
- D) Çekin karşılıksız kalan bedelinin yüzde 10'luk kısmıdır ve karşılıksızlık durumunda tazminat olarak ödenir.
- E) Çekin karşılıksız kalan bedelinin yüzde 5'lik kısmıdır ve karşılıksızlık durumunda tazminat olarak ödenir.

10. Çek tazminatı ile ilgili aşağıdaki ifadelerden hangisi doğrudur?

- A) Çek tazminatı bütün çek borçlularından istenebilir.
- B) Çek tazminatı ancak çek tamamen karşılıksız çıkmışsa istenebilir.
- C) Çek tazminatı, çekin karşılıksız olması sebebiyle hamil zarara uğramışsa istenebilir.
- D) Çek tazminatı istenebilmesi için düzenleyenin kusurlu bulunduğu ispatına gerek yoktur.
- E) Çek tazminatı karşılığı olmayan kısmın yüzde 5'i kadardır.

CEVAPLAR: 1) E 2) A 3) B 4) D 5) E 6) C 7) A 8) A 9) D 10) D

14.EMTİA SENETLERİ

Bu Bölümde Neler Öğreneceğiz?

- 14.1.Genel Olarak Emtia Senetleri
- 14.2.Makbuz Senedi ve Varant
- 14.3.Makbuz Senedi ve Varantın Devri
- 14.4.Makbuz Senedi ve Varanta Konu Mallar Üzerindeki Tasarruflar
- 14.5.Başvurma Hakkı
- 14.6.Zamanaşımı
- 14.7.Makbuz Senedi ve Varantın Kaybı

Bölüm Hakkında İlgi Oluşturan Sorular

1. Emtia senetleri nelerdir?
2. Makbuz senedi nasıl devredilir?
3. Varant ticari hayatta ne işe yarar?

Bölümde Hedeflenen Kazanımlar ve Kazanım Yöntemleri

Konu	Kazanım	Kazanımın nasıl elde edileceği veya geliştirileceği
Genel Olarak Emtia Senetleri	Emtia senetleri hakkında fikir edinmek	Okuyarak
Makbuz Senedi ve Varant	Makbuz senedi ve varantı ayrıntılı bir şekilde öğrenmek	Okuyarak
Makbuz Senedi ve Varantın Devri	Makbuz senedi ve varantın tedavülünü kavramak	Okuyarak
Makbuz Senedi ve Varanta Konu Mallar Üzerindeki Tasarruflar	Makbuz senedi ve varantın temsil ettiği eşya üzerindeki tasarruf işlemlerinin nasıl yapılacağını öğrenmek	Okuyarak
Başvurma Hakkı	Hamilin başvurma hakkını nasıl ve ne zaman kullanacağını öğrenmek	Okuyarak
Zamanaşımı	Makbuz senedi ve varanttan doğan istem haklarına uygulanacak zamanaşımı süresini öğrenmek	Okuyarak
Makbuz Senedi ve Varantın Kaybı	Makbuz senedi ve varantın kaybı halinde izlenecek yolu öğrenmek	Okuyarak

Anahtar Kavramlar

- **Makbuz senedi**
- **Varant**
- **Başvurma hakkı**
- **Umumi mağaza**

GİRİŞ

Bu ders kapsamında, öncelikle genel olarak emtia senetleri, makbuz ve varantın hukuki niteliği ve bu senetlere ilişkin şekil şartlarına değinilmiştir. Ayrıca, emtia senetleri olan makbuz ve varantın devri, makbuz senedi ve varata konu olan mallar üzerinde tasarruf hakları ve bu senetlere ilişkin başvurma hakları ile zamanaşımı incelenmiştir.

14.1. GENEL OLARAK

Emtia senetleri, bir kişi veya kuruma muhafaza edilmek ya da taşınmak üzere tevdi olunan mala ilişkin aynı bir hakkı temsil eden, dolayısıyla senet aracılığı ile malın mülkiyetinin devri, mal üzerinde rehin hakkı kurulması veya malın tevdi olunan yerden geri alınabilmesine imkân sağlayan, cirosu kabil kıymetli evraktır.

Belli başlı cirosu kabil (emtia) senetleri, makbuz senedi, varant ve konşimentodur (TTK m.831/2).

TTK'nın "Deniz Ticareti" başlıklı Beşinci Kitabı'nda, 1228 ve devamı maddelerde düzenlenmiş olan "konişmento", zilyetliğin naklinde işlev gören, bir taşıma sözleşmesinin yapıldığını ispatlayan, eşyanın taşıyan tarafından teslim alındığını veya gemiye yüklendiğini gösteren ve taşıyanın eşyayı ancak onun ibrazı karşılığında teslimle yükümlü olduğu [dolayısıyla emtianın teslimini talep hakkı (alacak hakkı) sağlayan] ve emtiayı temsil eden bir senet (TTK m.1228, 1230; TMK m.957, 980) olup; teknik-hukuki anlamda "emtia senedi" değildir.

Bundan başka "taşıma senedi", TTK'nın "Taşıma İşleri" başlıklı Dördüncü Kitabı'nda 856 ve devamındaki maddelerde düzenlenmiştir. Bu düzenleme ile eTK m.769/2 hükmünden ayrılmak suretiyle taşıma senedinin kıymetli evrak olma niteliği benimsenmemiş, TTK m.858'de bu senedin ispat gücü hüküm altına alınmıştır. Taşıma senedi, taşıma hukukunu ilgilendirmektedir.

14.2. MAKBUZ SENEDİ VE VARANT

14.2.1. Çıkarmaya Yetkili Kuruluş

Umumi mağazalar, "makbuz senedi ve/veya varant (rehin senedi) verme karşılığında serbest veya gümrüklenmemiş mal ve hububatı saklama sözleşmesi uyarınca kabul etmek ve tevdi edenlere de (emtia veya buğdayı bırakanlar/saklatanlar) bu senetlerle tevdi olunan mal ve/veya hububatı satabilmek veya rehnedebilmek imkânı vermek amacıyla kurulan mağazalar"dır (TTK m.832/1). Bu mağazalar Gümrük ve Ticaret Bakanlığı'nın izniyle kurulur (TTK m.832/2; ayrıca bkz. TBK m.571⁴) ve makbuz senedi ve varant düzenleme konusunda münhasır yetkilidir. Dolayısıyla bu niteliği olmayan; ancak, mal veya hububat kabul eden ve depolayan

---

⁴ TBK m.571: "Saklamak üzere ticari mal kabul ettiğini açıkça kamuya bildiren ardiyeciyi, saklatılan malı temsil eden senet çıkarmaya izin verilmesini, yetkili makamdan isteyebilir."

bir kişinin veya kurumun işlemleri hakkında TTK m.832 vd. hükümleri yerine TBK'nın saklama (vedia) sözleşmesine ilişkin hükümleri (TBK m.561 vd.) uygulanır. Böyle bir hâlde (yani senedin izin almamış bir kurum tarafından düzenlenmesi hâlinde) malın veya hububatın teslimi karşılığında verilen senet, her ne ad altında düzenlenirse düzenlensin kıymetli evrak niteliği taşımaz; sadece teslim alma makbuzu veya başkaca bir ispat belgesi olarak işlev görür (TTK m.833).

Umumi mağazalar ve işlemleri, TTK m.832 vd. hükümlerinden başka, 2699 sayılı Umumi Mağazalar Kanunu ve Umumi Mağazalar Tüzüğü'nde de düzenlenmektedir. Örneğin umumi mağazaların anonim şirket şeklinde kurulması ve ticaret unvanlarında "umumi mağazalar" teriminin bulunması zorunludur (UMK m.3/1-2).

14.2.2. Makbuz Senedi ve Varantın Hukuki Niteliği

Makbuz senedi ve varant umumi mağazaya tevdi edilen malları (emtiayı) veya hububatı temsil eden kıymetli evraktır. Bunlardan makbuz senedi, tevdi edilen malların mülkiyet hakkını temsil eder (UMK m.2). Buna karşılık varant, tevdi edilen mallar üzerindeki rehin hakkını gösterir (UMK m.2).

Her ikisi de kanunen emre yazılı senetlerdendir (TTK m.838/1). Dolayısıyla TTK m.832 vd. düzenlemelerindeki özel hükümler saklı kalmak üzere, niteliklerine uygun düştüğü ölçüde emre yazılı senetlere ilişkin hükümlere tabidir. Cironun şekli, hamilin hak sahipliği ve senedi elinde bulunduranın onu geri vermekle yükümlü olması hususlarında polîçe ile ilgili hükümler, makbuz senedi ve varant hakkında da geçerlidir [TTK m.831/2; makbuz senedi ve varantın iptali hususunda ise bkz. TTK m.831/2-c.2 ve TTK 849]. Kambiyo senetlerindeki başvuruya ilişkin hükümler ise, kanunda açık bir düzenleme olmadıkça bu senetler hakkında uygulanmaz (TTK m.831/3).

Emtiayı temsil eden bu senetlerin (makbuz senedi ve varant) teslim edilmesi, emtianın teslimi gibi sonuç doğurur (TMK m.980/1). Ancak bu kural istisnasız değildir. Örneğin makbuz senedini iyiniyetle teslim alan kimse ile emtiayı (malı/malları) iyiniyetle teslim alan kimse arasında uyuşmazlık çıkarsa, emtiayı teslim alan tercih olunur (TMK m.980/2).

Her iki senet de TTK 834-835 uyarınca belli şekil şartlarına bağlıdır. Bu şartlar, aynı zamanda makbuz senedi ve varantın kıymetli evrak olma niteliğini de belirler. Nitekim tevdi edilmiş emtia karşılığında ve bir umumi mağaza tarafından verilmiş olsa dahi kanunun aradığı şekil

şartlarına uymayan senetler kıymetli evrak değildir; bunlar sadece teslim alma makbuzu veya ispat belgeleri hükmündedir (TTK m.833/2).

14.2.3. Makbuz Senedi ve Varantın Şekil Şartları

TTK m.834 uyarınca makbuz senedinin aşağıdaki şekil şartlarına uygun olarak emtianın tevdi edilmesi karşılığında umumi mağaza tarafından düzenlenmesi gerekir:

Tevdi edenin adı, mesleği, yerleşim yeri,

Tevdiin yapıldığı umumi mağazanın ticaret unvanı ile merkezi,

Tevdi olunan malların cins ve miktarı ile nitelik ve değerinin bilinmesi için açıklanması gereken hususlar,

Tevdi olunan malların tabi olması gereken resim, harç ve vergilerin ödenip ödenmediği ve sigorta edilip edilmediği,

Ödenmiş olan veya ödenecek ücretler, giderler,

Senedin kimin adına veya emrine düzenleneceğini [TTK m.834/1-(f)'de geçen bu kelime “düzenlendiğini” olarak anlaşılmalıdır] gösteren bir ibare,

Umumi mağaza sahibinin imzası⁵.

TTK m.835 hükmü uyarınca varant da TTK m.834'te sayılan kayıtları aynen içermeli ve makbuz senedine bağlanmalıdır⁶.

---

⁵ **Umumi Mağzalar Tüzüğü m. 6:**

“Umumi mağazalara tevdi edilen mallar karşılığında verilen makbuz senedinde, aşağıdaki bilgilerin bulunması zorunludur:

- 1 – Tevdiatın yapıldığı umumi mağazanın ticaret unvanıyla bulunduğu yer,
- 2 – Tevdi edenin ad ve soyadıyla meslek ve ikametgahı,
- 3 – Tevdi olunan şeylerin cins ve miktarıyla nitelik ve değerinin bilinmesi için açıklanması gerekli hususlar,
- 4 – Makbuz senedinin seri ve sıra numarası,
- 5 – Tevdi olunan şeylerin tabi olması gerekli resim, harç ve vergilerin ödenip ödenmediği,
- 6 – Malların sigorta edilip edilmediği,
- 7 – Ödenmiş veya ödenecek ücret ve giderler,
- 8 – Makbuz senedinin kimin namına veya emrine düzenlendiğini, nama veya hamiline yazılı olduğunu gösteren açık ifade,
- 9 – Makbuz senedinin verildiği tarih,
- 10 – Şirket yöneticileri veya temsilcileri yahut yetkili görevlilerin imzası,
- 11 – Malların ekspertizinin yapıp yapılmadığı, yapılmışsa yapan uzmanın adı ve mala biçtiği değer.”

⁶ **Umumi Mağzalar Tüzüğü m. 7:**

“Rehin senedinin 6 ncı maddede yazılı hususları aynen içermesi ve makbuz senedine bağlanması gereklidir.”

Makbuz senedi ve varant, şekil itibariyle, dip koçanlı bir defterin koparılmaya müsait biçimde zimba ile delinmek suretiyle ayrılmış, orta ve son kısmıdır. Dip koçanı, makbuz senedi ve varant olarak üçe ayrılan defterin her üç kısmı da yukarıda sayılan şekil şartlarına yer verilmek suretiyle aynı şekilde doldurulur; daha sonra dip koçanı defterde kalacak biçimde makbuz senedi ve varant birlikte koparılmak suretiyle emtiayı teslim edene verilir; dip koçanı ise umumi mağazaya ait belgeler arasında saklanır (TTK m.836). Makbuz senedi ve varant, ortadan enine zimba ile delinmiş ve birbirine bağlı şekilde verilmekle birlikte, iki ayrı kıymetli evraktır. Emtianın mülkiyetini temsil eden, ancak (aynı zamanda) üzerinde rehin işlemi de yapılabilecek tek belge sistemi ülkemizde kabul edilmemiştir.

Tevdi edilen emtiayı (malları) veya hububatı temsilen tek bir makbuz senedi ve varant verilmesi zorunlu değildir. Makbuz senedi ve varantın hamili, giderleri kendisine ait olmak üzere önceden tevdi olunan malların kısımlara ayrılmasını ve her kısım için ayrı bir senet verilmesini başlangıçta veya sonradan isteyebilir. Bu takdirde, eğer mallar için daha önce bir tek makbuz senedi ve varant verilmişse, eski senet/senetler geri verilir ve iptal edilir (TTK m.837).

14.2.4. Makbuz Senedi ve Varantın Cirousu

Makbuz senediyle varant emre yazılı olmasa bile ayrı ayrı veya birlikte teslim ve ciro yoluyla devredilebilir. Ciro, yapıldığı günün tarihini de taşır. Varant ile makbuz senedi birlikte beyaz ciro ile de devredilebilir. Bu türlü ciro, her iki senet teslim edildiği takdirde cirantanın haklarını hamile devreder (TTK m.838).

Cironun hükmü: Senedin teslimi şartıyla, ciro aşağıda yazılı hükümleri doğurur:

- a) Makbuz senedi ve varantın birlikte cirousu, tevdi olunan malların mülkiyetini devreder.
- b) Yalnız varantın cirousu, varantın devredildiği kişiye, tevdi olunan mallar üzerinde rehin hakkı sağlar.
- c) Yalnız makbuz senedinin cirousu, varant hamilinin hakkı saklı kalmak şartıyla, tevdi olunan malların mülkiyetini devreder (TTK m. 839).

Varantın cirousu: Varantın ilk cirousu, hangi borcun teminat altına alınması için yapılmışsa onu, faiz oranını ve vadeyi içerir. Varantın cirosunda yazılı kayıtlar aynen makbuz senedinin üzerine de yazılarak, varantın ciro edildiği kişi tarafından imza edilir.

14.2.5. Malların Geri Alınması

Varanttan ayrılmış bir makbuz senedinin hamili, varant ile teminat altına alınmış olan borcun ana parası ile vade gününe kadar olan faizlerini umumi mağazaya yatırarak, vade gününden önce de malları çekebilir. Yatırılan para varantın geri verilmesi karşılığında hamiline ödenir (TTK m. 842).

Kısmen geri alma: Varanttan ayrılmış makbuz senedinin hamili, umumi mağazaya tevdi olunan misli eşyadan bir kısmını çekmek istediği takdirde mağazanın sorumluluğu altında, hem çekeceği kısım ve hem de varant ile teminat altına alınmış borç ile orantılı bir miktar parayı umumi mağazaya yatırmak zorundadır (TTK m.843).

14.3. MAKBUZ SENEDİ VE VARANTA KONU MALLAR ÜZERİNDEKİ TASARRUFLAR

14.3.1. Tasarruf İşlemlerinde Senet Esası

Makbuz senedi ve varantın temsil ettiği eşya üzerindeki tasarruf işlemleri, esas itibariyle senet aracılığı ile yapılır. Örneğin umumi mağazalara tevdi olunan şeyler üzerinde doğrudan haciz, el koyma ve rehin işlemleri yapılamaz; bu işlemlerin senet aracılığı ile yapılması gerekir. Bunun istisnasını ise, makbuz senedi ve varantın kaybolmasından (zıyaından), mirastan veya iflastan kaynaklanan uyuşmazlıklar oluşturur (TTK m.841).

14.3.2. Tevdi Olunan Malların Geri Alınması

Makbuz senedi hamili aynı zamanda varantın da hamili ise, tevdi olunan emtia üzerinde tam malik demektir. Şeklen yetkili hamil olması kaydı ile makbuz senedi hamili, emtianın tamamının ve bir kısmının vadeden önce ya da sonra kendisine verilmesini, mağaza sahibinin ücret ve masrafları nedeniyle alacak hakkı ve buna dayalı hapis hakkı saklı kalmak üzere, isteyebilir. Yine bu kapsamda emtianın kısımlara ayrılmasını ve ayrılan kısım için kendisine makbuz senedi ve varant verilmesini talep hakkını da haizdir (TTK m.837).

Varanttan ayrılmış bir makbuz senedinin hamili de mallar üzerinde vadeden önce veya sonra tamamen veya kısmen tasarrufta bulunabilir. Ancak bu hâlde şayet makbuz senedi hamili tevdi olunan malları vade gününden önce veya sonra çekmek isterse, varant ile temin edilmiş borcun anaparası ile vade gününe kadar olan faizini umumi mağazaya yatırmak etmek zorundadır (TTK

m.842/1). Zira bu para, daha sonra varant hamiline varantın iadesi karşılığında ödenecektir (TTK m.842/2).

Varanttan ayrılmış makbuz senedinin hamili, umumi mağazaya tevdi olunan misli eşyanın bir kısmını da çekmek isteyebilir. Bu hâlde ise umumi mağazanın sorumluluğu altında, hem çekeceği kısım ve hem de varant ile teminat altına alınmış borç ile orantılı (mütenasip) bir miktar parayı umumi mağazaya yatırmak zorundadır (TTK m.843).

14.3.3. Tevdi Olunan Malların Sattırılması

Vade gününde alacağı ödenmemiş varant hamili, poliçe hamili gibi, protesto çektikten on gün sonra rehnin paraya çevrilmesi hükümlerine göre tevdi olunan malları sattırabilir (TTK m.844).

Satış bedeli üzerinden, gümrük resmi ve diğer resim, harç ve vergiler ile mağazanın tevdi olunan mallar için yaptığı giderler ve saklama ücreti öncelikle ödenir (TTK m.845/1). Sonra varant hamili kalan tutardan alacağını tahsil eder. Eğer bundan sonra da geri kalan bir miktar var ise, makbuz senedi hamiline ödenmek üzere umumi mağaza sahibine verilir (TTK m.845/2).

Sigorta edilen malın zıyaı veya hasarı hâlinde varantın hamili, alacağını sigorta bedelinden tahsil eder (TTK m.847).

14.4. BAŞVURMA HAKKI

Makbuz senedi hamili başvuru borçlularına karşı başvuru (rücu) hakkını, ancak tevdi olunan malların mülkiyetini tamamen veya kısmen elde edemediğini tespit ettirmek suretiyle kullanabilir.

Varant hamilinin ise sadece sattırdığı tevdi olunan malların alacağına yetmemesi hâlinde, borçlunun veya cirantaların mallarına başvurma hakkı vardır (TTK m.846/1). Protesto çekmemiş veya kanuni süresi içinde tevdi olunan malları sattırmaya teşebbüs etmemiş olan varant hamili, asıl borçluya başvurma hakkı saklı olmak üzere, cirantalara karşı başvurma hakkını kaybeder (TTK m.846/2).

14.5. ZAMANAŞIMI

Makbuz senedi ve varanttan doğan istem hakları, poliçeler hakkındaki zamanaşımı sürelerine tabidir (TTK m.848/1 c.1). Buna göre hamil, başvurma hakkını mağaza sahibine karşı üç yıl,

lehtar ve cirantalara karşı bir yıl, cirantaların birbirlerine karşı ise altı ay içinde kullanılmalıdır (TTK m.749). Ancak poliçeden farklı olarak cirantalara karşı başvuru için zamanaşımının başlangıcı, eşyanın satış günüdür.

14.6. MAKBUZ SENEDİ VE VARANTIN KAYBI

Makbuz senedi ve varant cirosu kabil senetlerden olmasına rağmen, TTK m.831/2 hükmünde, iptal konusunda poliçe hükümlerinden istisna tutulmuş, bu bağlamda TTK m.849'da, bu senetlerin zıyı ve iptali ile ilgili olarak özel hükümler sevk edilmiştir. Buna göre iptal davasında, umumi mağazanın bulunduğu yer mahkemesi yetkilidir.

Makbuz senedi veya varantı kaybeden kişi (hamil) yetkili mahkemeye başvurusunda, bu senetlere malik olduğunu ispat edecek ve ayrıca teminat verecektir. Mahkeme bunun üzerine durumun umumi mağazanın bulunduğu yer gazetelerinde ilanına karar verir ve ayrıca itiraz için de bir süre belirler.

Verilen süre içinde itiraz yapılmaz ise, talep sahibi umumi mağazadan ikinci bir nüsha düzenlenmesini isteyebilir. Kaybolan varantın süresi geçmiş ise, hamilin talebi üzerine mahkeme, borcun ödenmesine de izin verebilir. İzin varanta ilişkin ise hem mağazaya hem de ilk borçluya tebliğ edilir. Alacaklının umumi mağazanın bulunduğu yerde de bir yerleşim yeri göstermesi gerekir.

Mağaza sahibi makbuz senedi bakımından mahkemenin ikinci nüsha verilmesi yönündeki kararına; varant bakımından ise hem mağaza sahibi hem de borçlu mahkemenin borcun ödenmesine ilişkin izin kararına itiraz edebilirler. İtiraz üzerine mahkeme derhâl karar verir. Mahkemenin kararı alacaklı lehine ise, icranın geri bırakılmasına karar verilemez. Ancak ilgililerin talebi üzerine icra mahkemesi hüküm kesinleşinceye kadar tevdi olunan eşyanın satışından elde edilecek paranın icra veznesinde saklanmasına karar verebilir.

Uygulamalar

X Umumi Mağazasına teslim edilmiş 10 ton pirinç için makbuz senedi ve varant düzenlenmiş ve bu senetler pirinci teslim eden (A)'ya verilmiştir. (A) makbuz senedini 20.000 TL bedel ile (B)'ye, varantı ise 5000 TL bedel ile (C)'ye devretmiştir.

Uygulama Soruları

Yukarıdaki olayda düzenlenmiş olan senetlerin niteliğini ve kişilerin pirinç üzerinde sahip olduğu hakları değerlendiriniz.

Bu Bölümde Ne Öğrendik Özeti

Makbuz senedi ve varant hakkında genel bir özet yapılmış olup makbuz senedi ve varantlarda başvurma hakkı incelenmiştir. Ayrıca makbuz senedi ve varatlarda zamanaşımı süresi incelenmiş ve bu senetlerin kaybedilmesi durumunda nasıl bir yol izleneceği ele alınmıştır.

Bölüm Soruları

1. Aşağıdakilerden hangisi emtia senedir?

- A) Varant
- B) Çek
- C) Bono
- D) Poliçe
- E) Pay senedi

2. Aşağıdakilerden hangisi zilyetliğin naklinde işlev gören, bir taşıma sözleşmesinin yapıldığını ispatlayan, eşyanın taşıyan tarafından teslim alındığını veya gemiye yüklendiğini gösteren ve taşıyanın eşyayı ancak onun ibrazı karşılığında teslimle yükümlü olduğu ve emtiayı temsil eden bir senet olarak kabul edilir?

- A) Makbuz senedi
- B) Varant
- C) Konişmento
- D) Emre yazılı çek
- E) Hamiline yazılı çek

3. Makbuz senedi ve varant çıkarmaya yetkili kuruluş aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Outlet Mağazalar
- B) Alışveriş Merkezleri
- C) Gümrük ve Ticaret Bakanlığı
- D) Umumi Mağazalar
- E) Ekonomi Bakanlığı

4. Emtia senedi hamilinin umumi mağaza sahibine karşı başvurma hakkını kullanmasına ilişkin zamanaşımı süresi aşağıdakilerden hangisidir?

- A) 6 ay
- B) 1 yıl
- C) 3 yıl
- D) 5 yıl
- E) 10 yıl

5. Aşağıdakilerden hangisi makbuz senedi çıkarmaya yetkilidir?

- A) Muhtaroglu Kardeşler Umumi Mağazalar Limited Şirketi
- B) Muhtaroglu Kardeşler Anonim Şirketi
- C) Muhtaroglu Kardeşler Limited Şirketi
- D) Muhtaroglu Kardeşler Umumi Mağazası
- E) Muhtaroglu Kardeşler Umumi Mağazalar Anonim Şirketi

6. İlgili Bakanlıktan gerekli izinleri almamış olan ancak mal veya hububat kabul eden ve depolayan bir kişinin veya kurumun işlemleri hakkında hangi sözleşme hükümleri uygulanır?

- A) Kira sözleşmesi
- B) Kabul sözleşmesi
- C) Eser sözleşmesi
- D) Saklama sözleşmesi
- E) İş sözleşmesi

7. Makbuz senedi, tevdi edilen malların mülkiyet hakkını temsil ederken varant ... hakkını temsil etmektedir.

Yukarıdaki ifadede noktalı yere aşağıdakilerden hangisi gelmelidir?

- A) Aynı
- B) Rehin
- C) Kira
- D) Oturma
- E) Üst

8. Makbuz senedi ve varantın birlikte ciro edilmesinin sonucu aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Tevdi olunan mallar üzerindeki rehin hakkı devredilmiş olur.
- B) Tevdi olunan mallar üzerindeki kira hakkı devredilmiş olur.
- C) Tevdi olunan mallar üzerindeki mülkiyet hakkı devredilmiş olur, diğer aynı haklar ilk sahibinde kalır.
- D) Tevdi olunan mallar üzerindeki mülkiyet hakkı ve rehin hakkı birlikte devredilmiş olur.
- E) Ciro, tevdi olunan mallara ilişkin hiçbir sonuç doğurmaz.

9. Aşağıdakilerden hangisi emtia senetleri için söylenemez?

- A) Kanunen emre yazılı senetlerdendir.
- B) Emre yazılı olmasalar dahi ciro ve teslim ile devredilirler.
- C) Makbuz senedi ve varantın temsil ettiği eşya ancak eşyanın teslim edilmesi ile satılabilir.
- D) Sigorta edilen malın zıyaı veya hasarı hâlinde varantın hamili, alacağını sigorta bedelinden tahsil edebilir.
- E) Makbuz senedi hamili başvuru borçlularına karşı başvuru (rücu) hakkını hiçbir durumda kullanamaz.

10. Aşağıdakilerden hangisi emtia senetlerinde bulunması zorunlu unsurlardan değildir?

- A) Tevdi edenin adı
- B) Tevdi edenin mesleği
- C) Tevdiin yapıldığı umumi mağazanın ticaret unvanı
- D) Senedin kimin adına veya emrine düzenlendiğini gösteren ibare
- E) Emtia senedi hamilinin imzası

Cevaplar: 1) A 2) C 3) D 4) C 5) E 6) D 7)B 8) D 9) C 10) E

KAYNAKÇA

Ülgen, Hüseyin (Helvacı, Mehmet / Kendigelen, Abuzer / Kaya, Arslan): Kıymetli Evrak Hukuku, İstanbul 2015.

Poroy, Reha / Tekinalp, Ünal: Kıymetli Evrak Hukuku Esasları, İstanbul 2013.

Çeker, Mustafa: Ticaret Hukuku, Adana 2015.

Bozer, Ali / Göle, Celal: Kıymetli Evrak Hukuku, Ankara 2015.

Bilgili, Fatih / Demirkapı, Ertan: Kıymetli Evrak Hukuku, Bursa 2014.

Durgut, Ramazan: Kambiyo Senetlerinde Sebepsiz Zenginleşme, İstanbul 2005.

Susuz, Kağan: Kambiyo Senetlerinde Zamanaşımı, İstanbul 2009.

Öztan, Fırat: Kıymetli Evrak Hukuku, Ankara 2016.

<http://www.kazanci.com.tr/>

<http://www.mevzuat.gov.tr/>